

**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ»**

**«Η μελλοντική εξέλιξη του δημογραφικού προβλήματος στην Ελλάδα και η επίδραση
της ψηφιακής εποχής»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Φοιτήτρια : Μαρία Σφακιωτάκη, ΜΔΕ7

Επιβλέπων : Κωνσταντίνος Παναγιωτάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής

2024

**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ»**

«Η μελλοντική εξέλιξη του δημογραφικού προβλήματος στην Ελλάδα και η επίδραση της ψηφιακής εποχής»

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Κωνσταντίνος Παναγιωτάκης (Επιβλέπων)
Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης & Τεχνολογίας, Ελληνικό
Μεσογειακό Πανεπιστήμιο**

**Ιωάννης Φανουργιάκης
Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης & Τεχνολογίας,
Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο**

**Γεώργιος Βασιλειάδης
Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης & Τεχνολογίας,
Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο**

2024

**HELLENIC MEDITERRANEAN UNIVERSITY
SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS SCIENCE
DEPARTMENT OF MANAGEMENT SCIENCE AND TECHNOLOGY**

**MSc in
MANAGEMENT AND DIGITAL TRANSFORMATION**

**«The Future Development of the Demographic Problem in Greece and the Impact of the
Digital Age»**

MASTER THESIS

Student : Maria Sfakiotaki , mde7

Supervisor :Konstantinos Panagiotakis, Associate Professor

2024

Υπεύθυνη Δήλωση: Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Διοίκηση και Ψηφιακός Μετασχηματισμός του Τμήματος Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του ΕΛΜΕΠΑ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα μεταπτυχιακή εργασία παρουσιάζεται το δημογραφικό πρόβλημα και η εξέλιξή του, ένα μείζον ζήτημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, το οποίο αποτελεί και παγκόσμιο φαινόμενο που προκαλεί έντονες ανησυχίες. Καθώς πρόκειται να έχει συνέχεια τα επόμενα χρόνια, κρίνεται σκόπιμο μέσω της συγκεκριμένης εργασίας να μελετήσουμε το δημογραφικό πρόβλημα διεξοδικά και να βγάλουμε τα απαραίτητα συμπεράσματα. Αν αναλογιστεί κανείς τις εκτεταμένες επιπτώσεις του δημογραφικού προβλήματος, μεταξύ άλλων, στην οικονομία, την ανάπτυξη και τη γενική βιωσιμότητα μιας χώρας, κατανοεί το μέγεθος της τρέχουσας κρίσης και την επιτακτική ανάγκη για άμεση αντιμετώπισή της.

Στην παρούσα μελέτη, αφού αναλύσουμε τους όρους της δημογραφίας, δημογραφικού προβλήματος και της υπογεννητικότητας, εξετάζουμε τα αίτια που οδήγησαν στην πορεία των χρόνων σε αυτό το φαινόμενο, δίνοντας ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα μέσα από έρευνες και μελέτες που έχουν γίνει καθώς και από τις στατιστικές υπηρεσίες. Αναλύονται ταυτόχρονα οι επιπτώσεις του σε ευρεία κλίμακα.

Επιπρόσθετα, παρουσιάζονται δεδομένα όσον αφορά την Ελλάδα, συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες τονίζοντας την σημασία του παγκόσμιου αυτού προβλήματος και την κρισιμότητά του στην χώρα μας. Χρησιμοποιώντας ως κριτήρια το εισόδημα και την ταχύτητα του ίντερνετ εντοπίζουμε αν επηρεάζουν το δημογραφικό πρόβλημα τις χώρες που μελετάμε.

Εστιάζοντας στην Περιφέρεια της Κρήτης και χρησιμοποιώντας τελευταία στοιχεία απογραφής του πληθυσμού μέσα από το ΦΕΚ που εκδόθηκε το 2024 και αφορούσε την απογραφή του 2021 αλλά και το ΦΕΚ της απογραφής του πληθυσμού που εκδόθηκε το 2014 και αφορούσε την απογραφή του 2011, κάνουμε αναφορά στις υποδομές υγείας και εκπαίδευσης, καθώς εξάγονται και παρατίθενται σημαντικά συμπεράσματα στα πλαίσια της εργασίας μας.

Διαπραγματεύονται και προτείνονται τρόποι αντιμετώπισης στα πλαίσια της ψηφιακής εποχής την οποία διανύουμε καθώς κρίνεται αναγκαία η επίλυση του προβλήματος με σωστό σχεδιασμό και χάραξη στρατηγικής.

Λέξεις Κλειδιά: δημογραφικό πρόβλημα, γήρανση , υπογεννητικότητα, ψηφιακή εποχή, ηλικιακή δομή.

ABSTRACT

In this postgraduate thesis, is presented the demographic issue and its evolution, which constitutes in recent years a major issue faced not only by Greece but also by Europe and beyond and has raised significant concerns. As it is expected to persist in the coming years, it is necessary through this study to thoroughly examine the demographic problem and draw the appropriate conclusions.

Considering the extensive impacts of the demographic problem, including but not limited to the economy, development, and general sustainability of a country, one can understand the magnitude of the current crisis and the urgent need for immediate action.

In this study, after analyzing the terms of demography, demographic problem, and low birth rate, we examine the causes that have led to this phenomenon over the years, providing qualitative and quantitative data from research and studies conducted, as well as from statistical services. The wide-ranging impacts of the problem are simultaneously analyzed.

Additionally, data concerning Greece are presented in comparison with other European countries, emphasizing the significance of this global problem that is severe in our country. Using criteria such as income and internet speed, we identify whether these factors affect the demographic problem in the countries under study.

Focusing on the Region of Crete and using the latest census data from the Government Gazette issued in 2024, concerning the 2021 census, and the Government Gazette of the 2014 census concerning the 2011 census, we refer to health and education infrastructures. Significant conclusions are drawn and presented within the scope of our study.

Methods of addressing the problem are discussed and proposed within the context of the digital age we are currently experiencing, as solving the problem with proper planning and strategic development is considered necessary.

Key Words: demographic problem, aging, subfertility, digital age, age structure.

Αφιέρωση

Αφιερωμένο στους γονείς μου που με την υπομονή τους και την ενθάρρυνσή τους πέτυχα ως εδώ τους στόχους μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ σελ.4

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....σελ 10

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... σελ.11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Δημογραφικό Πρόβλημα σελ. 14

1.2 Δημογραφικές Τάσεις..... σελ. 15

1.3 Παρατηρήσεις στον Πληθυσμό συγκριτικά με τη μέση ηλικία και το εισόδημα
.....σελ. 17

1.4 Παρατηρήσεις στον Πληθυσμό συγκριτικά με την ταχύτητα ίντερνετ
.....σελ. 20

1.5 Ανακεφαλαίωση.....σελ. 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Αιτίες Δημογραφικού Προβλήματος.....σελ. 25

2.2 Επιπτώσεις Δημογραφικού Προβλήματος..... σελ.27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Το Δημογραφικό στην Ελλάδα..... σελ. 29

3.2 Δείκτες Εξάρτησης.....σελ.32

3.3 Προβλέψεις για γήρανση του πληθυσμού..... σελ. 35

3.4 Βρεφική θνησιμότητα και προβλέψεις πληθυσμού για την Ελλάδα	σελ. 38
3.5 Απογραφή Πληθυσμού Ελλάδας 2021.....	σελ. 43
3.6 Μελέτη της Περιφέρειας Κρήτης.....	σελ. 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Ορισμός.....	σελ. 53
4.2 Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις γεννήσεις στην Ελλάδα.....	σελ. 56
4.3 Αίτια Υπογεννητικότητας.....	σελ. 66
4.4 Συνέπειες της υπογεννητικότητας.....	σελ. 82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Προτάσεις Αντιμετώπισης του Δημογραφικού προβλήματος.....	σελ.90
5.2 Προτάσεις αντιμετώπισης της υπογεννητικότητας στην Ελλάδα.....	σελ. 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Συμπεράσματα.....	σελ. 94
-----------------------	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Βιβλιογραφία.....	σελ 97
-------------------	--------

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Πληθυσμός, Εργάσιμος πληθυσμός, Οικονομικά ενεργός 20-65 ετών ΣΕ 31 Ευρωπαϊκές χώρες

Πίνακας 2 Γεννήσεις Ζώντων Κατά ομάδες ηλικιών της μητέρας των ετών 1982, 1992, 2002, 2012, 2022

Πίνακας 3 Στοιχεία Γεννήσεων ζώντων ετών 2014-2022

Πίνακας 4 Στοιχεία βρεφικής περιγεννητικής και νεογνικής θνησιμότητας 2012-2022

Πίνακας 5 : Εισόδημα-Κόστος Τοκετού- Τεκνοποίηση

Πίνακας 6 : Παράγοντες τεκνοποίησης

ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1 Παγκόσμια Πληθυσμιακή Πυραμίδα

Σχεδιάγραμμα 2 Μέση ηλικία ανά χώρα με κριτήριο εισόδημα

Σχεδιάγραμμα 3 Διάμεση ηλικία έναντι γεννήσεων ανά γυναίκα, 2021

Σχεδιάγραμμα 4 Φυσικός ρυθμός αύξησης πληθυσμού έναντι διάμεσης ηλικίας, 2021

Σχεδιάγραμμα 5 Ταχύτητα ίντερνετ σε ευρωπαϊκές χώρες σε σχέση με γεννήσεις ανά γυναίκα

Σχεδιάγραμμα 6 Ταχύτητα ίντερνετ σε ευρωπαϊκές χώρες με διάμεση ηλικία

Σχεδιάγραμμα 7 3η ηλικιακή πυραμίδα της Ελλάδας, το 2011

Σχεδιάγραμμα 8 Ηλικιακή δομή Ελλάδα, 2021

Σχεδιάγραμμα 9 Δείκτης εξάρτησης από την ηλικία 1950 έως 2021, Ελλάδα

Σχεδιάγραμμα 10 3 Πληθυσμιακές κατηγορίες, Ελλάδα 1950 έως 2100

Σχεδιάγραμμα 11 Προβολές του δείκτη εξάρτησης από την ηλικία, Ελλάδα 1950 έως 2100

Σχεδιάγραμμα 12 Δείκτης Βρεφικής θνησιμότητας

Σχεδιάγραμμα 13 Πληθυσμός της Ελλάδας, 1960-2018

Σχεδιάγραμμα 14 Πρόβλεψη του πληθυσμού της Ελλάδας 2015-2050

Σχεδιάγραμμα 15 Πληθυσμός Πόλεις,Κωμοπόλεις, Χωριά Κρήτης έτος 2011, 2021

Σχεδιάγραμμα 16 Πληθυσμός έτη 2011, 2021 σε Περιφέρεια Κρήτης με Νοσοκομεία και Λύκεια

Σχεδιάγραμμα 17 Πληθυσμός έτη 2011, 2021 σε Περιφέρεια Κρήτης με Λύκεια χωρίς Νοσοκομεία

Σχεδιάγραμμα 18 Πληθυσμός έτη 2011, 2021 σε Περιφέρεια Κρήτης χωρίς Λύκεια χωρίς Νοσοκομεία

Σχεδιάγραμμα 19 Δείκτης γεννητικότητας

Σχεδιάγραμμα 20 Δείκτης γονιμότητας

Σχεδιάγραμμα 21Γεννήσεις ζώντων και θάνατοι, 1932-2022

Σχεδιάγραμμα 22 Γεννήσεις ζώντων κατά ομάδες ηλικιών της μητέρας

Σχεδιάγραμμα 23 Αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα

Σχεδιάγραμμα 24 Θάνατοι βρεφών ηλικίας κάτω του έτους και γεννήσεις νεκρών ανά 1000 γεννήσεις ζώντων

Σχεδιάγραμμα 25 Κόστος ανατροφής παιδιών, εξαιρώντας κυβερνητικές επιδοτήσεις

Σχεδιάγραμμα 26 Ποσοστό ανεργίας άνω των 12 μηνών το 2018

Σχεδιάγραμμα 27 Τόπος διαμονής

Σχεδιάγραμμα 28 Υψηλό κόστος-τεκνοποίηση

Σχεδιάγραμμα 29 Συνολικό κόστος τεκνοποίησης-ετήσιο εισόδημα

Σχεδιάγραμμα 30 Δυσκολία πρόσβασης στην ιατρική φροντίδα- τεκνοποίηση

Σχεδιάγραμμα 31 Τόπος διαμονής-δυσκολία πρόσβασης σε δομές υγείας

Σχεδιάγραμμα 32 Τεκνοποίηση- κάλυψη εξόδων τοκετού

Σχεδιάγραμμα 33 Εργασιακά προβλήματα- τεκνοποίηση

Σχεδιάγραμμα 34 Επιθυμία τεκνοποίησης-αριθμός τέκνων

Σχεδιάγραμμα 35 Αριθμός τέκνων-οικογενειακό εισόδημα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μέσα από την καρδιά μου ευχαριστώ θερμότατα κι ευγνωμονώ τον Καθηγητή μου κ. Κώστα Παναγιωτάκη τόσο για την συμβολή του στην δημιουργία εκπόνηση κι ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, όσο και για τις παρατηρήσεις του και τις γνώσεις του που μοιράστηκε μαζί μου και με καθοδήγησε ουσιαστικά για να έχω ένα πολύ καλό αποτέλεσμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή στην Ευρώπη αλλά και σε όλο τον κόσμο, εντοπίζεται αξιοσημείωτη αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού. Ταυτόχρονα, παρατηρείται σημαντική αλλαγή στην ηλικιακή δομή του, με τις προβλέψεις να κάνουν λόγο για μετασχηματισμό του πληθυσμού και αλλαγές στο ηλικιακό προφίλ των πληθυσμών σε όλο τον κόσμο. Οι τάσεις του πληθυσμού επηρεάζουν συνολικά κάθε πτυχή της κοινωνίας, τόσο σε οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό αλλά και πολιτιστικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, το 1950, ο παγκόσμιος πληθυσμός ανερχόταν σε 2,5 δισεκατομμύρια ανθρώπους. Το 2021, ο αριθμός αυτός έφτασε περίπου τα 8 δισεκατομμύρια. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΗΕ, μέχρι το τέλος του αιώνα, ο παγκόσμιος πληθυσμός αναμένεται να φτάσει τα 10 δισεκατομμύρια.

Ο πληθυσμός του πλανήτη γερνάει. Στην Ιταλία και στην Ελλάδα περισσότερο από 22% του πληθυσμού έχει ηλικία μεγαλύτερη από 60 έτη, σε σύγκριση με το 16,5% στις ΗΠΑ. Από το έτος 1996 μέχρι το έτος 2025 αναμένεται να υπάρξει μία αύξηση του ποσοστού των ατόμων με ηλικία άνω των 60 ετών κατά 17- 82% στις Ευρωπαϊκές χώρες και κατά περίπου 200% σε κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες. Μέχρι το 2030 η Ιταλία, η Ιαπωνία αναμένεται να έχουν την υψηλότερη αναλογία ατόμων άνω των 60 ετών- σχεδόν το 1/3 του πληθυσμού τους¹.

Το 1996 ο μεγαλύτερος αριθμός ατόμων άνω των 75 ετών ζούσαν στην Κίνα, ακολουθούμενοι από τις ΗΠΑ και την Ινδία. Μέχρι το 2030 ο παγκόσμιος πληθυσμός αναμένεται να περιλαμβάνει περισσότερα από 1 δισεκατομμύριο άτομα άνω των 60 ετών και οι περισσότεροι θα ζουν σε αναπτυσσόμενες και όχι σε ανεπτυγμένες χώρες. (Chabé-Ferret, B., 2019).

Διεθνώς ποσοστό 70% περίπου του συνόλου των θανάτων παρατηρούνται μετά από την ηλικία των 65 ετών. Μέχρι το 2030 το ποσοστό των θανάτων που θα μετατεθούν σε μεγαλύτερες ηλικίες αναμένεται να αυξηθεί για τον υπόλοιπο κόσμο, με ποσοστό μεγαλύτερο του 60% του συνόλου των θανάτων να παρατηρούνται μετά από την ηλικία των 65 και ποσοστό άνω του 40% μετά από την ηλικία των 75 ετών². Στις περισσότερες χώρες η πτώση στο δείκτη ολικής θνητότητας είναι σαφώς τεκμηριωμένη, αν και οι αιτίες θανάτου, ιδιαίτερα στις μεγαλύτερες ηλικίες, ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Επειδή οι πληροφορίες σχετικά με την θνητότητα των

1

²WWW.EUROSTAT.ORG

ηλικιωμένων είναι σπάνιες, απαιτείται συνεργασία μεταξύ των χωρών για τη συλλογή και τη σύγκριση των δεδομένων, έτσι ώστε να γίνουν καλύτερα κατανοητές οι αιτίες της μακροζωίας. (Chabé-Ferret, B., 2019).

Όσον αφορά το προσδόκιμο επιβίωσης, είναι μεγαλύτερο για τις γυναίκες του Καναδά, της Ιαπωνίας, της Αυστραλίας. Στις περισσότερες χώρες οι άνδρες έχουν μικρότερο προσδόκιμο επιβίωσης από τις γυναίκες. Παρόλο που το προσδόκιμο επιβίωσης στις ΗΠΑ δεν είναι το μεγαλύτερο διεθνώς, ωστόσο τα άτομα που φθάνουν στην Τρίτη ηλικία ζουν περισσότερο από τους ηλικιωμένους άλλων χωρών. (Chabé-Ferret, B., 2019).

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η παρουσίαση του δημογραφικού προβλήματος εκτενέστερα και της κατάστασης που επικρατεί έως τώρα κυρίως στην Ελλάδα συγκριτικά με άλλες χώρες. Επιπλέον σκοπός μας είναι να πραγματοποιήσουμε προβλέψεις για το πως θα εξελιχθεί στο μέλλον. Εξετάζουμε πως προκλήθηκε το δημογραφικό πρόβλημα και ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τις αλλαγές στην πληθυσμιακή δομή, χρησιμοποιώντας και αναλύοντας στατιστικά δεδομένα. Διανύοντας την ψηφιακή εποχή έχουμε ως στόχο να εντοπίσουμε κατά πόσο επηρεάζουν τα δεδομένα αυτά το δημογραφικό πρόβλημα, προτείνοντας παράλληλα τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουμε για την έγκαιρη αντιμετώπισή του.

Το Κεφάλαιο 1 αναφέρεται στην ευρεία έννοια της δημογραφίας και του δημογραφικού προβλήματος. Αναλύονται τα στοιχεία που έχουμε με τη χρήση διαγραμμάτων, συνδυάζοντας εμείς κατά ένα τρόπο τα δεδομένα για να παρουσιάσουμε στη συνέχεια τα συμπεράσματά μας. Εστιάζοντας στην Ελλάδα και τις πληθυσμιακές μεταβολές της και τον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού κάνουμε παρατηρήσεις πάνω στην τρέχουσα κατάσταση αλλά και προβλέψεις πως θα εξελιχθεί το δημογραφικό πρόβλημα μελλοντικά.

Ταυτόχρονα, με κριτήριο το εισόδημα για συγκεκριμένες χώρες διαπιστώνουμε πως αυτό επηρεάζει τη διάμεση ηλικία της κάθε χώρας και κάνουμε προβλέψεις για το μέλλον. Μελετάμε την επιρροή της τεχνολογικής εξέλιξης και της ταχύτητας του ίντερνετ στην Ελλάδα και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες στον αριθμό γεννήσεων ανά γυναίκα και στην διάμεση ηλικία του πληθυσμού των χωρών αυτών.

Στο κεφάλαιο 2 αναφέρονται τα αίτια και οι επιπτώσεις του δημογραφικού προβλήματος σε διάφορα επίπεδα όπως κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό επίπεδο.

Στο κεφάλαιο 3 εισάγεται το δημογραφικό πρόβλημα στην Ελλάδα, η παρούσα ηλικιακή δομή της και ο δείκτης εξάρτησης νέων και ηλικιωμένων.

Εξετάζεται κατά πόσο επηρεάζεται η παραγωγικότητα της χώρας.

Επιπρόσθετα μελετάμε δεδομένα όσον αφορά τη θνησιμότητα και τις γεννήσεις. Διενεργούμε χρησιμοποιώντας ορισμένα στατιστικά δεδομένα και παράγοντες προβλέψεις για την μελλοντική εξέλιξη του δημογραφικού προβλήματος.

Μελετάμε την Περιφέρεια Κρήτης διαχωρίζοντας τον πληθυσμό σε πόλεις, χωριά και κωμοπόλεις και εξάγουμε συμπεράσματα πως μεταβλήθηκε ο πληθυσμός τόσο με βάση τις δύο τελευταίες απογραφές που δημοσιεύτηκαν, όσο και με βάση τις αλλαγές στα δεδομένα στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης.

Στο κεφάλαιο 4 γίνεται παρουσίαση της έννοιας της υπογεννητικότητας, στατιστικά στοιχεία από έρευνες για την Ελλάδα, αίτια και συνέπειες που έχει αυτό το μείζον ζήτημα. Επεξηγείται μια επίσημη έρευνα και πως επηρεάζονται οι νέοι στην Ελλάδα στην απόφασή τους για δημιουργία οικογένειας.

Στο κεφάλαιο 5 προτείνονται τρόποι επίλυσης του δημογραφικού προβλήματος, λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικές παραμέτρους. Γίνεται αναφορά για την αντιμετώπιση του δημογραφικού συνολικά αλλά και σε κάθε τομέα που παίζει ρόλο και είναι δυνατό μακροπρόθεσμα να ανατρέψει την παρούσα κατάσταση με την κατάλληλη λήψη αποφάσεων.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 5 συνοψίζονται τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Το Δημογραφικό Πρόβλημα

Γενικά

Η δημογραφία αποτελεί τη μελέτη του ανθρώπινου πληθυσμού, εστιάζοντας στην ανάλυση των διακυμάνσεων του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των προσθέσεων και αφαιρέσεων ατόμων. Ο πληθυσμός ενός τόπου αυξάνεται μέσω των γεννήσεων και της μετανάστευσης, ενώ μειώνεται λόγω θανάτων και αποδημίας. Σε περιβάλλοντα με "κλειστό πληθυσμό", η μετανάστευση δεν είναι παράγοντας, με έμφαση στην αναπαραγωγή και τη θνησιμότητα. Οι δημογράφοι προτιμούν να μελετούν μεγάλους πληθυσμούς που δεν επηρεάζονται από την ιδιοσυγκρασία των ατόμων, ωστόσο, υποστηρίζουν ότι τα ευρήματά τους αποτελούν την καλύτερη περιγραφή της συμπεριφοράς του τυπικού ατόμου. Ενδιαφέρονται συνήθως για την αλλαγή, και επομένως η χρονική διάσταση είναι ουσιώδης στο έργο τους, διαφέροντας από πολλές άλλες κοινωνικές επιστήμες. (Δελαγραμμάτικας, 2020)

Το δημογραφικό πρόβλημα αναφέρεται στην αλλαγή της ηλικιακής σύνθεσης του πληθυσμού μιας χώρας λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Η σύνθεση αυτή επηρεάζεται από το φυσικό ισοζύγιο θανάτων και γεννήσεων, καθώς και από τη διαφορά μεταξύ μεταναστευτικών εκροών και εισροών. Σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν το φυσικό ισοζύγιο είναι η χαμηλή γεννητικότητα και η συνεχής αύξηση του μέσου προσδόκιμου ζωής. (Ι.Ο.Β.Ε. Eurobank, 2022)

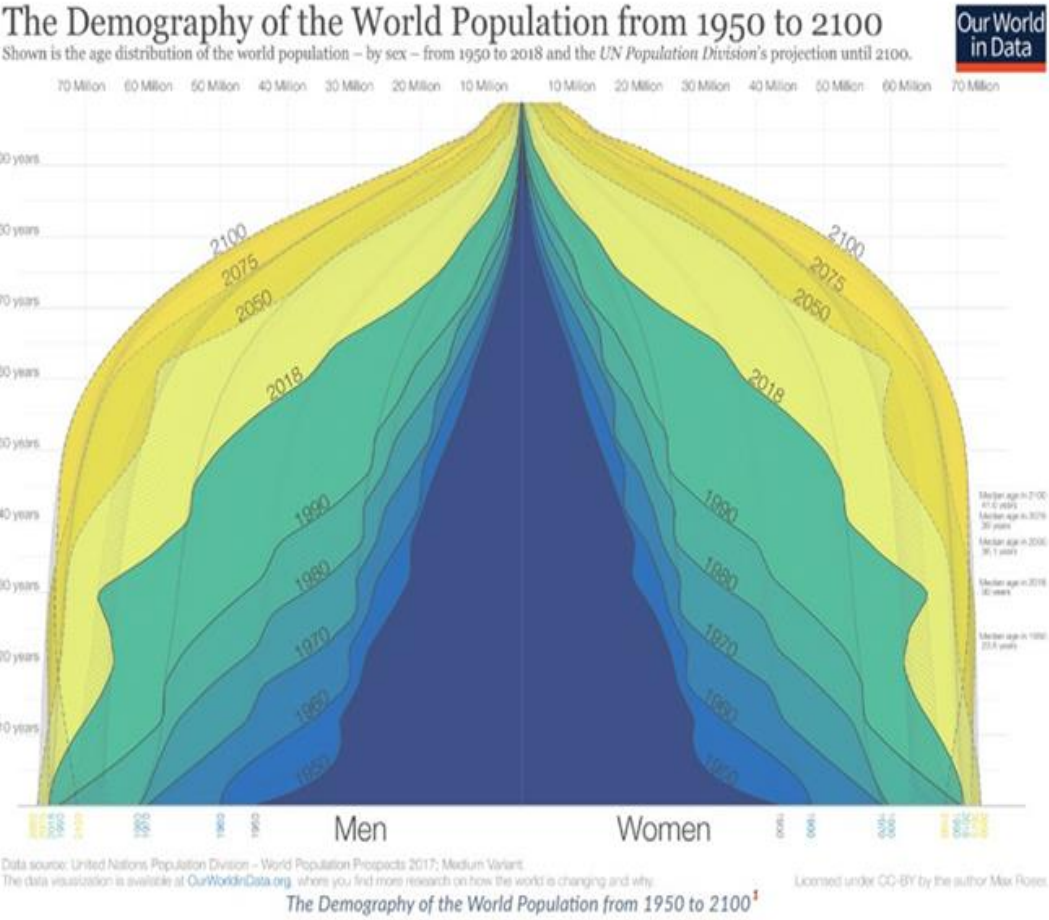
Η μείωση των ποσοστών γονιμότητας στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες αποδίδεται κυρίως σε κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες. Οι κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές των τελευταίων 50 ετών έχουν επηρεάσει τις ατομικές αποφάσεις σχετικά με την οικογένεια, μειώνοντας το ποσοστό των γυναικών που γίνονται μητέρες σε νεαρή ηλικία και αυξάνοντας τη μέση ηλικία τεκνοποίησης τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής οφείλεται κυρίως στην πρόοδο της ιατρικής επιστήμης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, χάρη στις επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες καθώς γερνάει ο πληθυσμός τους, αφορούν πολλούς τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Μια βασική οικονομική πρόκληση είναι η μείωση του ποσοστού του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και η αύξηση του ποσοστού του οικονομικά ανενεργού πληθυσμού, καθώς και η εξάρτηση του δεύτερου από τον πρώτο. Ως αποτέλεσμα της συρρίκνωσης των νεότερων ηλικιακών ομάδων λόγω υπογεννητικότητας, τα

δημοσιονομικά έσοδα από φόρους και εισφορές αναμένεται να μειωθούν. Ταυτόχρονα, οι κοινωνικές δαπάνες, όπως για την υγειονομική περίθαλψη, τη μακροχρόνια φροντίδα και τις συνταξιοδοτικές παροχές, θα αυξάνονται συνεχώς, καθώς ο αριθμός των ηλικιωμένων σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό θα μεγαλώνει και η ζήτηση για τις συγκεκριμένες υπηρεσίες θα αυξάνεται. (I.O.B.E. Eurobank, 2022).

1.2 Δημογραφικές Τάσεις

Οι δημογραφικές τάσεις έχουν αποτελέσει σημαντικό στοιχείο για την ποιότητα ζωής των ανθρώπων τα τελευταία 70 χρόνια. Τα στοιχεία που παρέχονται, αποδεικνύουν τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η οποία συνδέεται με πολλούς παράγοντες. (Δελαγραμμάτικας , 2020) Το ακόλουθο διάγραμμα, η πληθυσμιακή πυραμίδα, συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση του σημαντικού παγκόσμιου μετασχηματισμού.(Website Wordpopulation, 2021)

Σχεδιάγραμμα 1 : Παγκόσμια Πληθυσμιακή Πυραμίδα

Απεικονίζεται όπως βλέπουμε παραπάνω, το μέγεθος του πληθυσμού μιας δεδομένης ηλικίας στο πλάτος της πυραμίδας με τους άνδρες στα δεξιά και τις γυναίκες στα αριστερά. Στο κάτω στρώμα απεικονίζεται ο αριθμός των νεογέννητων και πάνω από αυτό κάθε στρώμα δείχνει τον αριθμό των ατόμων σε κάθε ηλικία σε μεγαλύτερες ομάδες.

Στο πιο σκούρο χρώμα της πυραμίδας φαίνεται η δομή του παγκόσμιου πληθυσμού το 1950. Η στένωση της πυραμίδας ακριβώς πάνω από τη βάση υποδεικνύει ότι η παιδική θνησιμότητα ήταν πολύ υψηλότερη στο παρελθόν, με πάνω από 1 στα 5 παιδιά να πεθαίνουν πριν από την ηλικία των πέντε ετών σε πολλές χώρες χαμηλού εισοδήματος.

Μέσα από αποχρώσεις του μπλε και του πράσινου, η ίδια απεικόνιση δείχνει τη δομή του πληθυσμού τις τελευταίες δεκαετίες μέχρι το 2018. Παρατηρείται ότι σε κάθε επόμενη

δεκαετία, η πληθυσμιακή πυραμίδα διευρυνόταν, με περισσότερους ανθρώπους όλων των ηλικιών να προστίθενται στον παγκόσμιο πληθυσμό.

Κοιτάζοντας την πράσινη πυραμίδα του 2018, βλέπουμε ότι η στένωση πάνω από τη βάση είναι πολύ λιγότερο έντονη από ό,τι το 1950, καθώς η παιδική θνησιμότητα έχει μειωθεί σημαντικά.

Συγκρίνοντας τώρα τη βάση της πυραμίδας του 2018 με την πρόβλεψη για το 2100, διαπιστώνουμε ότι οι επόμενες δεκαετίες θα είναι διαφορετικές από το παρελθόν: σύμφωνα με τις προβλέψεις, θα γεννηθούν λιγότερα παιδιά στο τέλος αυτού του αιώνα από ό,τι σήμερα. Η βάση της μελλοντικής δομής του πληθυσμού αναμένεται να είναι στενότερη.

Βρισκόμαστε σε ένα σημείο καμπής στην παγκόσμια πληθυσμιακή ιστορία. Από το 1950 μέχρι σήμερα, η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού οφείλεται στην διεύρυνση της βάσης της πυραμίδας, με περισσότερα παιδιά να προστίθενται στον πληθυσμό.

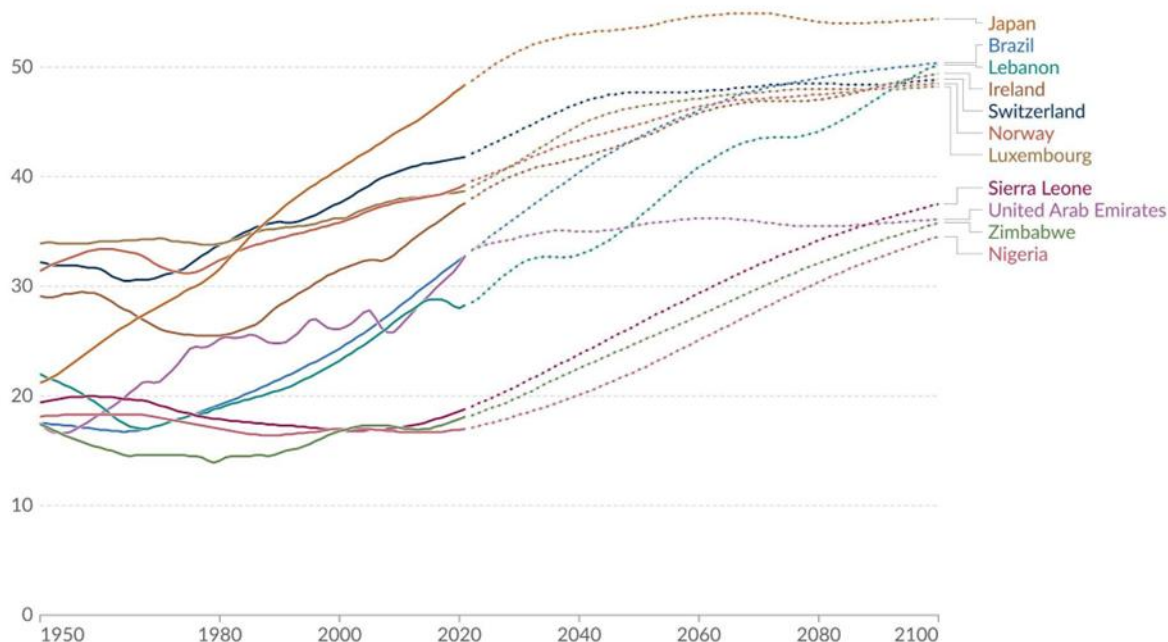
Από εδώ και στο εξής, η αύξηση θα προέρχεται κυρίως από την «πλήρωση» του πληθυσμού πάνω από τη βάση: ο αριθμός των παιδιών θα αυξηθεί ελάχιστα και στη συνέχεια θα αρχίσει να μειώνεται, ενώ ο αριθμός των ατόμων σε ηλικία εργασίας και γήρατος θα αυξηθεί σημαντικά. Καθώς η παγκόσμια υγεία βελτιώνεται και η θνησιμότητα μειώνεται, οι σημερινοί άνθρωποι αναμένεται να ζήσουν περισσότερο από οποιαδήποτε προηγούμενη γενιά.

1.3 Παρατηρήσεις στον Πληθυσμό συγκριτικά με τη μέση ηλικία και το εισόδημα

Αξίζει να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τη μέση ηλικία σε χώρες ανά τον κόσμο, επιλέγοντας με κριτήριο το εισόδημα δηλαδή την κατάταξή του με βάση το ΑΕΠ ανά χώρα. Επιλέξαμε χώρες που κατατάσσονται στις πρώτες θέσεις ως οι πλουσιότερες στον κόσμο όπως είναι Λουξεμβούργο, Ελβετία, Ιρλανδία, Νορβηγία, Ιαπωνία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Επιπρόσθετα τις συγκρίνουμε με χώρες που κατατάσσονται στις τελευταίες θέσεις, έχοντας ως κριτήριο το εισόδημά τους, όπως είναι Βραζιλία, Νιγηρία, Ζιμπάμπουε, Σιέρα Λεόνε και Λίβανος.

Median age

The median age splits the population into two equal groups, with as many people older than it as people younger than it. Future projections are based on the UN medium-fertility scenario¹.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/age-structure | CC BY

1. UN projection scenarios: The UN's World Population Prospects provides a range of projected scenarios of population change. These rely on different assumptions in fertility, mortality and/or migration patterns to explore different demographic futures. [Read more: Definition of Projection Scenarios \(UN\)](#)

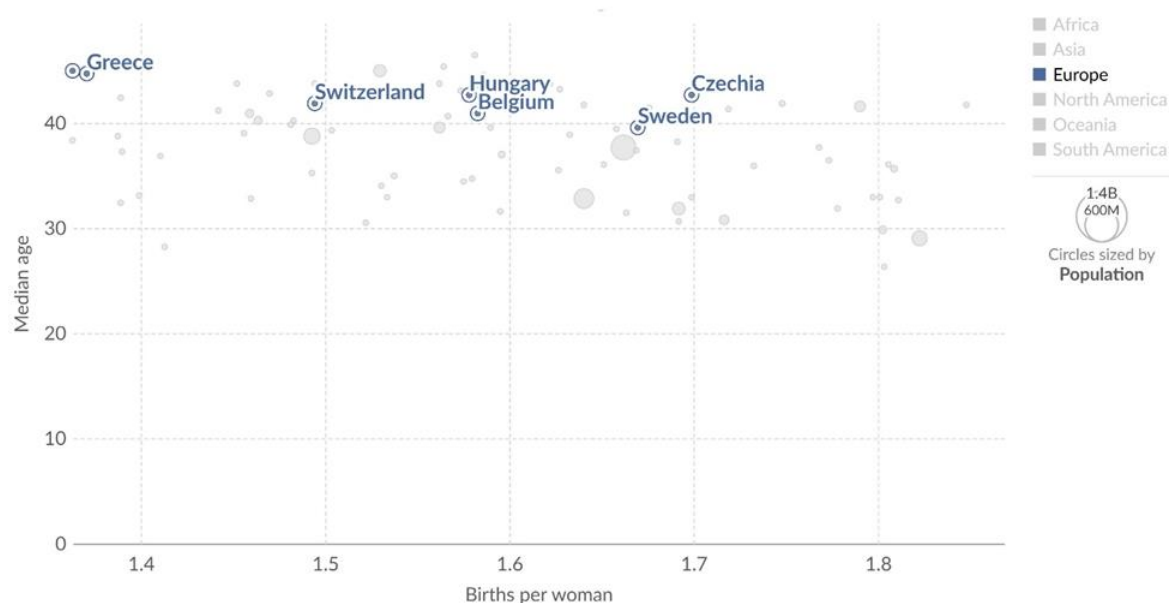
Σχεδιάγραμμα 2 : Μέση ηλικία ανά χώρα με κριτήριο εισόδημα

Όπως βλέπουμε στο παραπάνω διάγραμμα, οι χώρες υψηλότερου εισοδήματος τείνουν να έχουν υψηλότερη μέση ηλικία. Συγκεκριμένα, το 2021 οι χώρες με υψηλό εισόδημα είχαν υψηλότερο δείκτη διάμεσης ηλικίας με την Ιαπωνία να έχει την πρώτη θέση 48,4, την Ελβετία 41,8, την Νορβηγία 39,3, Λουξεμβούργο 38,7, Ιρλανδία 37,6 και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα 32,8. Σε αντίθεση με τις χώρες χαμηλού εισοδήματος όπου τα ποσοστά μέσης ηλικίας είναι χαμηλότερα με ποσοστό της Βραζιλίας 32,8, Λίβανος 28,3, Σιέρα Λεόνε 18,8, Ζιμπάμπουε 18,1 και Νιγηρία 17. Στο μέλλον με βάση τις προβλέψεις αναμένεται το 2050 να αυξηθούν τα ποσοστά μέσης ηλικίας για τις φτωχότερες χώρες όσο και για τις πλουσιότερες.

Παρόλα αυτά θα εξακολουθήσει να ισχύει η ίδια συνθήκη και οι πλουσιότερες χώρες θα έχουν και πάλι το προβάδισμα με υψηλότερο ποσοστό των ατόμων με διάμεση ηλικία.

Median age vs. births per woman, 2021

The median age divides the population in two parts of equal size: that is, there are as many persons with ages above the median as there are with ages below the median.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/age-structure | CC BY

Note: The total fertility rate is the number of children born to a woman if she were to live to the end of her childbearing years and give birth to children at the current age-specific fertility rates.

Σχεδιάγραμμα 3 : Διάμεση ηλικία έναντι γεννήσεων ανά γυναίκα, 2021

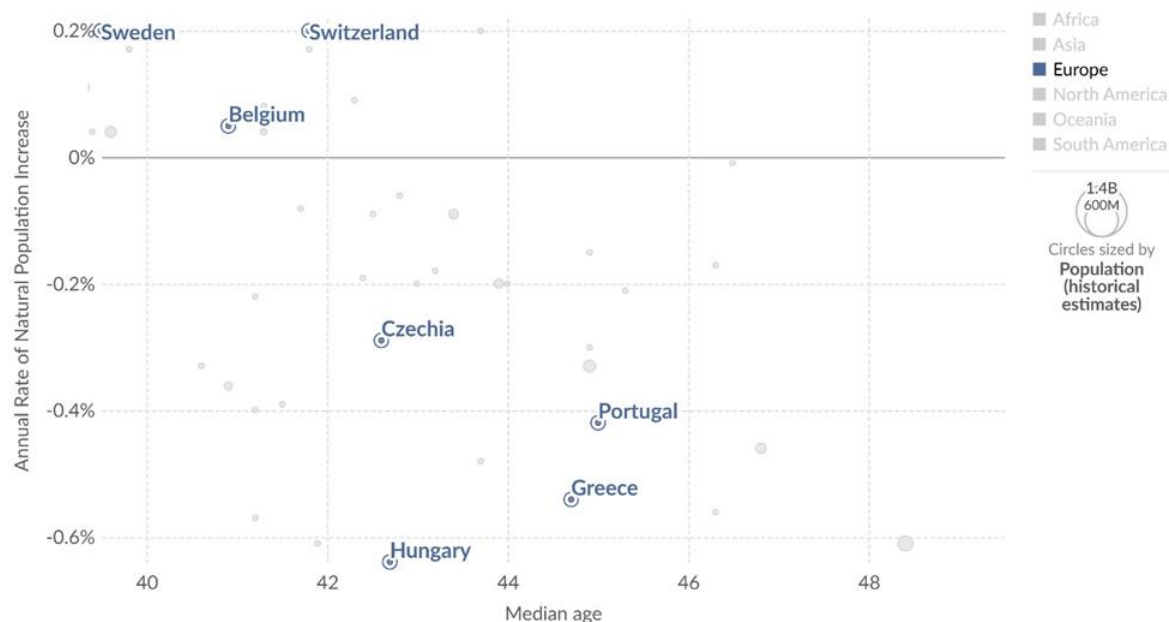
Μελετώντας αναφορικά με τη χώρα μας την Ελλάδα, τη διάμεση ηλικία έναντι γεννήσεων ανά γυναίκα το έτος 2021 και συγκρίνοντάς τις τιμές της με άλλες ευρωπαϊκές χώρες με παρόμοιο πληθυσμό εξάγουμε επιπλέον αξιόλογα συμπεράσματα.

Οι χώρες που είναι πληθυσμιακά ισάξίες είναι η Σουηδία, Ελβετία, Τσεχία, Βέλγιο, Ουγγαρία και Πορτογαλία. Παρατηρούμε ότι η Ελλάδα εμφανίζει μικρό ποσοστό γεννήσεων 1,37 ανά γυναίκα έχοντας παράλληλα μεγάλη διάμεση ηλικία 44,7 και είναι στη δεύτερη χειρότερη θέση μετά την Πορτογαλία. Ακολουθούν , Ελβετία , Ουγγαρία , Βέλγιο, Σουηδία και Τσεχία. Η παρατήρηση αυτή για την Ελλάδα δείχνει πόσο κρίσιμη είναι η κατάσταση καθώς η χαμηλή της θέση εφιστά την προσοχή μας για άμεση αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.

Natural population growth rate vs. median age, 2021

The median age is the age that divides the population into two parts of equal size, that is, there are as many people with ages above the median as there are with ages below the median. In this metric of population growth, changes due to migration are excluded and only births and deaths are considered.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/age-structure | CC BY

Σχεδιάγραμμα 4 : Φυσικός ρυθμός αύξησης πληθυσμού έναντι διάμεσης ηλικίας, 2021

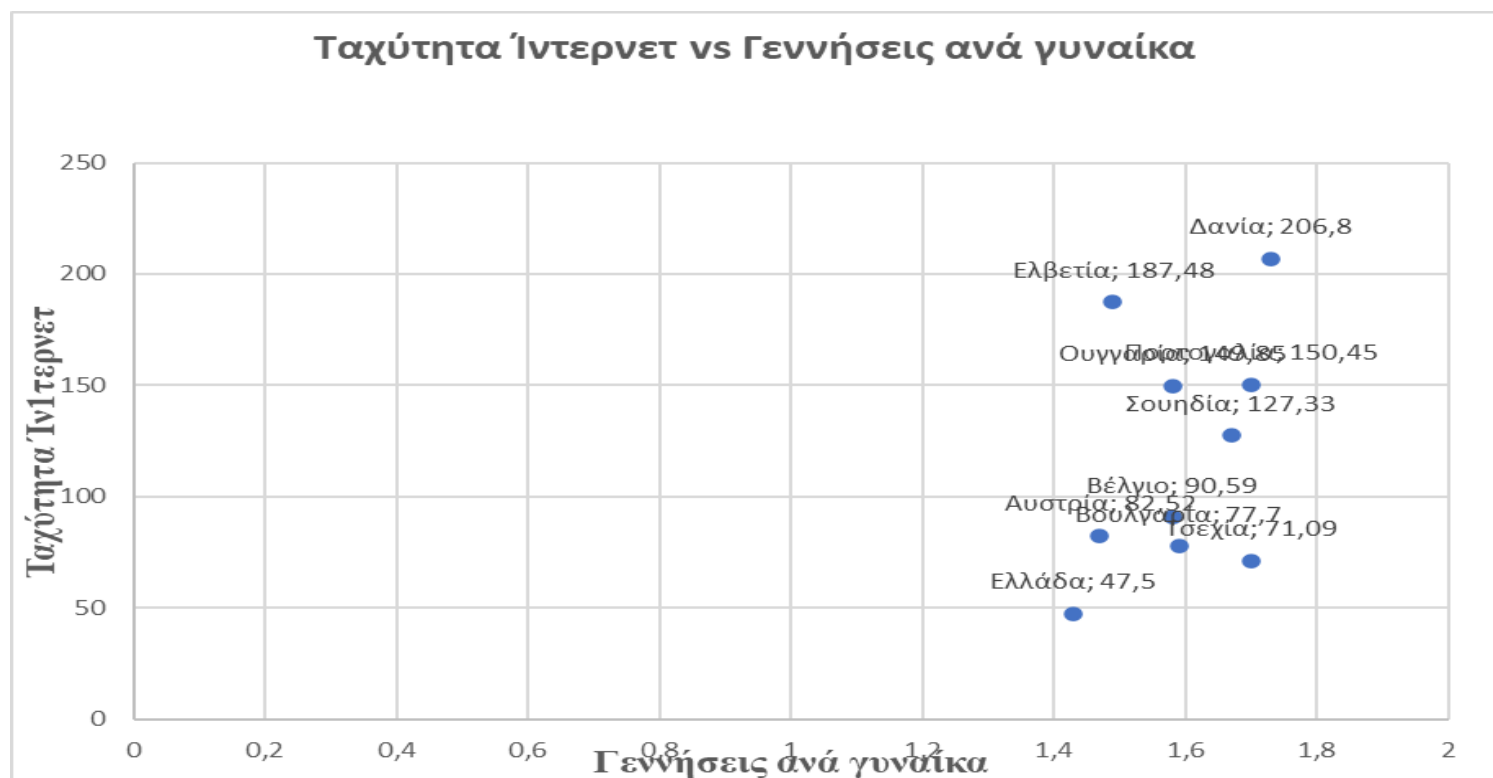
Όπως βλέπουμε παραπάνω οι χώρες Σουηδία, Ελβετία και Βέλγιο παρουσιάζουν θετικούς ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού το έτος 2021 και χαμηλότερη διάμεση ηλικία, ενώ οι χώρες Τσεχία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ουγγαρία παρουσιάζουν αρνητικούς ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού και μεγαλύτερη διάμεση ηλικία το έτος 2021.

1.4 Παρατηρήσεις στον Πληθυσμό συγκριτικά με την ταχύτητα ίντερνετ

Αναφορικά με την τεχνολογική εξέλιξη στην ψηφιακή εποχή την οποία διανύουμε, παρατηρούμε ότι οι περισσότερες χώρες δεν έχουν εκμεταλλευτεί αυτή την ευκαιρία που τους προσφέρεται και μπορεί να συμβάλει στην προσπάθεια επίλυσης του δημογραφικού προβλήματος.

Σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα και υπολογίζοντας τον δείκτη correlation, η υψηλή ταχύτητα του ίντερνετ και η τεχνολογική εξέλιξη επηρεάζει θετικά ως τώρα την αύξηση των γεννήσεων σε διαφορετικές χώρες της Ευρώπης με θετική συσχέτιση

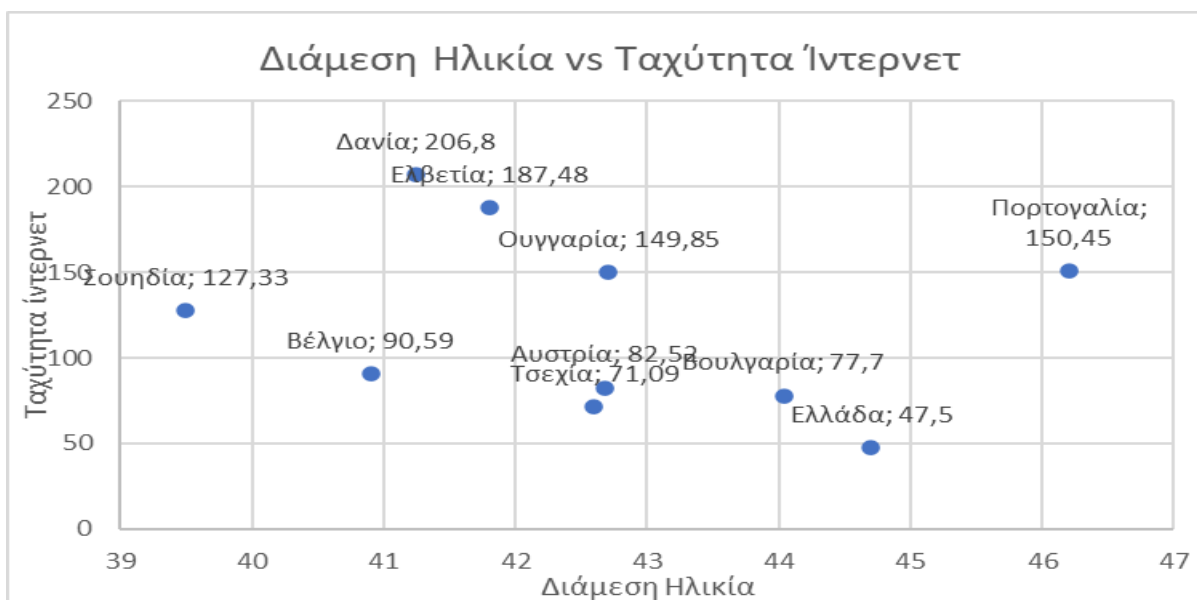
(0,396082704).

Σχεδιάγραμμα 5 : Ταχύτητα ίντερνετ σε ευρωπαϊκές χώρες σε σχέση με γεννήσεις ανά γυναίκα,2021

Παρατηρούμε ότι χώρες με παρόμοιο πληθυσμό με την Ελλάδα και τεχνολογικά εξελιγμένες με υψηλές ταχύτητες ίντερνετ έχουν μεγαλύτερο αριθμό γεννήσεων ανά γυναίκα.

Επιπρόσθετα, μελετώντας την διάμεση ηλικία για τις ίδιες χώρες που αναφέραμε προηγουμένως παρατηρούμε ότι εμφανίζει αρνητική συσχέτιση (-0,2638257443) με μεγάλη διάμεση ηλικία σε αυτές τις χώρες παρά την υψηλή ταχύτητα και την τεχνολογική τους εξέλιξη.

Σχεδιάγραμμα 6 : Ταχύτητα ίντερνετ σε ευρωπαϊκές χώρες με διάμεση ηλικία. 2021

1.5 Ανακεφαλαίωση

Ο πληθυσμός της Ελλάδας, κατά την περίοδο 1950 - 2010, παρουσιάζει μια σταδιακή αύξηση, συνδεδεμένη με την ιστορική της εξέλιξη. Παράλληλα, όμως, ο αριθμός των ηλικιωμένων αυξάνεται, ενώ οι γεννήσεις μειώνονται δραματικά. Οι απογραφές πραγματοποιούνται κάθε δέκα έτη, ενώ έχουν δημοσιευθεί ποικίλες προβλέψεις για την πληθυσμιακή εξέλιξη της χώρας. Οι περισσότερες από αυτές δείχνουν συνεχή μείωση του πληθυσμού, με αμείωτη φυγή των νέων ανθρώπων στο εξωτερικό, τη γνωστή σε όλους μετανάστευση.

Η Ελλάδα έχει βιώσει τρία βασικά κύματα μετανάστευσης.

Το πρώτο, στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, αφορούσε αγροτικούς πληθυσμούς που έμειναν αναγκαστικά να εγκαταλείψουν τη χώρα και να μεταναστεύσουν μαζικά προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το δεύτερο κύμα μετανάστευσης ξεκίνησε αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αφορούσε ανειδίκευτους εργάτες που επιζητούσαν καλύτερη ζωή στα εργοστάσια της Γερμανίας και στα ανθρακωρυχεία του Βελγίου. Το τρίτο και τελευταίο κύμα μετανάστευσης που βιώνουμε σήμερα αφορά εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό με υψηλά προσόντα. Αυτοί οι μετανάστες δεν αναζητούν μόνο μια καλύτερη οικονομική ζωή, αλλά επιδιώκουν επίσης την κανονικότητα, την ομαλότητα, τις προοπτικές και τον σεβασμό προς τον τρόπο λειτουργίας του κράτους.

Το γνωστό σε όλους πρόβλημα του Brain Drain, έγκειται στο γεγονός ότι τα τελευταία 25 χρόνια, πολλοί Έλληνες απόφοιτοι έχουν επιλέξει να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό. Αλλά τα τελευταία χρόνια, από αυτούς που αναχώρησαν, τρεις στους τέσσερις είναι απόφοιτοι, και η πλειονότητα από αυτούς έχει την πρόθεση να καθιερωθεί μόνιμα στο εξωτερικό. Ωστόσο, αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους αυτή σοβαρές δυσκολίες. Έτσι, ο ένας στους πέντε, αφού παρέμεινε άνεργος για μεγάλο χρονικό διάστημα, είτε επέστρεψε στην Ελλάδα είτε ακόμη αντιμετωπίζει ακόμα εμπόδια όσον αφορά την επαγγελματική του αποκατάσταση. Πολλοί εξαρτώνται οικονομικά από τους γονείς τους, ειδικά όσοι παραμένουν άνεργοι.

Το δημογραφικό πρόβλημα αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για την Ελλάδα, καθώς αντιμετωπίζει δημογραφικές αλλαγές που επηρεάζουν την κοινωνία, την οικονομία και τον δημόσιο τομέα. Οι βασικοί παράγοντες περιλαμβάνουν:

- Γήρανση του πληθυσμού: Η Ελλάδα αντιμετωπίζει αυξανόμενο ποσοστό ηλικιωμένων πληθυσμού. Αυτό έχει επιπτώσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα, την υγειονομική περίθαλψη και τις κοινωνικές παροχές.

- Μείωση των γεννήσεων: Ο αριθμός των γεννήσεων στην Ελλάδα έχει μειωθεί, με αποτέλεσμα να υπάρχει ανισορροπία μεταξύ του πληθυσμού εργασίας και του πληθυσμού συνταξιοδότησης.
- Μετανάστευση: Η μετανάστευση επηρεάζει τη δομή του πληθυσμού και την κοινωνική συνοχή. Η άφιξη μεταναστών απαιτεί προσαρμογή του εκπαιδευτικού, υγειονομικού και κοινωνικού συστήματος.

Συμπερασματικά, η ηλικιακή δομή του πληθυσμού μιας χώρας εξαρτάται από το φυσικό ισοζύγιο θανάτων και γεννήσεων, καθώς και από τη διαφορά μεταξύ μεταναστευτικών εκροών και εισροών. Σημαντική επίδραση στην εξέλιξή του έχουν η υπογεννητικότητα και το διαρκώς αυξανόμενο μέσο προσδόκιμο επιβίωσης. Για να πετύχουμε ένα θετικό αποτέλεσμα αναφορικά με την επίλυση αυτού του τόσο επίκαιρου θέματος του δημογραφικού, αρκεί η σωστή χρήση της τεχνολογίας και του ψηφιακού μετασχηματισμού σε χώρες όπου αυτό είναι δυνατό. Προωθώντας την έρευνα και την καινοτομία και δαπανώντας μέρος του κεφαλαίου η εκάστοτε χώρα μπορεί να συμβάλει στην κοινωνική της ευημερία και την εξασφάλιση μιας ποιοτικής ζωής, δίνοντας τα κατάλληλα κίνητρα για οικονομική ανάπτυξη και στοχεύοντας αποτελεσματικά με απώτερο σκοπό μια κοινωνία με ανθρώπινες αξίες και ένα πληθυσμό που κατευθύνεται και εξασφαλίζει μια ποιοτική ζωή αλλά και εκμεταλλεύεται σωστά την κάθε ευκαιρία που του προσφέρεται. Για όλα αυτά απαιτείται επαρκής εκπαίδευση και ανάληψη της πολιτικής ευθύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Αιτίες Δημογραφικού Προβλήματος

Η κύρια αιτία του δημογραφικού προβλήματος έχει πολλές πτυχές. Η πληθυσμιακή γήρανση, δηλαδή το ποσοστό των ηλικιωμένων στον συνολικό πληθυσμό, οφείλεται στην ιδιαίτερη βελτίωση που παρατηρείται στον οικονομικό, κοινωνικό και ιατρικό τομέα όσον αφορά τις παρεχόμενες υπηρεσίες στους Ευρωπαίους πολίτες.

Ας εξετάσουμε μερικές από τις αιτίες αυτές:

- Πτώση του ρυθμού θνησιμότητας: Η μείωση του ρυθμού θνησιμότητας, ειδικά των βρεφών, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού. Ο αριθμός των βρεφικών θανάτων έχει μειωθεί παγκοσμίως, αλλά αυτό έχει επιπτώσεις στην πληθυσμιακή πίεση.
- Η μείωση των ποσοστών γονιμότητας στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες οφείλεται κυρίως σε κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες. Το βασικό αίτιο είναι οι κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία 50 χρόνια, οι οποίες επηρέασαν τις ατομικές αποφάσεις σχετικά με τη δημιουργία οικογένειας. Αυτό οδήγησε σε μείωση του ποσοστού γυναικών που γίνονται μητέρες, ειδικά σε νεαρές ηλικίες, και σε μετατόπιση της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης τόσο για άντρες όσο και για γυναίκες.
- Άλλο κοινωνικό αίτιο έχει να κάνει με το γεγονός ότι ο θεσμός του γάμου έχει υποστεί κάποια αναταραχή, με αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των ατόμων που επιλέγουν να παντρευτούν. Παράγοντες όπως η αίσθηση μοναξιάς στη ζωή του σύγχρονου ατόμου, ο ενίοτε ανυπέρβλητος φεμινισμός, οι πιέσεις που αντιμετωπίζει η σημερινή γυναίκα στον εργασιακό χώρο, ο αυξημένος εγωισμός και άλλοι παράγοντες έχουν διαταράξει τη σταθερότητα του γάμου, οδηγώντας σε αύξηση του αριθμού των διαζευγμένων. Επιπλέον, στην σύγχρονη εποχή του πανσεξουαλισμού, όπου η συναισθηματική έλξη προς άτομα ανεξαρτήτως φύλου ή ταυτότητας φύλου είναι αποδεκτή, πλέον υπάρχουν γάμοι ή σύμφωνα συμβίωσης

μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών, σύμφωνα με τον Νόμο 4356/2015. Αυτός ο παράγοντας έχει συμβάλει στην αύξηση της υπογεννητικότητας. (Δελαγραμμάτικας, 2020)

- Αναφορικά με την αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται κυρίως στην πρόοδο της ιατρικής επιστήμης και στη βελτίωση της ποιότητας της καθημερινής ζωής ιδίως λόγω επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων. Πιο συγκεκριμένα, οδηγεί μακροπρόθεσμα στην γήρανση του πληθυσμού της χώρας. Βελτιώσεις σχετικά με τη διατροφή και τις συνθήκες διαβίωσης, οι οποίες συνδυάζονται με την χρήση σε ευρεία κλίμακα αντιβιοτικών και εμβολίων για την αντιμετώπιση θανατηφόρων ασθενειών αποτελούν μια ακόμα αιτία που συμβάλλει στην αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης. Οι κοινωνικές δαπάνες, όπως αυτές για υγειονομική περίθαλψη, μακροχρόνια φροντίδα και συνταξιοδοτικές παροχές, αναμένεται να εμφανίζουν ολοένα και εντονότερες αυξητικές τάσεις. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της αύξησης του αριθμού των ηλικιωμένων σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό και της αυξημένης ζήτησης για αυτές τις συγκεκριμένες υπηρεσίες.
- Ο συνολικός πληθυσμός της ΕΕ αναμένεται να μειωθεί ελάχιστα, ενώ ταυτόχρονα αναμένεται να ζήσει πολύ περισσότερο. Η πτώση της γονιμότητας, γνωστή ως «baby crash», ακολούθησε την έκρηξη των γεννήσεων, γνωστή ως «baby-boom». Αυτό οδήγησε στο μεγάλο μέγεθος της ηλικιακής ομάδας των ατόμων 45-65 ετών στον ευρωπαϊκό πληθυσμό και προκάλεσε ορισμένα προβλήματα όσον αφορά τη χρηματοδότηση των συντάξεων. Η μείωση του ενεργού πληθυσμού επηρεάζει το ποσοστό της οικονομικής ανάπτυξης, εφόσον οι σημερινές προκλήσεις και πολιτικές δεν προσαρμοστούν στην τρέχουσα κατάσταση. (Δελαγραμμάτικας, 2020)
- Άλλο ακόμα ένα αίτιο του δημογραφικού προβλήματος αποτελεί η αύξηση του αριθμού των τροχαίων σε όλη την επικράτεια της Ελλάδας που οδηγεί στη μείωση του πληθυσμού.

2.2 Επιπτώσεις Δημογραφικού Προβλήματος

Το δημογραφικό πρόβλημα έχει σημαντικές συνέπειες που επηρεάζουν την κοινωνία, την οικονομία και τον δημόσιο τομέα. Ας εξετάσουμε μερικές από αυτές:

- **Επίδραση στην οικονομία:** Η δημογραφική αλλαγή επηρεάζει τον εργασιακό πληθυσμό και την οικονομική ανάπτυξη. Η μείωση του εργασιακού πληθυσμού απαιτεί την είσοδο νέων ατόμων στην αγορά εργασίας ή την αύξηση της παραγωγικότητας μέσω τεχνολογικών και επαγγελματικών εξελίξεων. Το ζήτημα αυτό απαιτεί άμεση προσοχή και δράση. Η επικίνδυνη γήρανση του πληθυσμού θα οδηγήσει στο να διατηρούνται στην αγορά εργασίας άτομα ολοένα και μεγαλύτερης ηλικίας. Οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας που αντιλαμβάνονται ότι δεν έχουν μεγάλες προοπτικές στον εργασιακό τομέα συχνά δεν επενδύουν στη βελτίωση των δεξιοτήτων τους και εμφανίζουν μικρότερη προθυμία για καινοτομία. Επιπλέον, απουσιάζουν συχνότερα από την εργασία τους λόγω προβλημάτων υγείας.
- **Επίπτωση στην υγεία και την κοινωνική πρόνοια:** Η γήρανση του πληθυσμού έχει επιπτώσεις στα συνταξιοδοτικά συστήματα, την υγειονομική περίθαλψη και τις κοινωνικές παροχές. Η προβλεπόμενη περαιτέρω επιδείνωση στον δημογραφικό δείκτη εξάρτησης γήρατος του ελληνικού πληθυσμού εγείρει σημαντικές προκλήσεις σχετικά με την επίτευξη των αρχών της βιωσιμότητας και της επάρκειας των συντάξεων. Συγκεκριμένα, σε ένα σενάριο βάσης, εκτιμάται ότι η δημόσια δαπάνη για συντάξεις θα συνεχίσει να απορροφά σημαντικούς οικονομικούς πόρους, κατά ποσοστό διψήφιο του ΑΕΠ έως και το 2070. Αν και οι προβλέψεις δείχνουν ότι το σύστημα αναμένεται να συγκλίνει με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο δημόσιας δαπάνης μέχρι το 2070, τα περιθώρια ελιγμών προς αυτή την κατεύθυνση είναι περιορισμένα, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του συστήματος εν όψει των σημαντικών δημογραφικών αλλαγών και άλλων κινδύνων. Η εξέλιξη του δημογραφικού προβλήματος της χώρας οδηγεί σε μία συρρίκνωση

του πληθυσμού. (I.O.B.E. Eurobank , 2022) Ειδικότερα, τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει συνεχής μείωση του πληθυσμού, με δραματική αύξηση του δείκτη εξάρτησης των ηλικιωμένων. Το ζήτημα αυτό απαιτεί άμεση προσοχή και δράση. Ο τομέας της υγειονομικής περίθαλψης αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις καθώς η ζήτηση για υπηρεσίες υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας αυξάνεται. Ειδικότερα, οι ανάγκες των ηλικιωμένων αυξάνονται τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, ενώ παράλληλα οι παραδοσιακές οικογενειακές δομές υφίστανται ριζικές μεταβολές. Επιπλέον, οι διαθέσιμοι πόροι χρηματοδότησης του συστήματος υγείας μειώνονται λόγω της μείωσης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

- Κοινωνικές προκλήσεις: Η μετανάστευση, η μείωση των γεννήσεων και η αύξηση του ποσοστού ηλικιωμένων δημιουργούν κοινωνικές προκλήσεις, όπως την ανάγκη για προσαρμογή στις νέες συνθήκες.

Συνολικά, το δημογραφικό πρόβλημα απαιτεί στρατηγικές πολιτικής για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από τις δημογραφικές αλλαγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Το Δημογραφικό στην Ελλάδα

Το δημογραφικό πρόβλημα στην Ελλάδα έχει επηρεάσει τη χώρα τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν, με προβλέψεις για το μέλλον μέχρι το 2100. Ας εξετάσουμε τις βασικές πτυχές:

- Παρελθόν (1950-2015): Η Ελλάδα έχει υποστεί δημογραφικές αλλαγές. Το συνολικό πληθυσμό της αυξήθηκε από περίπου 7,5 εκατομμύρια το 1950 σε 11 εκατομμύρια με βάση την απογραφή του 2011, αλλά προβλέπεται να μειωθεί πάλι σε 7,5 εκατομμύρια μέχρι το 2100. Ο ρυθμός γεννήσεων (TFR) έχει μειωθεί σημαντικά, με τιμές κάτω από το επίπεδο αντικατάστασης της γενιάς.
- Παρόν: Η γήρανση του πληθυσμού είναι προφανής, με αυξημένη αναλογία ηλικιωμένων σε σχέση με τους νέους. Η αντιμετώπιση της γήρανσης απαιτεί προσαρμογές στο συνταξιοδοτικό σύστημα και την υγειονομική περίθαλψη.
- Μέλλον (μέχρι το 2100): Ο TFR προβλέπεται να παραμείνει κάτω από το επίπεδο αντικατάστασης, ενώ η αναλογία υποστήριξης (PSR) θα μειωθεί δραματικά. Η πρόκληση της γήρανσης απαιτεί μακροπρόθεσμο πρόγραμμα πολλαπλών διαστάσεων.

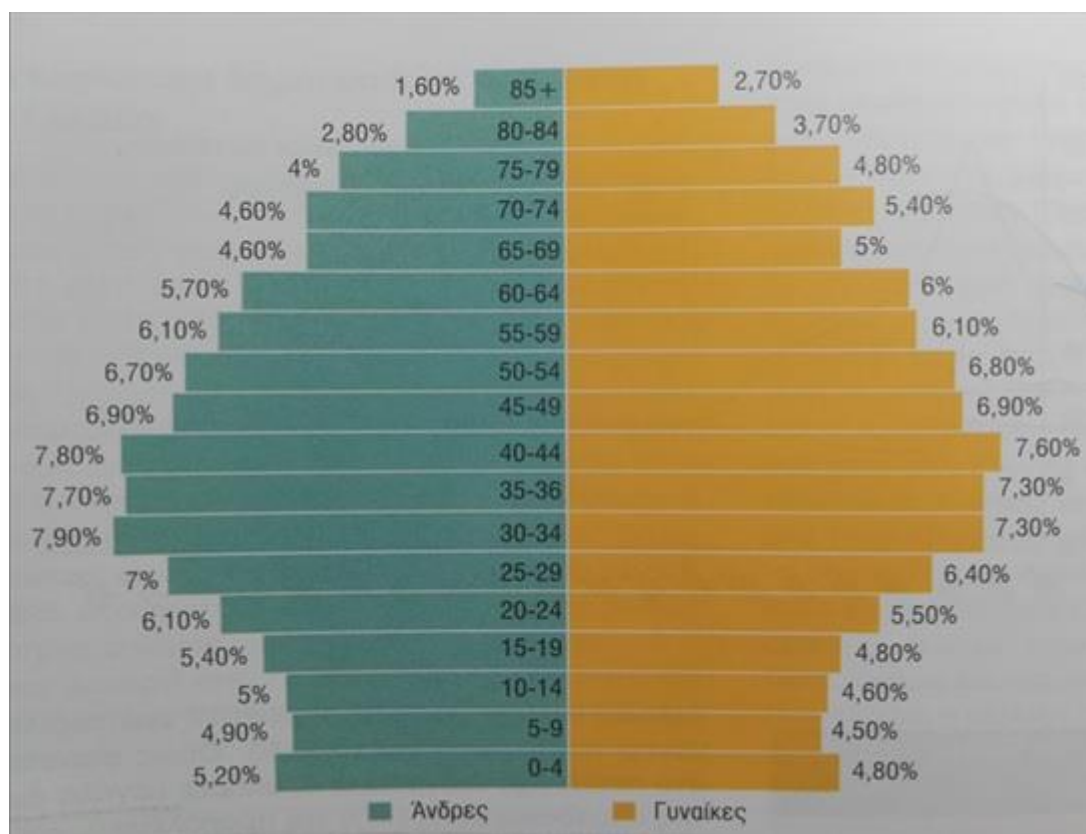
Συνολικά, το δημογραφικό πρόβλημα απαιτεί στρατηγικές πολιτικής για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από τις δημογραφικές αλλαγές.

Στις αρχές του 20ου αιώνα (1907) η Ελλάδα είχε έκταση 63.211 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 2.631.952 κατοίκους. Στην απογραφή του πληθυσμού το 1928 η έκταση της χώρας ήταν 129.281 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ο πληθυσμός 6.204.684 κάτοικοι. Το 1948 προσαρτήθηκε στην ελληνική επικράτεια η Δωδεκάνησος και έτσι στην απογραφή του 1951 η χώρα έχει έκταση 131.957 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 7.632.801 κατοίκους. (Διανέοσις, 2016).

Μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο η ελληνική κοινωνία και οικονομία παρουσίασαν σημαντικούς μετασχηματισμούς με χαρακτηριστικό τη μετάβαση από την παραδοσιακή αγροτική στην αστική, μεταβιομηχανική κοινωνία. Κύρια γνωρίσματα της περιόδου μετά τον πόλεμο και

μέχρι σήμερα ήταν η αστυφιλία και η συγκέντρωση του πληθυσμού στο λεκανοπέδιο της Αττικής, η υπογεννητικότητα και η γήρανση του πληθυσμού. (Διανέοσις, 2016).

Στο διάγραμμα 7 παρουσιάζεται η ηλικιακή πυραμίδα της Ελλάδας, το 2011, σε ποσοστά μόνιμου πληθυσμού ο οποίος ανέρχεται σε 5.303.223 άνδρες και 5.513.063 γυναίκες με βάση την απογραφή 2011. Είναι εμφανές ότι υφίσταται διόγκωση σε ηλικίες άνω των 20 ετών και μεγαλύτερους πληθυσμούς στις ηλικιακές ομάδες άνω των 60 ετών. Έχει δημιουργηθεί ένα σχήμα ανεστραμμένης πυραμίδας όπου οι μικρές ηλικίες στη βάση έχουν μικρότερα νούμερα από τις μεγάλες ηλικιακές ομάδες στην κορυφή.

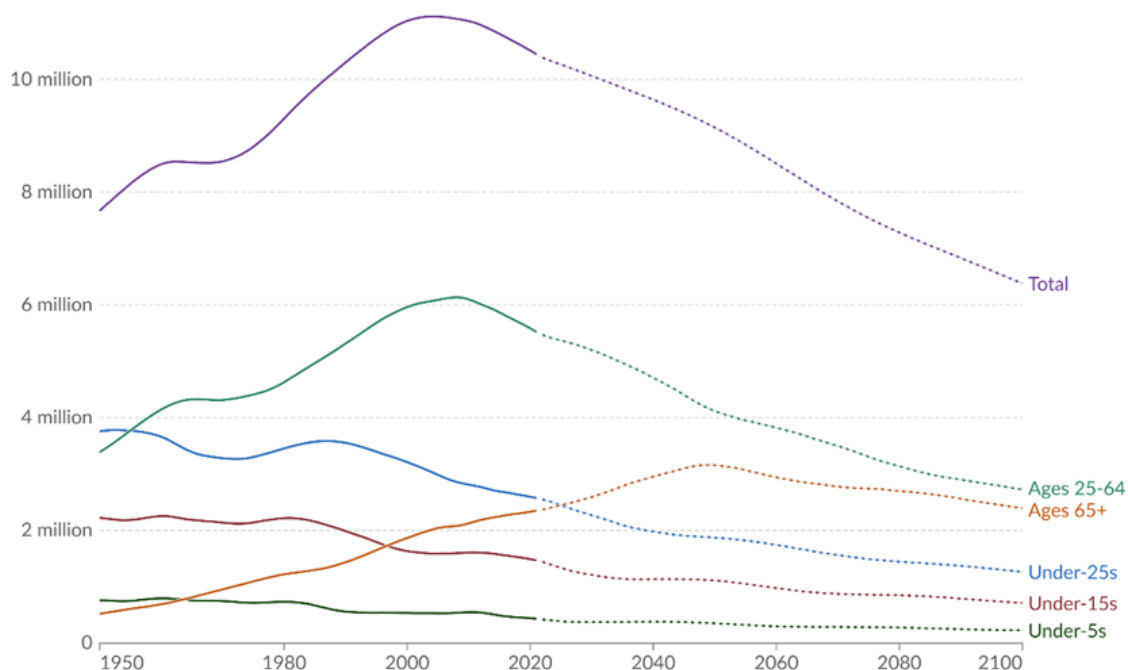

Σχεδιάγραμμα 7 : 3η ηλικιακή πυραμίδα της Ελλάδας, το 2011

Οι χώρες σε όλο τον κόσμο διέρχονται μια σημαντική δημογραφική μετάβαση από τους νέους στους ολοένα και πιο γηράσκοντες πληθυσμούς.

Population by age group, Greece

Historic estimates from 1950 to 2021, and projected to 2100 based on the UN medium-fertility scenario¹.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/population-growth | CC BY

1. UN projection scenarios: The UN's World Population Prospects provides a range of projected scenarios of population change. These rely on different assumptions in fertility, mortality and/or migration patterns to explore different demographic futures. [Read more: Definition of Projection Scenarios \(UN\)](#)

Σχεδιάγραμμα 8: Ηλικιακή δομή Ελλάδα, 2021

Σε αυτό το διάγραμμα, μπορούμε να εξερευνήσουμε την παρούσα ηλικιακή δομή και την προβλεπόμενη ηλικιακή δομή των μελλοντικών πληθυσμών στην Ελλάδα σύμφωνα με μελέτη που έχει πραγματοποιηθεί.

Όπως παρατηρούμε το έτος 2021 ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας ήταν 10,45 εκατομμύρια και απαρτίζονταν ως εξής: Ηλικίες 25 έως 64 ετών ήταν 5,52 εκατομμύρια, κάτω των 25 ετών 2,57 εκατομμύρια, άνω των 65 ετών 2,35 εκατομμύρια, κάτω των 15 ετών 1,47 εκατομμύρια και κάτω των 5 ετών πληθυσμός 433.231 άτομα. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα συγκριτικά με προηγούμενα έτη ο πληθυσμός των ατόμων σε κάθε πληθυσμιακό γκρουπ είχε μια μικρή μείωση στο σύνολό του εκτός των ατόμων άνω των 65 ετών όπου μάλιστα εμφανίζεται αύξηση αυτών των ατόμων.

Οι μελλοντικές προβλέψεις για την Ελλάδα το 2050 κάνουν λόγο για μεγαλύτερη ακόμα άνοδο του πληθυσμού των ατόμων άνω των 65 ετών όπου σύμφωνα με την μελέτη ο πληθυσμός της Ελλάδας θα διαμορφώνεται ως εξής: Συνολικός πληθυσμός 9,14 εκατομμύρια, Ηλικίες 25 έως 64 ετών ήταν 4,12 εκατομμύρια, κάτω των 25 ετών 1,87 εκατομμύρια , άνω των 65 ετών 3,16 εκατομμύρια , κάτω των 15 ετών 1,11 εκατομμύρια και κάτω των 5 ετών πληθυσμός 352.858 άτομα. Σε βάθος χρόνου έως το 2100 οι μελλοντικές προβλέψεις κάνουν λόγο για συνολικό πληθυσμό 6,38 εκατομμύρια, Ηλικίες 25 έως 64 ετών 2,72 εκατομμύρια, κάτω των 25 ετών 1,26 εκατομμύρια , άνω των 65 ετών 2,39 εκατομμύρια , κάτω των 15 ετών 713.447 και κάτω των 5 ετών πληθυσμός 228.031 άτομα³.

3.2 Δείκτες Εξάρτησης

Επιπλέον, κατά τη διερεύνηση των δεικτών εξάρτησης, είναι κρίσιμο να εξετάσουμε την κατανομή του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας σε σύγκριση με τους νεότερους και τους ηλικιωμένους πληθυσμούς (εξαρτώμενους) για την κατανόηση της οικονομικής και κοινωνικής λειτουργίας των κοινωνιών.

Ο αριθμός των παιδιών κάτω των 5 ετών έχει φτάσει στο ανώτατο σημείο του και προβλέπεται να σταθεροποιηθεί και στη συνέχεια να μειωθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος του 21ου αιώνα. Καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός των ατόμων ηλικίας άνω των 64 ετών θα συνεχίσει να αυξάνεται, γίνεται σαφές ότι οδεύουμε προς έναν κόσμο με γηράσκοντα πληθυσμό.

Αξίζει να μελετήσουμε τους δείκτες εξάρτησης συγκεκριμένα στην Ελλάδα.

Στη δημογραφία ο πληθυσμός χωρίζεται σε τρεις ηλικιακές ομάδες, παιδιά και νεαροί έφηβοι (κάτω των 15 ετών), πληθυσμό σε ηλικία εργασίας (15–64 ετών) και ηλικιωμένο πληθυσμό (65 ετών και άνω).

Οι δημογράφοι εκφράζουν το ποσοστό των εξαρτώμενων ηλικιακών ομάδων χρησιμοποιώντας έναν δείκτη που ονομάζεται "αναλογία εξάρτησης ηλικίας". Αυτός ο δείκτης

³ WWW.EUROSTAT.ORG

μετρά τη σχέση μεταξύ των εξαρτώμενων ατόμων (το άθροισμα των νέων και των ηλικιωμένων) και του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (ηλικίας 15 έως 64 ετών).

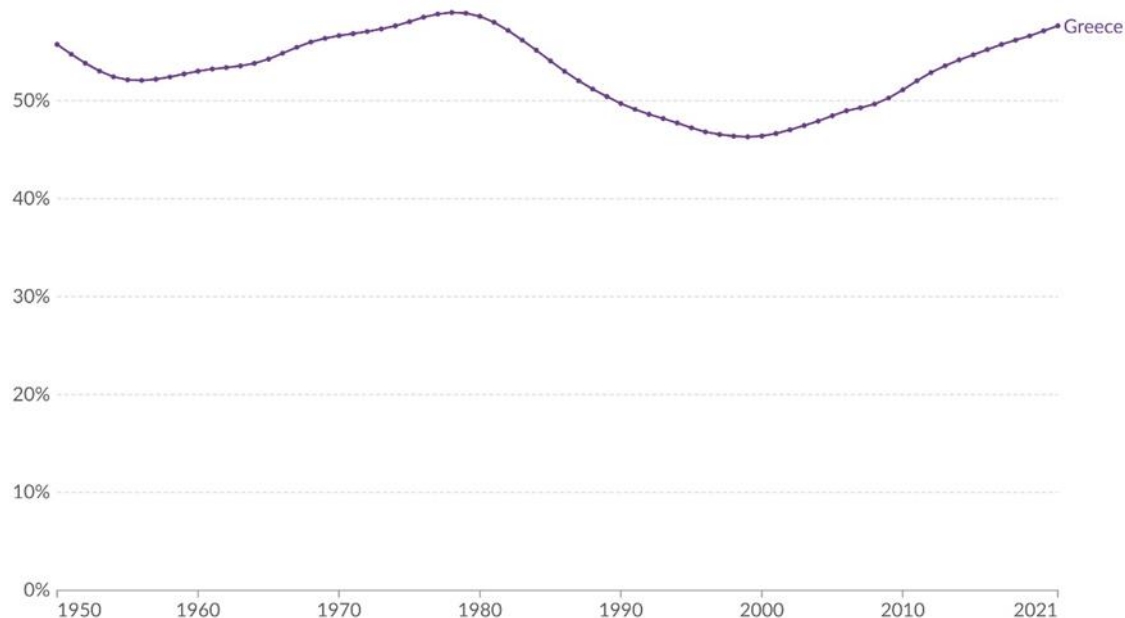
Ένα υψηλό ποσοστό οικονομικά εξαρτώμενων ατόμων σε σύγκριση με τον πληθυσμό σε εργάσιμη ηλικία μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την παραγωγικότητα της εργασίας, τον σχηματισμό κεφαλαίου και τα ποσοστά αποταμίευσης.

Στις περισσότερες χώρες, ο εξαρτώμενος πληθυσμός αντιστοιχεί τουλάχιστον στο μισό του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας.

Χαρακτηριστικά βλέπουμε στο διάγραμμα για την Ελλάδα ότι ο δείκτης εξάρτησης από την ηλικία ήταν στην πορεία των χρόνων πάντα περίπου στο 50%, όπως ακριβώς συμβαίνει με την ,πλειοψηφία των χωρών ανά τον κόσμο που αναφέραμε προηγουμένως. Το έτος 2021 ήταν 57,65%.

Age dependency ratio, 1950 to 2021

The age dependency ratio is the sum of the young population (under age 15) and elderly population (age 65 and over) relative to the working-age population (ages 15 to 64). Data are shown as the number of dependents per 100 working-age population.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/population-growth | CC BY

Σχεδιάγραμμα 9 : Δείκτης εξάρτησης από την ηλικία 1950 έως 2021, Ελλάδα

Ο δείκτης εξάρτησης των νέων για την Ελλάδα είναι το έτος 2021 22,17% ενώ ο δείκτης εξάρτησης των ηλικιωμένων για την Ελλάδα το ίδιο έτος είναι 35,5%.

Παρατηρούμε από τα δύο διαγράμματα ότι ο δείκτης εξάρτησης των νέων μειώνεται σταδιακά ανά έτος έως το 2021 ενώ αντίθετα ο δείκτης εξάρτησης των ηλικιωμένων για την Ελλάδα αυξάνεται σταδιακά ανά έτος έως το 2021 .

Η ηλικία είναι μόνο ένας από τους πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν την εξάρτηση.

Παραδοσιακά, η ηλικία θεωρείται ότι έχει άμεση σχέση με την παραγωγικότητα, καθώς χρησιμοποιείται για να εκτιμηθεί ποιος είναι εργαζόμενος και ποιος εξαρτώμενος - με μια παραγωγική ζωή που υποτίθεται ότι ξεκινά στα 15 και τελειώνει στα 65. Ωστόσο, τα μέτρα εξάρτησης που βασίζονται μόνο στη χρονολογική ηλικία μπορεί να είναι παραπλανητικά.

Πολιτιστικά ζητήματα, όπως η αποδεκτή ηλικία συνταξιοδότησης, η καθυστέρηση της ένταξης στην αγορά εργασίας λόγω εκπαίδευσης και ο ρόλος των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με τη χώρα και την πάροδο του χρόνου.

Για παράδειγμα, οι έφηβοι στις αγροτικές περιοχές των φτωχότερων χωρών που τελειώνουν νωρίς την εκπαίδευσή τους για να εργαστούν στο οικογενειακό αγρόκτημα συνεισφέρουν πολύ νωρίτερα από τους εφήβους στις αστικές περιοχές των πλουσιότερων χωρών, οι οποίοι μπορεί να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας των είκοσι.

Επιπλέον, η πραγματικότητα της γήρανσης δεν είναι σταθερή. Χάρη στην ιατρική πρόοδο, τη βελτιωμένη διατροφή και τον λιγότερο απαιτητικό τρόπο ζωής, οι 65χρονοι στις περισσότερες χώρες μπορούν να αναμένουν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής και περισσότερα χρόνια καλής υγείας από τις προηγούμενες γενιές.

Αυτοί οι παράγοντες καθιστούν δύσκολη τη χρήση της εξάρτησης από την ηλικία για συγκρίσεις ή αξιολογήσεις οικονομικών θεμάτων - ειδικότερα, την ανάλυση της ισορροπίας μεταξύ εργαζομένων και μη εργαζομένων.

Εναλλακτικοί δείκτες εξάρτησης μπορούν να καταγράψουν κάποιες από αυτές τις αποχρώσεις. Ο Δείκτης Εξάρτησης Εργατικού Δυναμικού (LFDR) είναι χρήσιμος, καθώς δείχνει τον

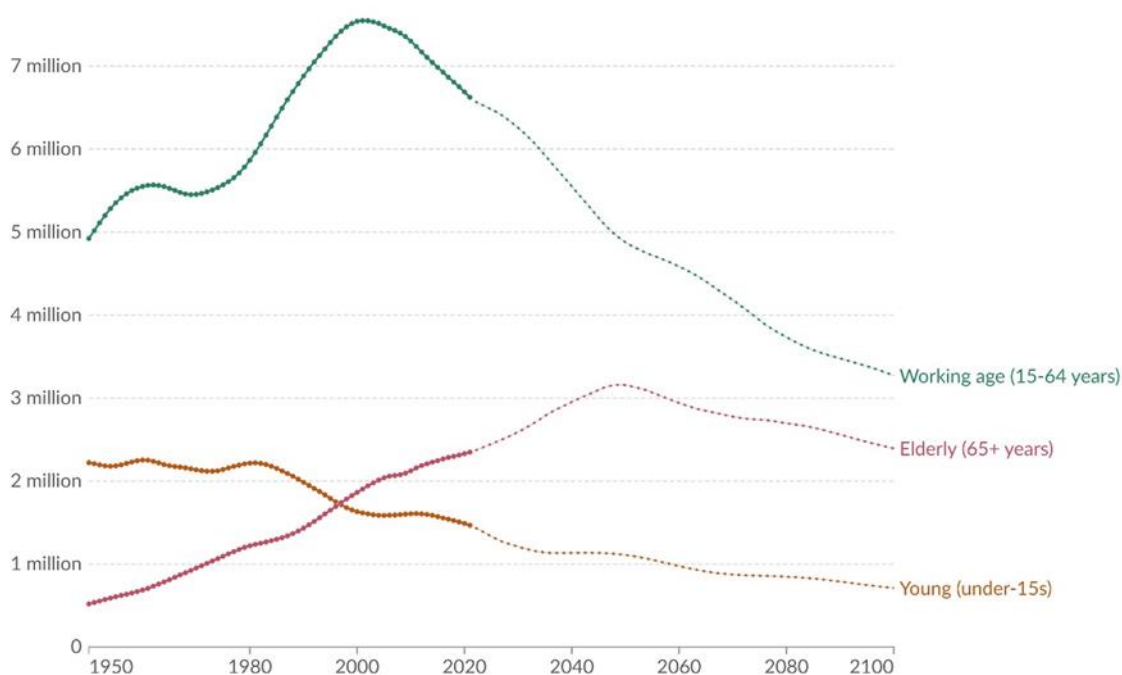
αριθμό των ατόμων που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό σε σχέση με εκείνους που δεν ανήκουν σε αυτό. Η «συμμετοχή» ορίζεται ως τα άτομα που εργάζονται ή αναζητούν ενεργά εργασία.

3.3 Προβλέψεις για γήρανση του πληθυσμού

Οι προβλέψεις δείχνουν ότι υπάρχει σαφής τάση προς τη γήρανση του πληθυσμού. Αυτή η προοπτική είναι κοινή σε σχεδόν όλες τις βιομηχανικές κοινωνίες. Ενώ η γήρανση είναι αναπόφευκτη, η συμμετοχή στην εργασία μπορεί να αλλάξει και να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στον καθορισμό του μέλλοντος της εξάρτησης.

Population of young, working-age and elderly, Greece

Historic estimates from 1950 to 2021, and projected to 2100 based on the UN medium-fertility scenario¹.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/age-structure | CC BY

1. UN projection scenarios: The UN's World Population Prospects provides a range of projected scenarios of population change. These rely on different assumptions in fertility, mortality and/or migration patterns to explore different demographic futures. [Read more: Definition of Projection Scenarios \(UN\)](#)

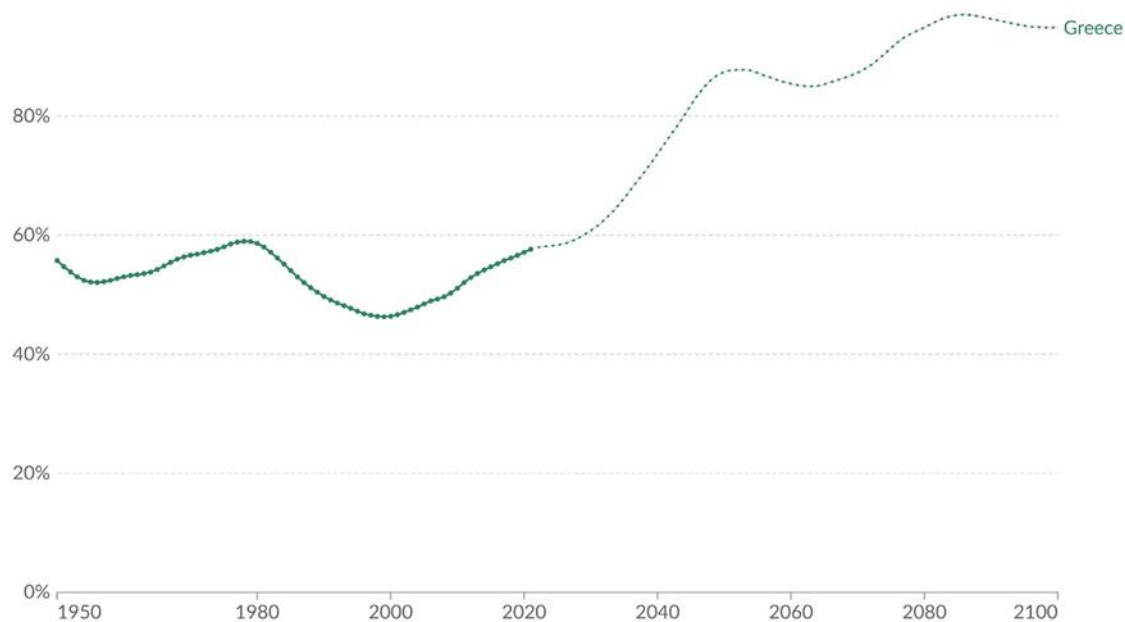
Σχεδιάγραμμα 10: Πληθυσμιακές κατηγορίες, Ελλάδα 1950 έως 2100

Όσον αφορά τις τρεις πληθυσμιακές κατηγορίες το έτος 2021 η ηλικία εργασίας (15-64 ετών) είναι 6,63 εκατομμύρια, ηλικιωμένοι (65 και άνω ετών) 2,35 εκατομμύρια και νέοι (κάτω των 15 ετών) 1,47 εκατομμύρια. Στο μέλλον το έτος 2050 προβλέπεται η ηλικία εργασίας (15-64 ετών) να είναι 4,88 εκατομμύρια, ηλικιωμένοι (65 και άνω ετών) 3,16 εκατομμύρια και νέοι (κάτω των 15 ετών) 1,11 εκατομμύρια. Συμπερασματικά είναι εμφανής η αύξηση των ηλικιωμένων (65 και άνω ετών) στην Ελλάδα

Καθώς τα ποσοστά γονιμότητας συνεχίζουν να μειώνονται, αναμένεται ότι ο πληθυσμός σε εργάσιμη ηλικία ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού θα συνεχίσει να αυξάνεται καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του αιώνα.

Age dependency ratio projections, 1950 to 2100

The age dependency ratio is the sum of the young population (under age 15) and elderly population (age 65 and over) relative to the working-age population (ages 15 to 64). Data are shown as the number of dependents per 100 working-age population. Projections to 2100 are based on the UN's medium population scenario.

Data source: United Nations, World Population Prospects (2022)

OurWorldInData.org/population-growth | CC BY

Σχεδιάγραμμα 11: Προβολές του δείκτη εξάρτησης από την ηλικία, Ελλάδα 1950 έως 2100

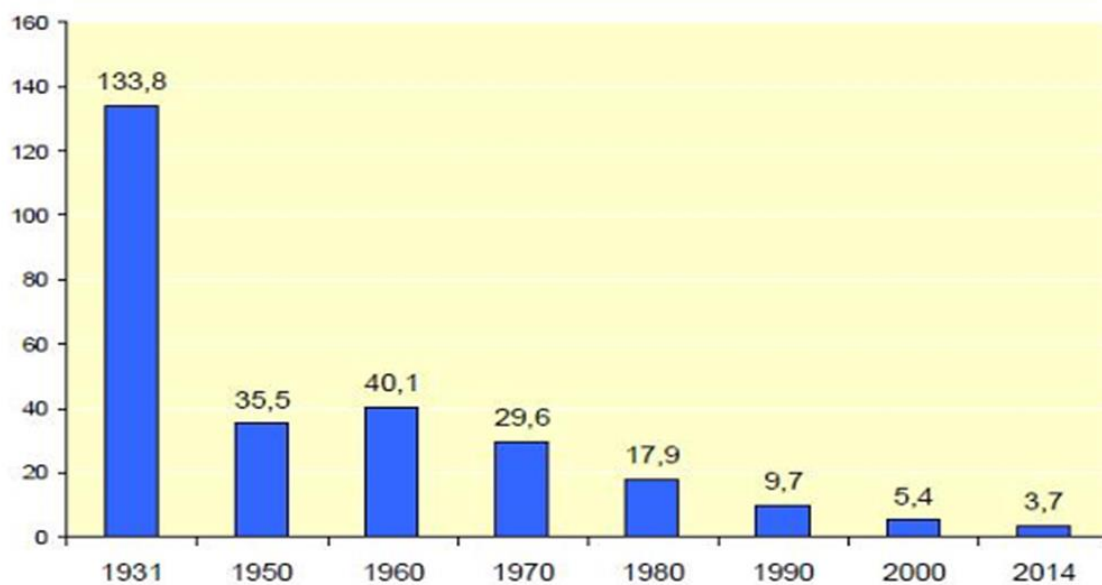
Ο δείκτης εξάρτησης για την Ελλάδα αναμένεται να αυξάνεται συνεχώς τα επόμενα χρόνια έως το έτος 2050 και σε βάθος χρόνου έως το 2100.

Η γήρανση του πληθυσμού αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα στην Ελλάδα και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες με ιδιαίτερη ένταση τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat, προβλέπεται μείωση του συνολικού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 2,1%, ενώ τα άτομα 3ης ηλικίας (65-79 ετών) αναμένεται να αυξηθούν κατά 44%. Το πρόβλημα της γήρανσης επισημαίνεται σε πολλές εκθέσεις και αναφορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ υπάρχουν προβλέψεις για τα επόμενα έτη σχετικά με τις επιπτώσεις στα δημοσιονομικά μεγέθη της οικονομίας και στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Eurostat, το ποσοστό των ηλικιωμένων άνω των 80 ετών αναμένεται να αυξηθεί από 4,1% το 2005 σε 11,4% το 2050.⁴

Η σχέση μεταξύ της γήρανσης του πληθυσμού και της εξέλιξης των δεικτών του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας είναι εξαιρετικά σημαντική. Υπάρχει πρόβλεψη για μείωση του αριθμού των εργαζομένων και αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων που δεν μπορούν να εργαστούν. Διανέοσις (2016).

3.4 Βρεφική θνησιμότητα και προβλέψεις πληθυσμού για την Ελλάδα

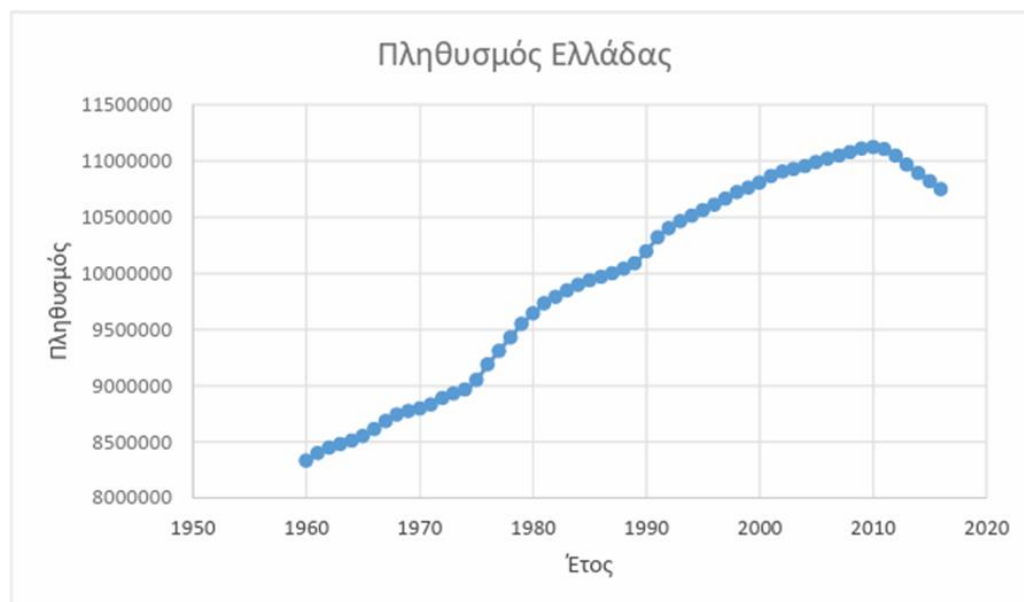
Αναφορικά με την ηλικιακή δομή στην Ελλάδα, αξίζει να μελετήσουμε τη διαχρονική μείωση της βρεφικής θνησιμότητας:

Σχεδιάγραμμα 12 : Δείκτης Βρεφικής θνησιμότητας

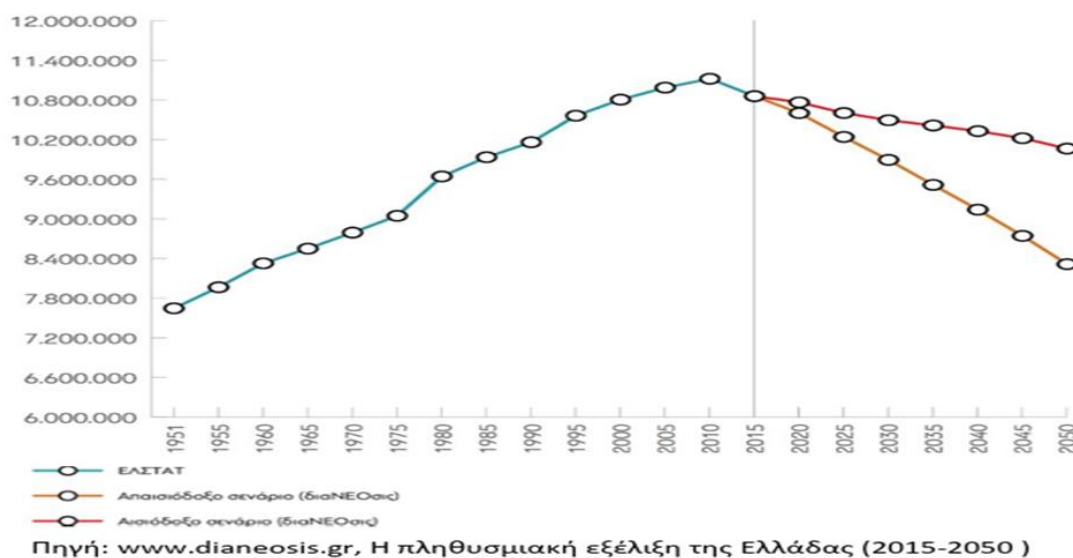
Όπως παρατηρούμε στο παραπάνω διάγραμμα, το ποσοστό των θανάτων των βρεφών παρουσιάζει πολύ μεγάλη μείωση συγκριτικά με προηγούμενα έτη.

Συμπερασματικά η εξέλιξη του πληθυσμού της Ελλάδας απεικονίζεται στο ακόλουθο γράφημα:

Πηγή δεδομένων www.data.worldbank.org

Σχεδιάγραμμα 13: Πληθυσμός της Ελλάδας, 1960-2018

Σχεδιάγραμμα 14: Πρόβλεψη του πληθυσμού της Ελλάδας 2015-2050

Σύμφωνα με το σενάριο για το 2050 στην Ελλάδα όπως βλέπουμε στο διάγραμμα 14 , με ελαφρά θετικό μεταναστευτικό ισοζύγιο, ο πληθυσμός θα κατανέμεται ως εξής:*

- Οι 0-19 ετών θα είναι περίπου 1,5 εκατομμύριο.
- Οι 20-64 ετών θα ανέρχονται σε λίγο λιγότερους από 5 εκατομμύρια.
- Οι 65 και άνω θα φτάνουν τα 3,26 εκατομμύρια, με συνολικό πληθυσμό περίπου 9,7 εκατομμυρίων.

Οι δημογραφικές αλλαγές παρουσιάζουν σημαντική εξέλιξη σε σχέση με το 2019. Ο πρώτος δείκτης δείχνει ότι σχεδόν 66 άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω αντιστοιχούν σε 100 άτομα ηλικίας 20-64 ετών, ενώ ο δεύτερος δείκτης δείχνει ότι σχεδόν 96 νέοι και ηλικιωμένοι αντιστοιχούν σε 100 άτομα ηλικίας 20-64 ετών (Διανέσις, 2016).

Η ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων για το 2050, λαμβάνοντας υπόψη τις δημογραφικές αλλαγές, είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Η υπόθεση ότι όλοι οι άνθρωποι ηλικίας 65 ετών και άνω θα είναι συνταξιούχοι είναι ακραία, αλλά μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση των ακραίων σεναρίων (Διανέσις, 2016).

Στο πρώτο σενάριο, όπου θεωρούμε ότι θα αυξηθεί το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών στο εργατικό δυναμικό και θα μειωθεί η ανεργία, θα μπορούσαμε να δούμε μια βελτίωση των οικονομικών. Αυτό θα σήμαινε ότι ένα μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού θα είναι ενεργό στην αγορά εργασίας, παρέχοντας έτσι μια μεγαλύτερη βάση για την υποστήριξη των συνταξιούχων.

Στο δεύτερο σενάριο, όπου οι αναλογίες παραμένουν ίδιες με το 2019, θα μπορούσαμε να δούμε μια συνέχιση των τρεχουσών προκλήσεων. Με την αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων σε σχέση με το εργατικό δυναμικό, θα υπάρξει μεγαλύτερη πίεση στα δημόσια οικονομικά και στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Σε κάθε περίπτωση, οι πολιτικές αποφάσεις και οι οικονομικές στρατηγικές που θα υιοθετηθούν στο μεσοδιάστημα θα είναι κρίσιμες για τη διαμόρφωση των μελλοντικών οικονομικών εξελίξεων. Η ενίσχυση της απασχόλησης, η εκπαίδευση και η κατάρτιση, καθώς και η προσαρμογή των συνταξιοδοτικών ορίων ηλικίας, είναι μερικές από τις πολιτικές που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις οικονομικές εξελίξεις

Πίνακας 1: Πληθυσμός, Εργάσιμος πληθυσμός, Οικονομικά ενεργός 20-65 ετών ΣΕ 31 Ευρωπαϊκές χώρες

Πίνακας: Συνολικός πληθυσμός, πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας, οικονομικά ενεργοί και απασχολούμενοι 20-64 ετών (απόλυτες τιμές και αναλογίες) σε 31 ευρωπαϊκές χώρες

	Συνολικός πληθυσμός (εκατομ.)	Πληθ. 20- 64 ετών (εκατομ.)	Οικ. ενεργός πληθυσμός 20-64 ετών (εκατομ.)	Οικ. ενεργός πληθυσμός 20-64 ετών, % των 20-64 ετών	Απασχολούμενοι (LFS, εκατομ.)	Απασχ. (LFS), 20-64 ετών % των 20- 64 ετών	Απασχ., % των οικον. ενεργών 20-64 ετών	Άνεργοι, % των οικ. ενεργών
Σουηδία	10230	5815	5.094	87,6	4.791	82,4	94,1	5,9
Ισλανδία	357	216	186	85,9	180	83,1	96,8	3,2
Ελβετία	8545	5258	4.515	85,9	4.321	82,2	95,7	4,3
Εσθονία	1325	784	655	83,5	627	79,9	95,7	4,3
Λιθουανία	2794	1683	1.403	83,4	1.314	78,1	93,7	6,3
Γερμανία	83019	49841	41.234	82,7	39.955	80,2	96,9	3,1
Νορβηγία	5328	3154	2.596	82,3	2.511	79,6	96,7	3,3
Δανία	5806	3368	2.766	82,1	2.637	78,3	95,3	4,7
Φινλανδία	5518	3135	2.567	81,9	2.411	76,9	93,9	6,1
Ολλανδία	17282	10176	8.328	81,8	8.077	79,4	97,0	3,0
Τσεχία	10650	6403	5.230	81,7	5.126	80,1	98,0	2,0
Μάλτα	494	312	253	81,2	245	78,6	96,8	3,2
Πορτογαλία	10277	6072	4.929	81,2	4.611	75,9	93,5	6,5
Ην. Βασίλειο	66647	38773	31.450	81,1	30.393	78,4	96,6	3,4
Latvia	1920	1137	922	81,1	863	75,9	93,6	6,4
Σλοβενία	2081	1261	1.005	79,7	961	76,2	95,6	4,4
Αυστρία	8859	5473	4.336	79,2	4.148	75,8	95,7	4,3
Κύπρος	876	545	431	79,1	400	73,4	92,8	7,2
Ιρλανδία	4904	2886	2.282	79,1	2.177	75,4	95,4	4,6
Ισπανία	46937	28569	22.529	78,9	19.417	68,0	86,2	13,8
Βουλγαρία	7000	4187	3.258	77,8	3.121	74,5	95,8	4,2
Σλοβακία	5450	3453	2.685	77,8	2.535	73,4	94,4	5,6
Γαλλία	67178	37453	28.624	76,4	26.281	70,2	91,8	8,2
Ουγγαρία	9773	5974	4.556	76,3	4.406	73,8	96,7	3,3
Λουξ/Βούργα	614	394	300	76,2	284	72,1	94,7	5,3
Βέλγιο	11456	6719	4.969	74,0	4.708	70,1	94,7	5,3
Ρουμανία	19414	11739	8.639	73,6	8.320	70,9	96,3	3,7
Ελλάδα	10725	6278	4.610	73,4	3811	60,7	82,6	17,4
Κροατία	4076	2445	1.742	71,2	1.631	66,7	93,6	6,4
Ιταλία	59817	35378	25.047	70,8	22.579	63,8	90,1	9,9
Πολωνία	37973	23623	16.548	70,0	16.012	67,8	96,8	3,2

Πηγή: EUROSTAT και ίδιοι υπολογισμοί

Οι δημογραφικές αλλαγές που προβλέπονται για το 2050 έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία.(Βουλή των Ελλήνων, (2018).

Ας εξετάσουμε περισσότερες λεπτομέρειες:

- Εργατικό Δυναμικό: Η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των 20-64 ετών στο εργατικό δυναμικό θα έχει θετική επίδραση. Περισσότεροι ενεργοί εργαζόμενοι θα συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη.

- **Συνταξιούχοι:** Η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων θα θέσει πρόκληση στα συνταξιοδοτικά συστήματα. Πρέπει να εξεταστούν λύσεις για τη βιωσιμότητα των συντάξεων.
- **Δημογραφική Αναλογία:** Ο δημογραφικός λόγος μεταξύ των ηλικιακών ομάδων θα επηρεάσει τις κοινωνικές υπηρεσίες και την υγειονομική περίθαλψη.

Οι πολιτικές παρεμβάσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη αυτές τις δημογραφικές αλλαγές για να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα της κοινωνίας και της οικονομίας.

Η μεταβολή στον αριθμό των απασχολούμενων, που είναι αποτέλεσμα μόνο των αλλαγών στην απασχόληση και την ανεργία, υπογραμμίζει τη σημασία της οικονομικής διάστασης για την αντιμετώπιση κάποιων από τις επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης στις επόμενες δεκαετίες. Αυτή η διάσταση είναι κρίσιμη, καθώς μαζί με άλλους βασικούς παράγοντες όπως η παραγωγικότητα, θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό τη συνεισφορά της ηλικιακής ομάδας 20-64 ετών στον παραγόμενο πλούτο. Αυτό θα επηρεάσει τους διαθέσιμους πόρους για τη δημόσια υγεία, την παιδεία, την κοινωνική συνοχή, την εθνική άμυνα και άλλους τομείς ⁵. Επομένως, η ενίσχυση της απασχόλησης και η μείωση της ανεργίας, μαζί με τη βελτίωση της παραγωγικότητας, μπορούν να αποτελέσουν κλειδιά για την αντιστάθμιση των αρνητικών επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού. Αυτό απαιτεί στρατηγική σχεδίαση και προσαρμογή των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών για να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα και η ανάπτυξη στο μέλλον.

3.5 Απογραφή Πληθυσμού Ελλάδας 2021

Βάσει της απογραφής 2021, η ανάλυση των δεδομένων πληθυσμού για τη χώρα σας παρουσιάζεται ως εξής:

⁵. WWW.EUROSTAT.ORG

Ο απογραφέντες μόνιμος πληθυσμός το 2011 ήταν 10,817 εκατομμύρια. Μετά την εκτίμηση του στατιστικού σφάλματος στο 2,83%, η ΕΛΣΤΑΤ επανεκτίμησε τον πληθυσμό σε 11,105 εκατομμύρια στα μέσα του 2011.⁶

Λαμβάνοντας υπόψη:

- Το Φυσικό Ισοζύγιο (γεννήσεις – θάνατοι) από τον Ιούνιο του 2011 έως τα τέλη Οκτωβρίου του 2021 ήταν αρνητικό κατά 310 χιλιάδες.
- Το μεταναστευτικό ισοζύγιο (είσοδοι – έξοδοι) για την ίδια περίοδο ήταν επίσης αρνητικό κατά 175 χιλιάδες.
- Η εκτίμηση για τον μόνιμο πληθυσμό στα τέλη Οκτωβρίου του 2021 είναι περίπου 10,620 εκατομμύρια, υπολογίζοντας:
- $11,105 \text{ εκατομ.} - 310 \text{ χιλ.} - 175 \text{ χιλ.} = 10,620 \text{ εκατομμύρια}$

Αυτή η εκτίμηση διαφέρει ελάχιστα από την εκτίμηση της ΕΛΣΤΑΤ που ήταν 10,604 εκατομμύρια στις 1/1/2022. Η συνολική μείωση του πληθυσμού από τις 30/6/2011 έως τις 30/10/2021 εκτιμάται σε 485 χιλιάδες.

Η απογραφή του 2021 αναμενόταν να καταγράψει, όπως και η προηγούμενη, έναν μικρότερο μόνιμο πληθυσμό από τον εκτιμώμενο, καθώς και σε αυτήν υπήρχε ένα σφάλμα (μη απογραφή τμήματος του πληθυσμού). Σύμφωνα με τα προσωρινά αποτελέσματα, οι απογραφέντες μόνιμοι κάτοικοι της χώρας μας ανέρχονται σε 10,432 εκατομμύρια έναντι των εκτιμώμενων 10,620 εκατομμυρίων. Τα προσωρινά στοιχεία έδειξαν μια μείωση της τάξης των 385 χιλιάδων μεταξύ των δύο απογραφών, ελαφρώς μικρότερη από την εκτιμώμενη (-485 χιλιάδες), και ένα έμμεσα εκτιμώμενο αρνητικό μεταναστευτικό ισοζύγιο μόλις 75 χιλιάδες (σε σύγκριση με τις 175 χιλιάδες με βάση τις προηγούμενες εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ για την ίδια περίοδο).

6

(https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Population_and_population_change_statistics#EU_population_shows_a_slight_decrease_in_2021).

Από την πρώτη ανάλυση των προσωρινών αποτελεσμάτων, παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις σε διοικητικά επίπεδα χαμηλότερα των 13 Περιφερειών σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο.

Συγκεκριμένα:

- 13 Περιφέρειες αύξησαν τον πληθυσμό τους, με την Π.Ε. Κω να καταγράφει τη μέγιστη αύξηση (+10,5%).
- 61 Περιφέρειες είχαν μείωση του πληθυσμού, με την Π.Ε. Γρεβενών να έχει τη μέγιστη μείωση (-16%).

Παρόλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι οι μικρές ποσοστιαίες μεταβολές (θετικές ή αρνητικές, από -1,5% έως +1,5%) σε 14 Περιφέρειες (σχεδόν μία στις 5) υποδηλώνουν μια σχετική σταθερότητα στον πληθυσμό τους.⁷ Στο επίπεδο του Δήμου, η κατανομή των μεταβολών του πληθυσμού είναι αρκετά διαφοροποιημένη. Βάσει των προσωρινών αποτελεσμάτων:

- Μόνο το 25% των Δήμων (81/325) εμφάνισε αύξηση του πληθυσμού.
- Οι αυξομειώσεις ήταν πολύ μικρές, στο εύρος του -2,0% έως +2,0%, σε περίπου 1 στους 5 Δήμους (61/325).
- Οι Δήμοι με αύξηση του πληθυσμού βρίσκονται κυρίως στην Περιφερειακή Ενότητα Δωδεκανήσων, καθώς και στις περιοχές γύρω από τα δύο μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης, και δευτερευόντως στην Κρήτη και τις Κυκλάδες.

7

(https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Population_and_population_change_statistics#EU_population_shows_a_slight_decrease_in_2021).

- Η πλειοψηφία των Δήμων με μείωση του πληθυσμού που είναι σαφώς πάνω από τον μέσο εθνικό όρο ($> -5\%$) βρίσκεται στον ηπειρωτικό χώρο, ειδικά στη Βόρεια Ελλάδα και τη Θεσσαλία.

Αυτές οι διαφοροποιήσεις αντανακλούν τις διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στις επιμέρους περιοχές, καθώς και τις τάσεις μετανάστευσης και αστικοποίησης. Η ανάλυση των δεδομένων από την ΕΛΣΤΑΤ και άλλες πηγές μπορεί να προσφέρει περαιτέρω εικόνα για τις αιτίες και τις συνέπειες αυτών των μεταβολών.

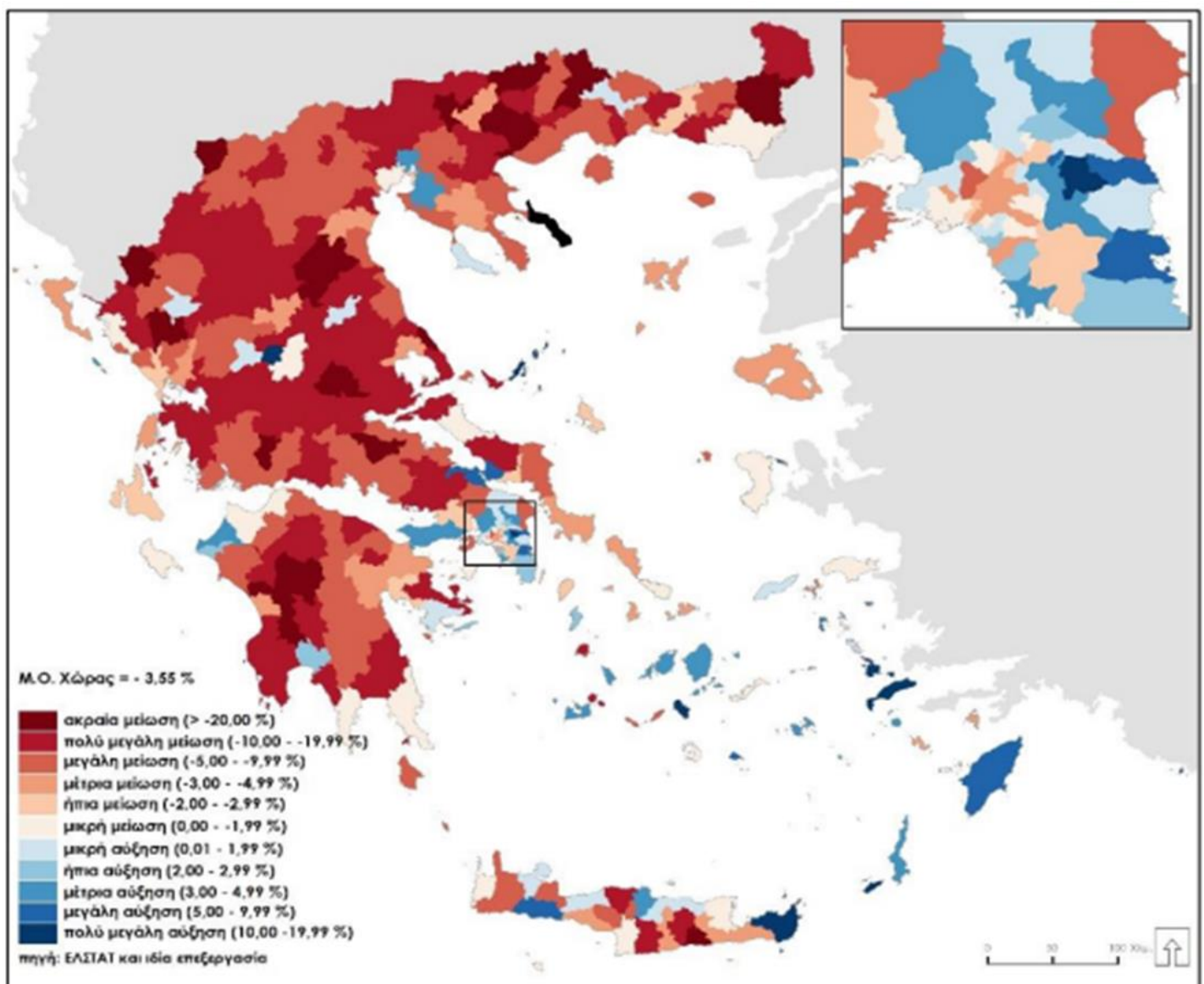
Οι αιτίες των αυξομειώσεων του πληθυσμού σε διοικητικό επίπεδο σχετίζονται με τρία βασικά ισοζύγια που επηρεάζουν τον πληθυσμό:

1. Φυσικό Ισοζύγιο: Οι αλλαγές λόγω γεννήσεων και θανάτων.
2. Εξωτερική Μετανάστευση: Οι αλλαγές λόγω μετανάστευσης στο εξωτερικό και από το εξωτερικό προς την Ελλάδα.
3. Εσωτερική Μετανάστευση: Οι αλλαγές λόγω μετακινήσεων ανθρώπων μεταξύ διοικητικών ενοτήτων εντός της Ελλάδας.

Επισημαίνει επίσης ότι οι διαφορές στην γήρανση του πληθυσμού και η ανθεκτικότητα της οικονομίας στις κρίσεις μετά το 2010 είχαν σημαντική επίδραση στις μεταβολές του πληθυσμού. Όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω, τόσο πιο αρνητικό είναι το ισοζύγιο γεννήσεων και θανάτων. Αντίστοιχα, η αρνητική εξωτερική και εσωτερική μετανάστευση επηρεάζει αρνητικά τον πληθυσμό. Αυτές οι παράμετροι συνδυάζονται για να διαμορφώσουν τις τελικές αυξομειώσεις του πληθυσμού μεταξύ δύο απογραφών.⁸ Η επίδραση του οικονομικού πλαισίου στη μεταβολή του πληθυσμού είναι ένα ενδιαφέρον θέμα. Οι οικονομικές συνθήκες, οι κρίσεις και οι αλλαγές στην απασχόληση μπορούν να επηρεάσουν τον πληθυσμό μιας χώρας. Ας εξετάσουμε μερικούς τρόπους με τους οποίους η οικονομία μπορεί να επηρεάσει τον πληθυσμό:

1. Μετανάστευση: Οι οικονομικές συνθήκες σε μια χώρα μπορούν να επηρεάσουν την εισερχόμενη και εξερχόμενη μετανάστευση. Κρίσεις μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένη μετανάστευση, ενώ οι βελτιωμένες οικονομικές συνθήκες μπορούν να μειώσουν την ανάγκη για μετανάστευση.
2. Γήρανση του Πληθυσμού: Οι οικονομικές συνθήκες επηρεάζουν τον πληθυσμό μέσω της γήρανσης. Όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό των ηλικιωμένων, τόσο πιο αρνητικό είναι το ισοζύγιο γεννήσεων και θανάτων.
3. Εσωτερική Μετανάστευση: Οι οικονομικές ευκαιρίες σε διάφορες περιοχές της χώρας μπορούν να επηρεάσουν την εσωτερική μετανάστευση. Άνθρωποι μετακινούνται από περιοχές με χαμηλή απασχόληση σε περιοχές με καλύτερες ευκαιρίες.

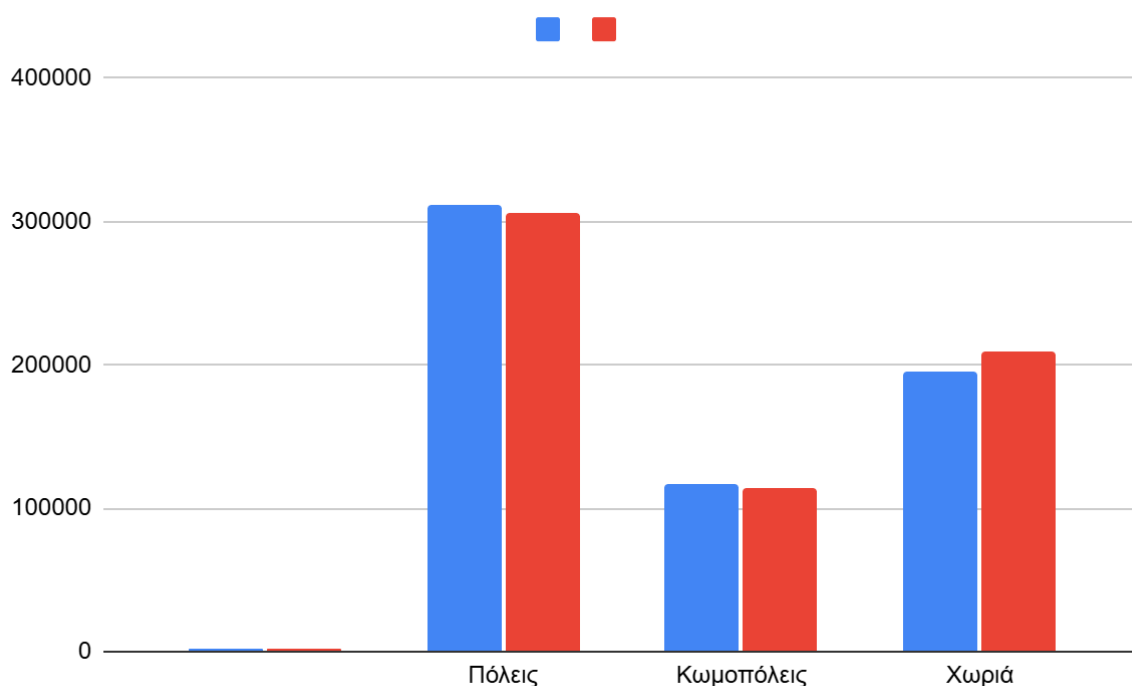
Συνολικά, η οικονομία είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τον πληθυσμό μιας χώρας.

3.6 Μελέτη της Περιφέρειας Κρήτης

Στις πόλεις όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, με τους κατοίκους το 2011 να απαριθμούνται σε 305.893 και το 2021 σε 311.650 υπήρξε μια αύξηση σε ποσοστό 1,88 % στον πληθυσμό.

Διεξάγοντας μελέτη αναφορικά με την Περιφέρεια Κρήτης καταλήξαμε στα παρακάτω συμπεράσματα:

Σχεδιάγραμμα 15 Πληθυσμός Πόλεις,Κωμοπόλεις, Χωριά Κρήτης έτος 2011, 2021

Στις πόλεις όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, με τους κατοίκους το 2011 να απαριθμούνται σε 305.893 και το 2021 σε 311.650 υπήρξε μια αύξηση σε ποσοστό 1,88 % στον πληθυσμό.

Στις κωμοπόλεις όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, με τους κατοίκους το 2011 να απαριθμούνται σε 114.417 και το 2021 σε 117.361 υπήρξε μια μείωση σε ποσοστό 2,59 % στον πληθυσμό.

Στα χωριά όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, με τους κατοίκους το 2011 να απαριθμούνται σε 209.609 και το 2021 σε 195.397 υπήρξε μια μείωση σε ποσοστό 6,78% στον πληθυσμό

Συμπερασματικά, με την μελέτη που πραγματοποιήσαμε για την Περιφέρεια Κρήτης όπως ήταν αναμενόμενο υπάρχει μικρή αύξηση του πληθυσμού, με το δημογραφικό πρόβλημα να μεγεθύνεται και να επιζητά άμεση λύση. Το γεγονός ότι μάλιστα στα χωριά της Κρήτης, ο πληθυσμός μειώθηκε μπορεί να ερμηνευτεί συνάμα και με άλλους παράγοντες, από την μη ύπαρξη κοντινών παροχών όπως είναι οι δομές υγείας και εκπαίδευσης που εμείς διαπιστώσαμε κατά την παρούσα μελέτη.

Στα πλαίσια της έρευνάς μας και μελετώντας συνολικά τον πληθυσμό της Περιφέρειας Κρήτης καταγράψαμε μέσα από πηγές του διαδικτύου συγκεντρωτικά σε πόλεις, χωριά και κωμοπόλεις, όσον αφορά τον τομέα της υγείας συγκεκριμένα το πλήθος των νοσοκομείων και τον τομέα της εκπαίδευσης το πλήθος των σχολείων-Λύκεια.

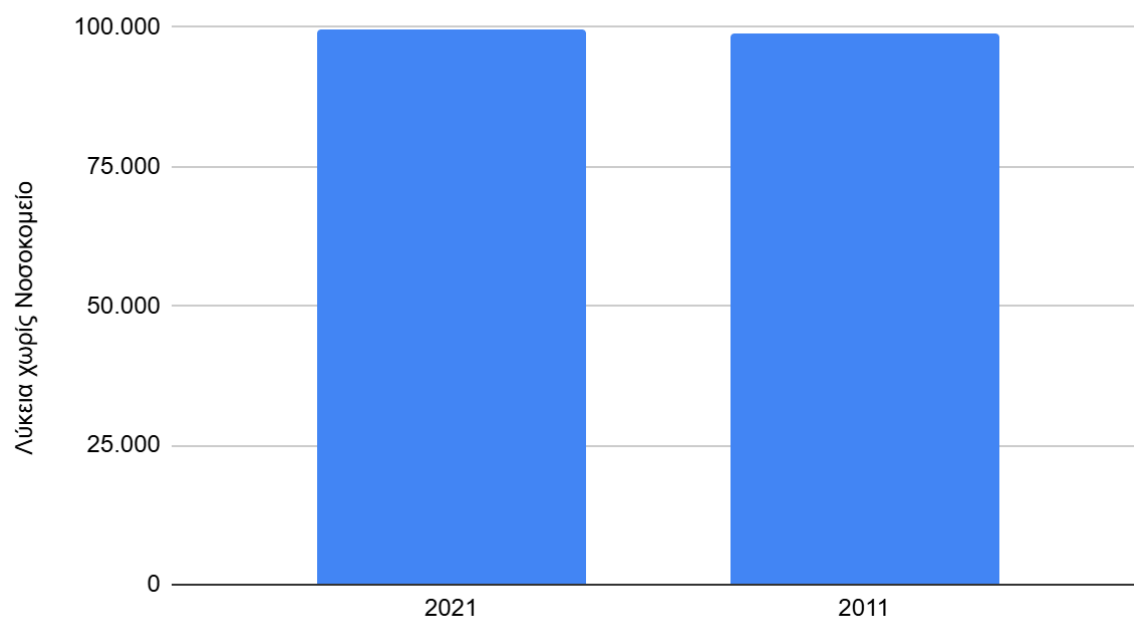
Καταλήξαμε με βάση τα στοιχεία των πιο πρόσφατων απογραφών και συγκρίνοντας αυτά τα στοιχεία τα έτη 2011 και 2021 έχοντας ως δεδομένο τον αριθμό των Νοσοκομείων και Λυκείων για κάθε περιοχή της Κρήτης, στα παρακάτω συμπεράσματα:

Σχεδιάγραμμα 16: Πληθυσμός έτη 2021, 2011 σε Περιφέρεια Κρήτης με Νοσοκομεια-Κέντρα Υγείας και Λύκεια

Με βάση την ανάλυση που πραγματοποιήσαμε και όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, ο πληθυσμός συνολικά αυξήθηκε σε περιοχές της Περιφέρειας Κρήτης όπου υπήρχαν ταυτόχρονα και Λύκεια και Νοσοκομεία. Στο πλήθος των νοσοκομείων που καταγράφονται, υπολογίζεται και ο αριθμός των Κέντρων Υγείας. Παρατηρείται μια αύξηση του πληθυσμού για τη συγκεκριμένη περίπτωση που μελετήσαμε κατά 1,09%.

Λύκεια χωρίς Νοσοκομείο

Σχεδιάγραμμα 17: Πληθυσμός έτη 2021,2011 σε Περιφέρεια Κρήτης με Λύκεια χωρίς Νοσοκομεία-Κέντρα Υγείας

Το ίδιο συνέβη και συνολικά στον πληθυσμό όπου υπήρχαν έστω τα Λύκεια αλλά χωρίς νοσοκομεία. Παρατηρείται μια αύξηση του πληθυσμού για τη συγκεκριμένη περίπτωση που μελετήσαμε κατά 0,54%.

Σχεδιάγραμμα 18: Πληθυσμός έτη 2021, 2011 σε Περιφέρεια Κρήτης χωρίς Λύκεια χωρίς Νοσοκομεία-Κέντρα Υγείας

Αντίθετα συνολικά στον πληθυσμό της Κρήτης όπου δεν υπήρχαν ούτε Λύκεια ούτε νοσοκομεία, παρατηρείται μια μείωση του πληθυσμού από το έτος 2011 στο έτος 2021 κατά 1,15%.

Συμπερασματικά, μπορούν να οριστούν με βάση τη μελέτη που πραγματοποιήσαμε ως σημαντικοί παράγοντες οι δομές υγείας και εκπαίδευσης για να αυξηθεί ο πληθυσμός σε περιοχές όπου υπάρχουν ή δημιουργούνται νέες δομές, έχοντας ως αξιόπιστο δείγμα τον πληθυσμό της Κρήτης και πως κατανέμεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

4.1 Ορισμός

Ένα από τα φαινόμενα που προκαλούν ανησυχία τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στη χώρα μας είναι η υπογεννητικότητα. Αυτό το φαινόμενο αναφέρεται στη μείωση των γεννήσεων και ταυτόχρονα στη δημιουργία δυσανάλογου ποσοστού ηλικιωμένων σε σχέση με τους νέους . (Γκικόπουλος Αθανασίου Γεώργιος , 2022)

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα παρατηρείται ελάττωση του πληθυσμού, καθώς υπερτερεί η θνησιμότητα και η μετανάστευση σε άλλες χώρες σε σύγκριση με τις γεννήσεις και τη μετανάστευση προς την Ελλάδα. Συγχρόνως παρατηρείται δημογραφική γήρανση.⁹

Η υπογεννητικότητα αναφέρεται στην ελάττωση του αριθμού των γεννήσεων στην χώρα, ιδιαίτερα όταν η ελάττωση αυτή είναι μικρότερη από τον αριθμό των θανάτων. Η υπογεννητικότητα, σε συνδυασμό με την αυξημένη θνησιμότητα από διάφορες αιτίες, οδηγεί σε μια συρρίκνωση του πληθυσμού.

Με τον όρο υπογεννητικότητα υποδηλώνεται ο ελαττωμένος αριθμός γεννήσεων σε μια χώρα, ιδιαίτερα όταν αυτός είναι μικρότερος του αναγκαίου για την διατήρηση των γενεών ή όχι (σημαντικά) μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο αριθμό των θανάτων. Επακόλουθο της υπογεννητικότητας είναι η ελάττωση του παραγωγικού δυναμικού μιας χώρας και η δυσχέρεια μεταβίβασης της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Η υπογεννητικότητα είναι ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν πολλές χώρες παγκοσμίως τις τελευταίες δεκαετίες. Ένα φαινόμενο που σχετίζεται κυρίως με την ένταξη των γυναικών στην παραγωγική διαδικασία και με την εύκολη πρόσβαση στις μεθόδους αντισύλληψης. Εκτός από την Ελλάδα, άλλες χώρες με υπογεννητικότητα περιλαμβάνουν:

9

- **Ιαπωνία:** Η Ιαπωνία αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα υπογεννητικότητας. Ο πληθυσμός γηράσκει, και οι γεννήσεις δεν επαρκούν για να αντισταθμίσουν τους θανάτους.
- **Ιταλία:** Η Ιταλία επίσης αντιμετωπίζει υπογεννητικότητα. Οι οικογένειες έχουν λιγότερα παιδιά, και ο πληθυσμός γηράσκει.
- **Ελβετία:** Η Ελβετία είναι μια ακόμα χώρα με χαμηλό ρυθμό γεννήσεων. Οι προσπάθειες για ενθάρρυνση των γεννήσεων είναι σημαντικές.

Αυτές οι χώρες αναζητούν πολιτικές και προγράμματα για να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της υπογεννητικότητας και να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα του πληθυσμού τους.

Προκειμένου για την καλύτερη κατανόηση και μελέτη της υπογεννητικότητας χρησιμοποιούνται ορισμένοι στατιστικοί δείκτες, με κυριότερους τους εξής:

- **Δείκτης γεννητικότητας (Fertility rate)**

Ο δείκτης γεννητικότητας μιας χρονικής περιόδου ονομάζεται ο λόγος των γεννήσεων ανά 1,000 άτομα πληθυσμού προς την υπολογιζόμενη χρονική περίοδο σε έτη. Στον υπολογισμό του δείκτη δεν περιλαμβάνονται οι γεννήσεις νεκρών παιδιών. Ο δείκτης γεννητικότητας (μαζί με τους δείκτες της θνησιμότητας και της μετανάστευσης) χρησιμοποιείται για την καταμέτρηση της πληθυσμιακής ανάπτυξης. Ο εκτιμώμενος μέσος πληθυσμός μπορεί να υπολογιστεί ως ο πληθυσμός στα μέσα του έτους. Αφαιρώντας τον δείκτη θνησιμότητας από τον δείκτη γεννητικότητας, προκύπτει το αποτέλεσμα του δείκτη φυσικής αύξησης ανά 1,000 άτομα. Αυτός ο δείκτης ισοδυναμεί με τη φυσική αλλαγή (εξαιρώντας την μετανάστευση) .

Ο συνολικός δείκτης γεννητικότητας (το οποίο συμπεριλαμβάνει όλες τις γεννήσεις), το οποίο συνήθως ορίζεται ως ο δείκτης γεννήσεων ανά 1,000 άτομα πληθυσμού, διαχωρίζεται από ένα σύνολο αναλογιών που σχετίζονται με την ηλικία (π.χ. ο αριθμός των γεννήσεων ανά 1,000 άτομα ή πιο συνήθως, η αναλογία 1,000 ανδρών ανά 1,000 γυναίκες σε κάθε ηλικιακή ομάδα) .

Ο μέσος παγκόσμιος δείκτης γεννητικότητας το 2016 ήταν 18.6 γεννήσεις ανά 1,000 άτομα.

- **Αδρός δείκτης γεννητικότητας**

Ο Αδρός Δείκτης Γεννητικότητα (ΑΔΓ/TBN/CBR) είναι ένας δημογραφικός δείκτης που μας δίνει πληροφορίες για το ποσοστό γεννήσεων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό. Είναι ο λόγος των γεννήσεων ενός έτους προς το μέσο πληθυσμό του ίδιου έτους.

Ο Αδρός Δείκτης Γεννητικότητα μας βοηθά να κατανοήσουμε την πληθυσμιακή ανάπτυξη και την ένταση του φαινομένου των γεννήσεων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο δείκτης αυτός επηρεάζεται από τη δομή του πληθυσμού ανά ηλικία και την αναλογία των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας στο συνολικό πληθυσμό .

- Δείκτης αντικατάστασης

Είναι ο λόγος (πηλίκo) των ατόμων ηλικίας 10-14 ετών προς τον πληθυσμό ατόμων ηλικίας 60-64 ετών.

4.2 Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις γεννήσεις στην Ελλάδα

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή ανακοινώνει τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη των δημογραφικών μεγεθών στη χώρα κατά το έτος 2022. Τα δεδομένα περιλαμβάνουν γεγονότα φυσικής κίνησης, όπως γεννήσεις, θάνατοι, γάμοι και συμβίωσης του πληθυσμού που διέμενε στην Ελληνική Επικράτεια κατά το 2022. <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SPO03/->

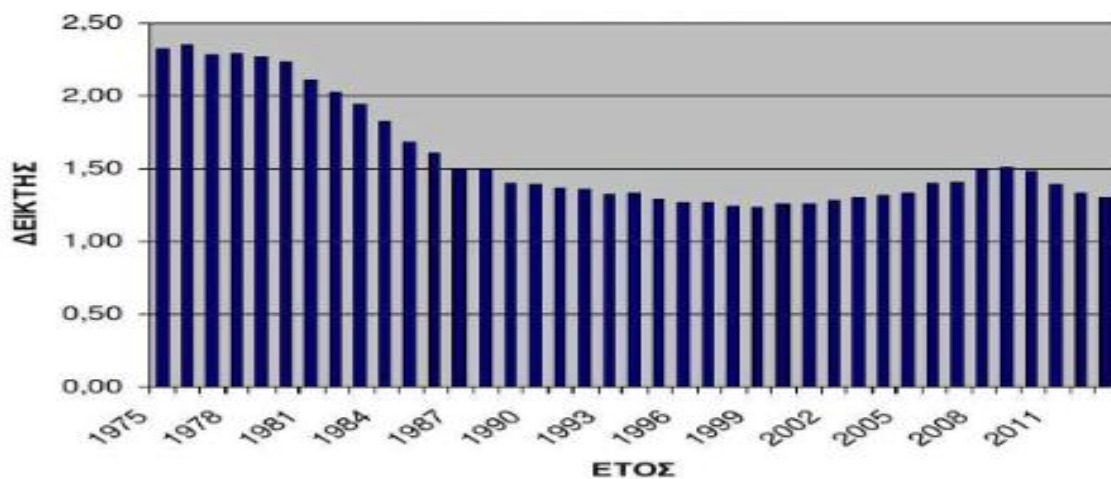
Βάσει των παραπάνω, ο αριθμός των γεννήσεων στην Ελλάδα κατά το 2022 ανήλθε σε 76.095 (39.305 αγόρια και 36.790 κορίτσια), σημειώνοντας μείωση κατά 10,8% σε σχέση με το 2021, κατά το οποίο οι γεννήσεις ανερχόνταν σε 85.346 (43.998 αγόρια και 41.348 κορίτσια). Οι γεννήσεις δεν περιλαμβάνουν τις γεννήσεις νεκρών βρεφών, οι οποίες κατά το 2022 ανήλθαν σε 446, μειωμένες κατά 1,5% σε σχέση με το 2021 που ήταν 453 (Πίνακες 1, 2, 3, 4 και 7).

Ο αριθμός των θανάτων βρεφών ηλικίας κάτω του έτους ανήλθε σε 239, μειώνοντας το δείκτη βρεφικής θνησιμότητας (θάνατοι βρεφών ηλικίας κάτω του έτους ανά 1.000 ζώντες γεννήσεις) από 3,48 το 2021 σε 3,14 το 2022.

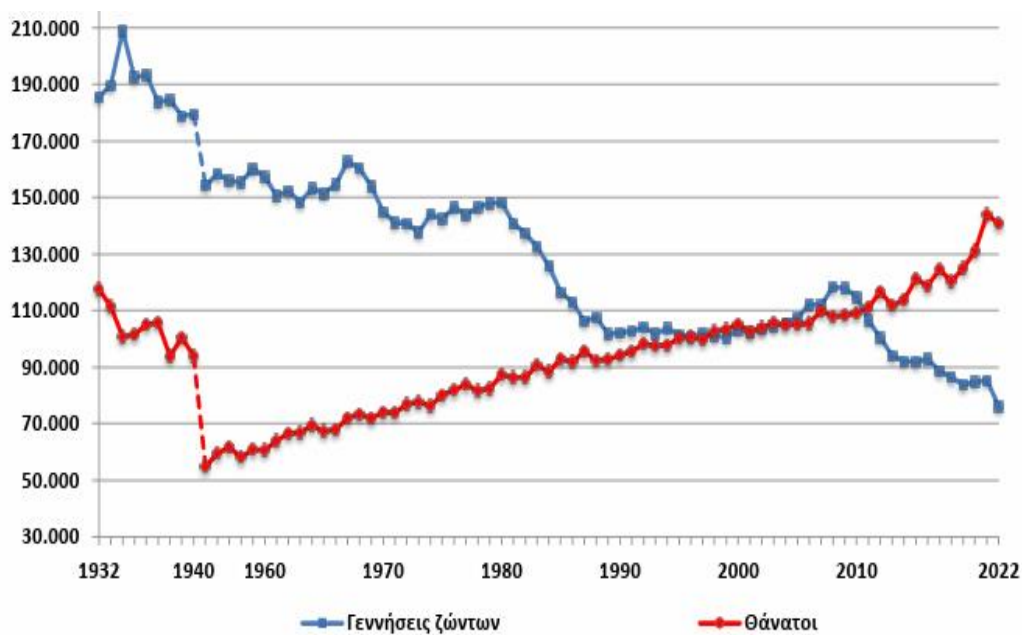

Σχεδιάγραμμα 19 : Δείκτης γεννητικότητας

Παράλληλη πορεία με τον δείκτη γεννήσεων ακολουθεί και ο δείκτης γονιμότητας, ο οποίος μειώνεται συνεχώς στην πορεία των χρόνων.

Σχεδιάγραμμα 20: Δείκτης γονιμότητας
www.statistics.gr

Σχεδιάγραμμα 21 : Γεννήσεις ζώντων και θάνατοι, 1932-2022

www.statistics.gr

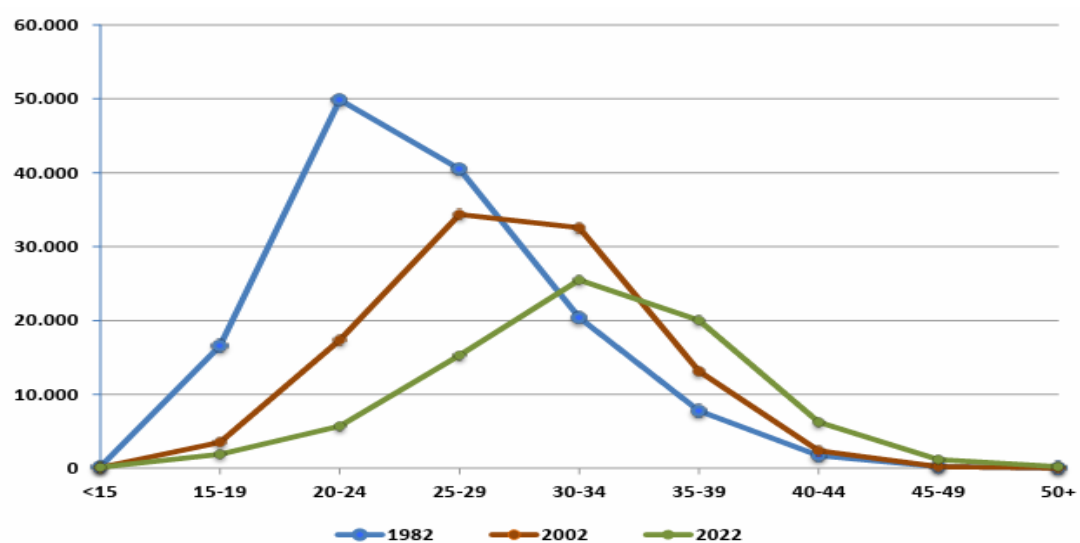
Όπως παρατηρούμε υπάρχει ξεκάθαρη μείωση του αριθμού των γεννήσεων από το έτος 1932 έως 2022, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται τα ίδια έτη ο αριθμός των θανάτων σταδιακά.

Στον Πίνακα 3 έχουμε τα στατιστικά δεδομένα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε, όπου βλέπουμε ότι η επικρατέστερη ηλικία των γυναικών για να γίνουν μητέρες είναι πλέον 30 ετών και πάνω. Έχει αυξηθεί ο μέσος όρος ηλικίας των γυναικών που γίνονται μητέρες, λόγω διαφόρων παραγόντων που ήδη εξετάσαμε ενώ ταυτόχρονα όσο αυξάνονται τα έτη αυξάνεται και ο μέσος όρος ηλικίας τους.

	1982	1992	2002	2012	2022
<15	172	72	89	93	128
15-19	16.565	6.416	3.501	2.309	1.893
20-24	49.863	30.213	17.347	10.047	5.681
25-29	40.512	36.832	34.347	26.127	15.278
30-34	20.380	21.331	32.563	37.077	25.477
35-39	7.759	7.699	13.122	19.684	20.009
40-44	1.707	1.380	2.368	4.366	6.246
45-49	219	109	206	585	1.164
50+	39	29	26	83	219
Άγνωστη	59	-	-	-	-
Σύνολο	137.275	104.081	103.569	100.371	76.095

Πίνακας 2 Γεννήσεις Ζώντωκατά ομάδες ηλικιών της μητέρας των ετών 1982, 1992, 2002, 2012, 2022 WWW.STATISTICS.GR

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαγραμματική απεικόνιση των ηλικιών της γυναίκας όπως αναφέραμε προηγουμένως.

Σχεδιάγραμμα 22 : Γεννήσεις ζώντων κατά ομάδες ηλικιών της μητέρας

www.statistics.gr

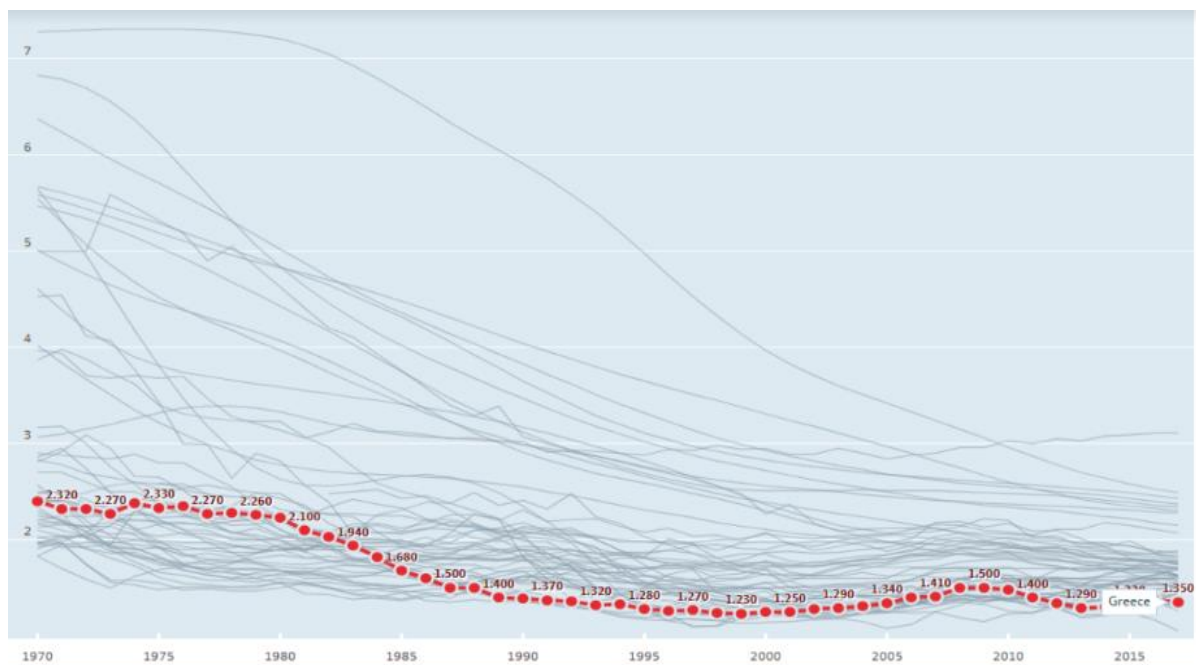
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΖΩΝΤΩΝ	92.149	91.847	92.898	88.553	86.440	83.756	84.764	85.346	76.095
Άρρενες	47.384	47.294	47.882	45.686	44.525	42.940	43.531	43.998	39.305
Θήλεις	44.765	44.553	45.016	42.867	41.915	40.816	41.233	41.348	36.790
Ελληνίδες μητέρες	79.985	79.919	80.166	76.177	74.121	71.693	72.249	75.276	67.591
% Συμμετοχή	86,8	87,0	86,3	86,0	85,7	85,6	85,2	88,2	88,8
Αλλοδαπές μητέρες	12.152	11.924	12.724	12.371	12.314	12.055	12.514	10.069*	8.504
Άγνωστης ιθαγένειας	12	4	8	5	5	8	1	1*	0
% Συμμετοχή (Αλλοδαπές και άγνωστης ιθαγ.)	13,2	13,0	13,7	14,0	14,3	14,4	14,8	11,8	11,2
Γεννήσεις εντός γάμου**	84.984	84.454	85.373	81.094	78.871	76.163	76.994	77.473	68.635
% Συμμετοχή	92,2	92,0	91,9	91,6	91,2	90,9	90,8	90,8	90,2
Γεννήσεις εκτός γάμου	7.165	7.393	7.525	7.459	7.569	7.593	7.770	7.873	7.460
% Συμμετοχή	7,8	8,0	8,1	8,4	8,8	9,1	9,2	9,2	9,8

*Αναθεωρημένα στοιχεία

**Περιλαμβάνονται και οι γεννήσεις εντός Συμφώνων Συμβίωσης

Πίνακας 3 Στοιχεία Γεννήσεων ζώντων ετών 2014-2022, WWW.STATISTICS.GR

Ιδιαίτερη σημασία εμφανίζει ο αριθμός των γεννήσεων ανά γυναίκα την χρονική περίοδο 1970-2018:

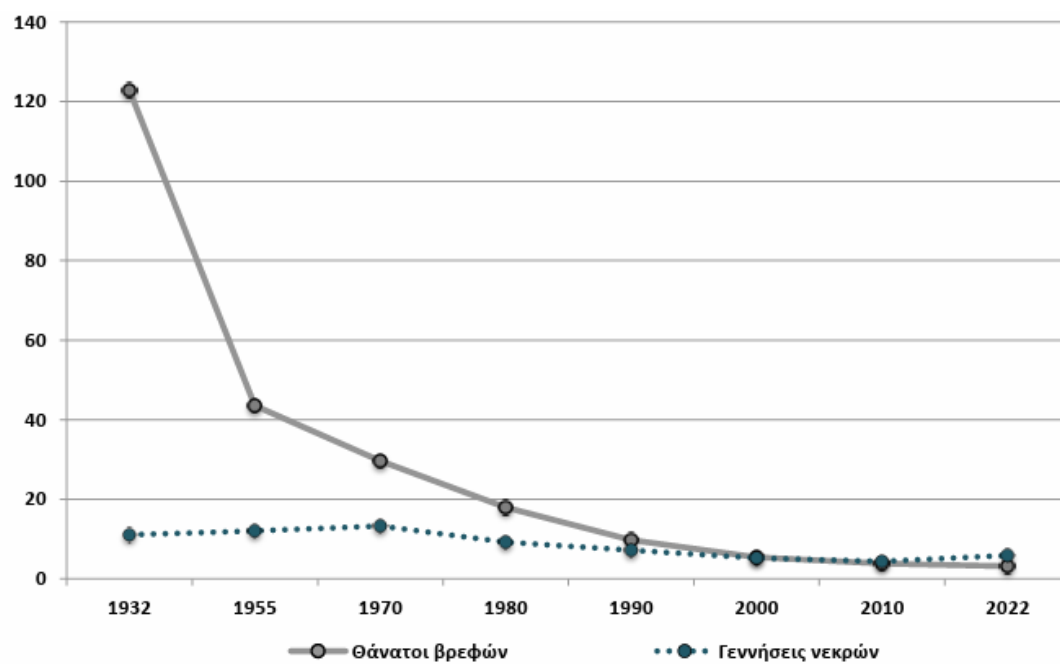
Πηγή: OECD database, 2019

Σχεδιάγραμμα 23: Αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα

	Θάνατοι	Γεννηθέντα Νεκρά	Θάνατοι Βρεφών	Δείκτης Βρεφικής Θνησιμότητας	Δείκτης Περιγεννητικής Θνησιμότητας	Δείκτης Νεογνικής Θνησιμότητας
2012	116.668	446	293	2,92	5,64	1,88
2013	111.794	376	345	3,66	5,79	2,64
2014	113.740	353	345	3,74	5,66	2,63
2015	121.183	312	364	3,96	5,35	2,83
2016	118.788	339	387	4,17	5,42	2,81
2017	124.495	363	306	3,46	5,66	2,35
2018	120.291	335	300	3,47	5,53	2,43
2019	124.954	454	313	3,74	7,11	2,59
2020	131.025*	443	275	3,24	6,78	2,29
2021	143.923*	453	297	3,48	6,84	2,43
2022	140.801	446	239	3,14	7,30	2,17

*Αναθεωρημένα στοιχεία

Πίνακας 4 : Στοιχεία βρεφικής περιγεννητικής και νεογνικής θνησιμότητας 2012-2022
WWW.STATISTICS.GR

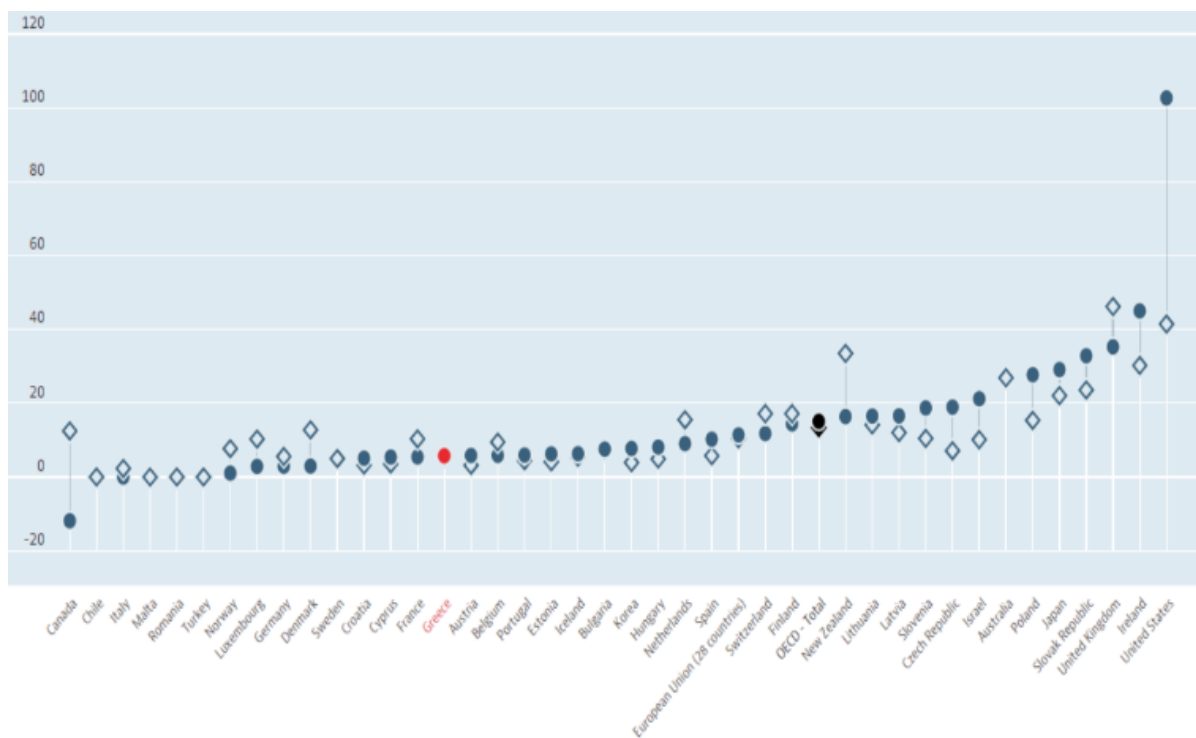
Σχεδιάγραμμα 24: Θάνατοι βρεφών ηλικίας κάτω του έτους και γεννήσεις νεκρών ανά 1000 γεννήσεις ζώντων

4.3 Αίτια Υπογεννητικότητας

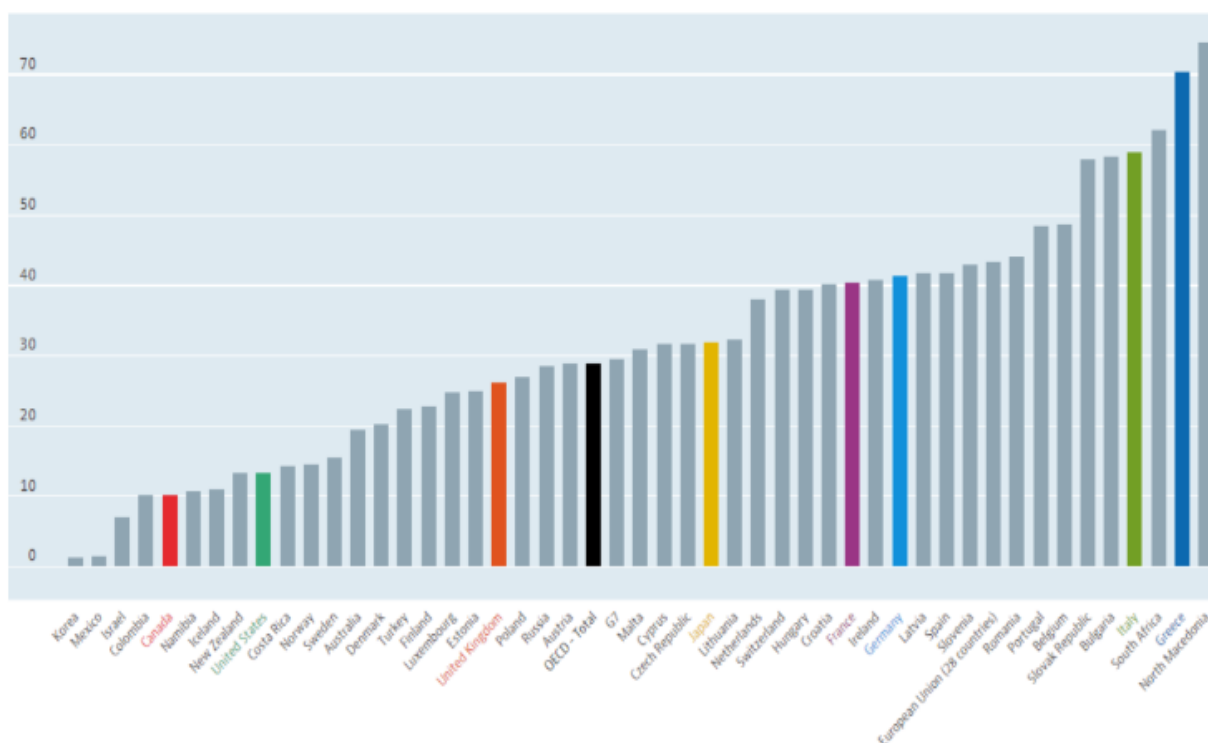
Σε μια αρχική μελέτη του φαινομένου της υπογεννητικότητας διαπιστώθηκε συσχέτιση του αριθμού των γεννήσεων με παραμέτρους της μακροοικονομίας. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε ότι η μείωση της γονιμότητας συνδέεται με τις οικονομικές μεταβολές, την οικονομική ύφεση, την ανεργία, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, την οικονομική κατάσταση της χώρας. Οι αντίξοες οικονομικές συνθήκες, ιδιαίτερα το διάστημα της οικονομικής κρίσης, συνιστούν τροχοπέδη στη δημιουργία οικογένειας και στη γέννηση παιδιών.(Διανέοσις (2016).

Όπως έχει διαπιστωθεί στις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης την χρονική περίοδο 1998-2008 , ο δείκτης γεννητικότητας εμφάνιζε ελάττωση σε συνδυασμό με τη μείωση του ΑΕΠ (Sobotka et al. 2010). Επίσης, η ανεργία όπως είναι αναμενόμενο και στα δύο φύλα εμφανίζεται να έχει ισχυρά αρνητική συσχέτιση με τον αριθμό των γεννήσεων (Örsal and Goldstein 2010).

Οι πολύτεκνες οικογένειες αντιμετωπίζουν συχνά οικονομικές δυσκολίες, με δεδομένο το αυξημένο κόστος διαβίωσης, ανάθρεψης νέων παιδιών. Τα παρεχόμενα επιδόματα δεν επαρκούν για την οικονομική στήριξη των οικογενειών. (Βουλή των Ελλήνων, (2018).

Σχεδιάγραμμα 25 : Κόστος ανατροφής παιδιών, εξαιρώντας κυβερνητικές επιδοτήσεις

Σχεδιάγραμμα 26 : Ποσοστό ανεργίας άνω των 12 μηνών το 2018

Επίσης, η δομή της ελληνικής κοινωνίας έχει μεταβληθεί και απουσιάζει πλέον η παραδοσιακή οικογένεια που αποτελούσε τον πυρήνα της αγροτικής ζωής. Η αστικοποίηση επέφερε μεταβολή στον τρόπο ζωής, στις συνήθειες των ατόμων και τα απομάκρυνε από την παραδοσιακή οικογενειακή ζωή. Οι σύγχρονοι, εντατικοί εργασιακοί ρυθμοί περιορίζουν τον ελεύθερο χρόνο των σημερινών γονέων και τη δυνατότητα δημιουργίας παιδιών. Οι απαιτητικοί ρυθμοί και ο ανταγωνισμός στον επαγγελματικό τομέα προσανατολίζουν τα άτομα σε κατευθύνσεις επαγγελματικής ανέλιξης και λιγότερο στη δημιουργία οικογένειας. Οι σημερινοί γονείς, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται πολύ σκληρά- εντατικά προκειμένου να εξασφαλίσουν τα αναγκαία αγαθά και είναι επομένως δύσκολος ο συνδυασμός επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων. (de Ghidi, P.M., (2012).

Ο σύγχρονος προσανατολισμός στα δυτικά, καταναλωτικά πρότυπα συνέβαλε στην απομάκρυνση από το παραδοσιακό οικογενειακό πρότυπο της ελληνικής οικογένειας με το μεγάλο αριθμό παιδιών. Οι νέοι δεν αποφασίζουν να δημιουργήσουν οικογένεια και παραμένουν στην πατρική στέγη μέχρι την ηλικία των 35 ετών (Στην Ελλάδα το 2014 το 63,5%

των νέων 20-35 ετών ζούσαν με τους γονείς τους, έναντι του 59,8% το 2009. Ο αντίστοιχος μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι 47,6%). (Παπαηλίας Θ., (2014)

Η αύξηση της ενασχόλησης των γυναικών με την εκπαίδευση και κατ' επέκταση με την εργασία, σημαίνει ότι υπάρχει λιγότερος χρόνος για την ανατροφή των παιδιών και ο αριθμός των μελών την οικογένειας μειώνεται. Ακόμη, όλο και περισσότερες γυναίκες επιλέγουν να αφοσιωθούν στην επαγγελματική τους καριέρα, αποκλείοντας τη διάθεση χρόνου στην οικογενειακή μέριμνα και ανατροφή παιδιών. (de Ghidi, P.M., (2012).

Επίσης παρατηρείται ελάττωση του αριθμού των γάμων και αύξηση του αριθμού των διαζυγίων, μετά το 1990, στη σύγχρονη εποχή. Η μείωση των γάμων σχετίζεται με μείωση της τεκνοποίησης. (Διανέοσις (2016).

Αναμφίβολα μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές της σύγχρονης εποχής είναι η είσοδος των γυναικών στη μισθωτή εργασία και η παρακμή της πατριαρχικής οικογένειας. Η οικογένεια μετασχηματίζεται και πρέπει να στηριχτεί καθώς συνιστά θεμελιώδη κοινωνικό θεσμό. (Kotzamanis B, Baltas P, Kostaki A. (2017).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με μια ερευνητική μελέτη των La Ferrara et al., (2012), σημαντικό ρόλο στη γονιμότητα φαίνεται να διαδραματίζει η κουλτούρα, τα κοινωνικά πρότυπα, οι κοινωνικές αντιλήψεις για την αναπαραγωγή. Η μελέτη εξετάζει τον αντίκτυπο της τηλεόρασης στη γονιμότητα στη Βραζιλία, όπου οι σαπουνόπερες παρουσιάζουν μικρές οικογένειες. Οι ερευνητές εκμεταλλεύτηκαν τις διαφορές στο χρόνο εισόδου της Globo, του κύριου παραγωγού νουβέλας, σε διαφορετικές αγορές. Βρήκαν ότι οι γυναίκες που ζουν σε περιοχές με κάλυψη από τη Globo είχαν σημαντικά χαμηλότερη γονιμότητα. Το αποτέλεσμα ήταν ισχυρότερο για τις γυναίκες χαμηλότερης κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και στις κεντρικές και τελευταίες φάσεις της γονιμότητας, συμβατό με συμπεριφορά διακοπής. Το αποτέλεσμα δεν φαίνεται να οδηγείται από επιλογή στην είσοδο της Globo. Παρέχουν επίσης στοιχεία ότι οι νουβέλες, και όχι απλώς η τηλεόραση, επηρέασαν τις ατομικές επιλογές, βασισμένες στα μοτίβα ονοματοδοσίας των παιδιών και το περιεχόμενο των νουβέλας. (de Ghidi, P.M., (2012).

Μια σημαντική ερευνητική μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τη μη κερδοσκοπική οργάνωση HOPEgenesis για την υπογεννητικότητα, και από το Πανεπιστήμιο Πειραιώς

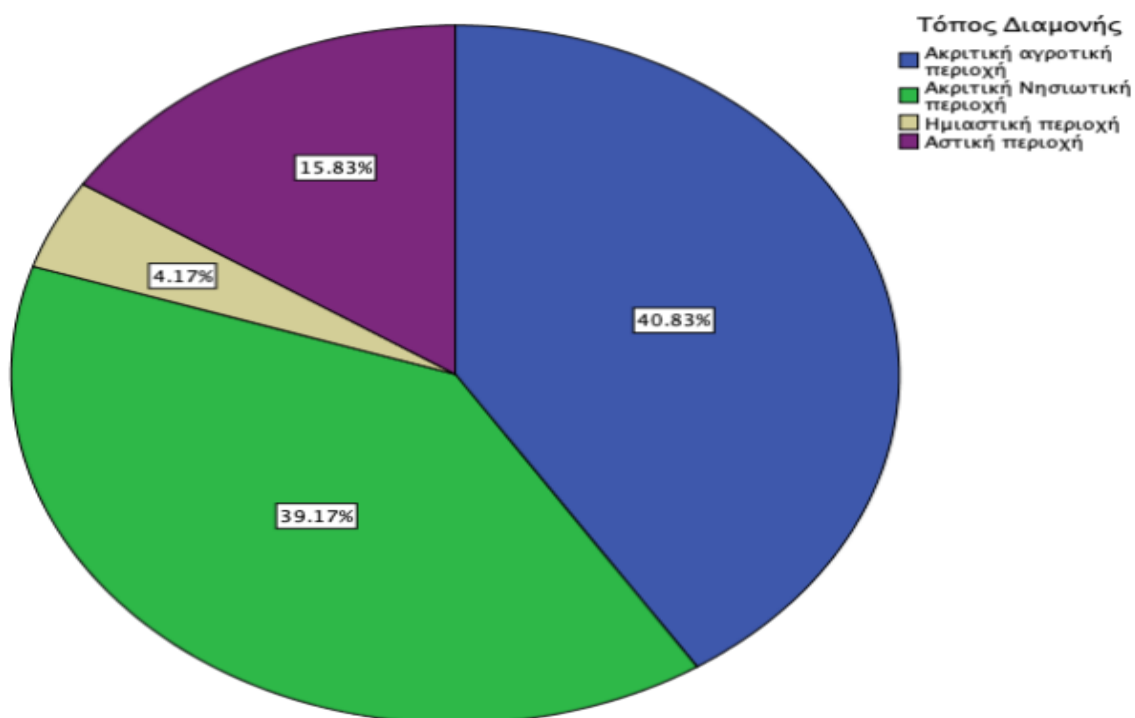
(Εργαστήριο Διαχείρισης Κινδύνων & Ασφαλίσεων του Τμήματος Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης), επιχείρησε να αποσαφηνίσει τους αιτιολογικούς παράγοντες της υπογεννητικότητας στην Ελλάδα.

Η έρευνα εξέτασε τους παράγοντες που συμβάλλουν στο δημογραφικό πρόβλημα της υπογεννητικότητας, με στόχο τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής δημογραφικής πολιτικής.

Μεταξύ των αναφερόμενων αιτιών, περιλαμβάνονται η δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, το υψηλό κόστος προγεννητικού ελέγχου και τοκετού, καθώς και η δυσκολία πρόσβασης σε βρεφονηπιακούς σταθμούς σε ορισμένες περιοχές. Αυτή η έρευνα αναδεικνύει την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη και πολυδιάστατη προσέγγιση στο ζήτημα, που θα λαμβάνει υπόψη τόσο τις κοινωνικές όσο και τις οικονομικές πτυχές του προβλήματος.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την χρονική περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2019. Το δείγμα ήταν 121 ενήλικα άτομα, που συμμετείχαν σε επιδοτούμενα προγράμματα για την γέννηση παιδιού. Η έρευνα επιδίωξε την κατανόηση της ελληνικής κοινωνίας με τις αναστολές στις γεννήσεις, την οικονομική ύφεση, την παθογένεια του δημογραφικού, ανέδειξε τους τρόπους σκέψης των ζευγαριών και τα κίνητρα που επηρεάζουν τη δημιουργία οικογένειας και παιδιών.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης η υπογεννητικότητα στην Ελλάδα αφορά όλη την ελληνική επικράτεια (αστικές, ημιαστικές και ηπειρωτικές, νησιωτικές περιοχές).

Σχεδιάγραμμα 27 : Τόπος διαμονής

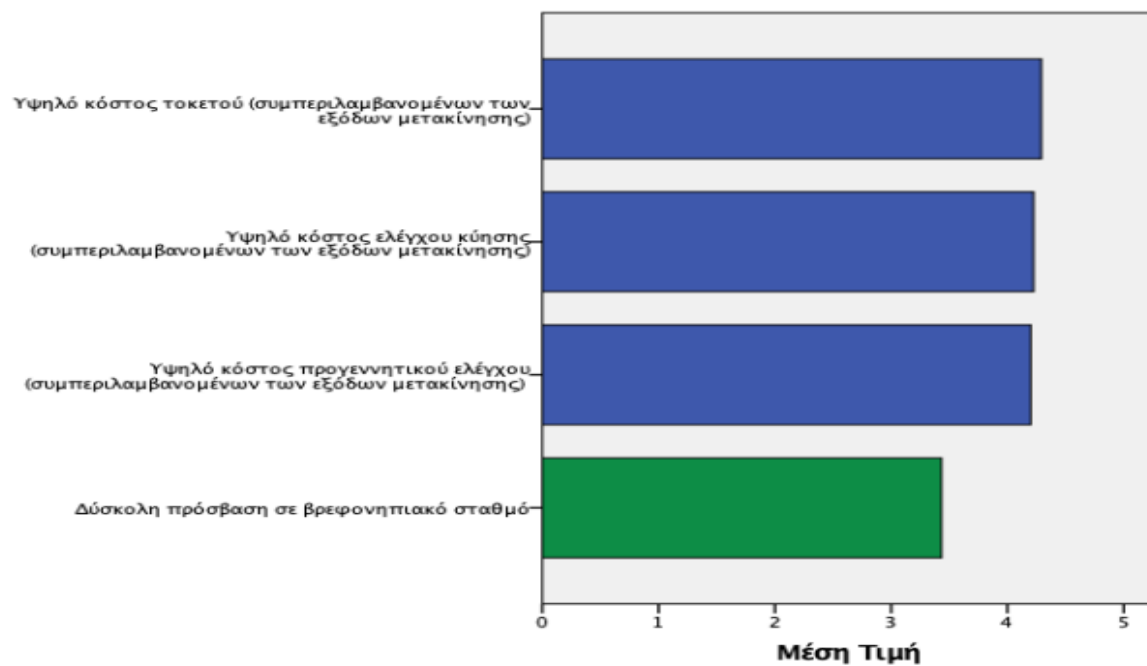
Σύμφωνα με τη μελέτη οι ακριτικές- ηπειρωτικές περιοχές με μικρό αριθμό κατοίκων και με δυσκολία πρόσβασης στις υγειονομικές μονάδες, εμφανίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα υπογεννητικότητας.

Επίσης, φαίνεται πως οι κυριότεροι παράγοντες που καθορίζουν τη γονιμότητα είναι:

- Το υψηλό κοινωνικό κόστος

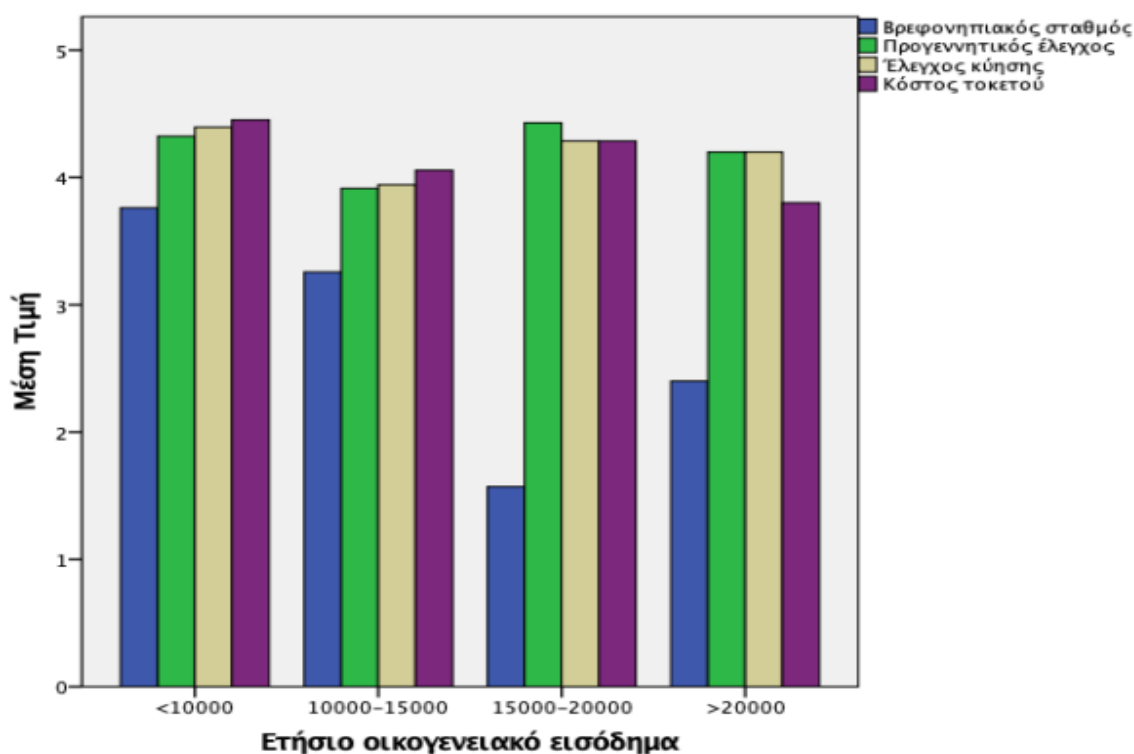
Ποσοστό 52,9% των ζευγαριών πιστεύει ότι το υψηλό κόστος αποτελεί βασικό παράγοντα τεκνοποίησης.

Ο παράγοντας υψηλό κόστος περιλαμβάνει επιμέρους συνιστώσες όπως: υψηλό κόστος τοκετού, κύησης, προγεννητικού ελέγχου, καθώς και προσβασιμότητα σε βρεφονηπιακό σταθμό.

Σχεδιάγραμμα 28 : Υψηλό κόστος-τεκνοποίηση

Ο παράγοντας υψηλό κόστος τεκνοποίησης φαίνεται ότι επηρεάζεται σημαντικά από το οικογενειακό εισόδημα. Οικογένειες με χαμηλό ετήσιο εισόδημα θεωρούν κυρίως το κόστος του τοκετού σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα και μετέπειτα το κόστος του προγεννητικού ελέγχου.

Σχεδιάγραμμα 29 : Συνολικό κόστος τεκνοποίησης-ετήσιο εισόδημα

Το επίπεδο του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος καθορίζει την επιθυμία τεκνοποίησης, σύμφωνα με την έρευνα. Ποσοστό 88,4% των ζευγαριών με ετήσιο εισόδημα μικρότερο από 10.000 ευρώ θεωρεί σημαντική την κάλυψη των εξόδων τοκετού, ενώ το ποσοστό των ζευγαριών με εισόδημα 10.000- 15.000 ευρώ που θεωρεί σημαντική την οικονομική κάλυψη είναι λίγο υψηλότερο (90,6%).

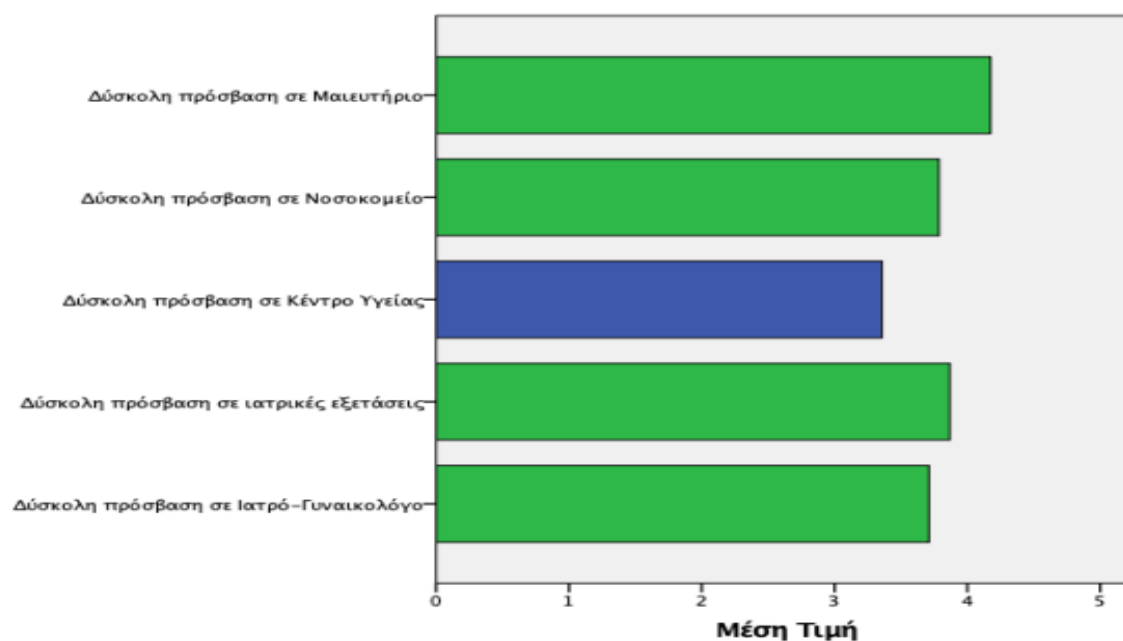
Οικογενειακό εισόδημα	Όχι		Ναι	
	Συχνότητα	Ποσοστό	Συχνότητα	Ποσοστό
<i><10000</i>	8	11.6%	61	88.4%
<i>10000-15000</i>	3	9.4%	29	90.6%
<i>15000-20000</i>	1	14.3%	6	85.7%
<i>>20000</i>	0	0.0%	6	100.0%

© “Διερεύνηση των παραγόντων που δημιουργούν το πρόβλημα της υπογεννητικότητας στην Ελλάδα”, 2019

Πίνακας 5 : Εισόδημα-Κόστος Τοκετού- Τεκνοποίηση

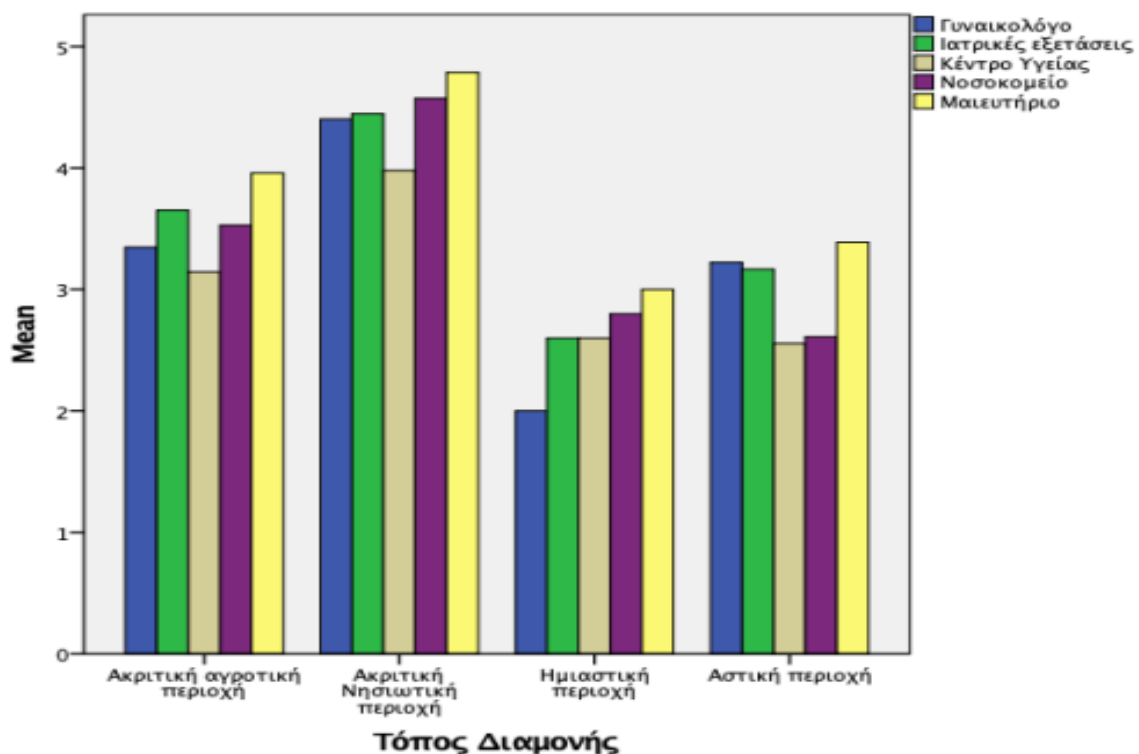
- Η δυσχέρεια πρόσβασης σε δομές περίθαλψης

Ποσοστό 90 % των κατοίκων επηρεάζεται δυσμενώς από τη δυσχέρεια πρόσβασης σε υγειονομικές υπηρεσίες, από το υψηλό κόστος τοκετού. Σημαντικό ρόλο παίζει η δυσκολία πρόσβασης στην ιατρική φροντίδα και αναλυτικότερα η δυσκολία πρόσβασης στον γυναικολόγο (41,3%), στο κέντρο υγείας (30,6%), στο νοσοκομείο (44,6%), στο μαιευτήριο (59,8%), σε ιατρικές εξετάσεις (43,8%).

Σχεδιάγραμμα 30 : Δυσκολία πρόσβασης στην ιατρική φροντίδα- τεκνοποίηση

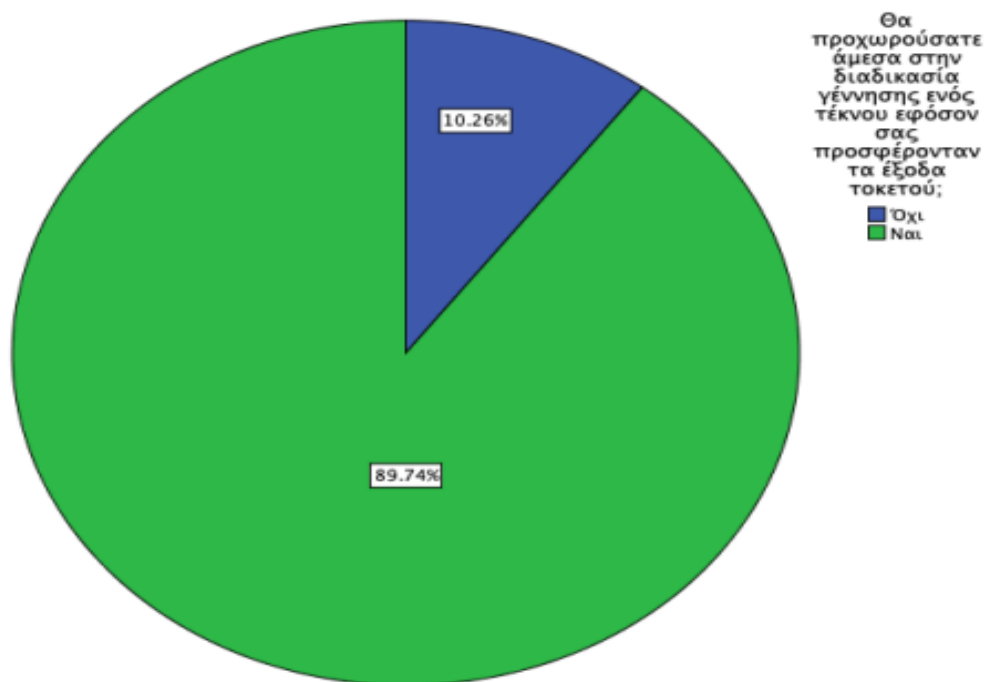
Επίσης σημαντικό ρόλο στη δυσχέρεια πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας παίζει ο τόπος διαμονής. Η μεγαλύτερη δυσκολία αφορά τις νησιωτικές περιοχές, και έπειτα οι ημιαστικές περιοχές. Ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής η δυσχέρεια πρόσβασης στο μαιευτήριο συνιστά σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα τεκνοποίησης.

Σχεδιάγραμμα 31: Τόπος διαμονής-δυσκολία πρόσβασης σε δομές υγείας

Ποσοστό 86,3% των ζευγαριών της μελέτης θα επηρεαζόταν θετικά στην τεκνοποίηση εφόσον υπήρχε κρατική επιδότηση για το κόστος του βρεφονηπιακού σταθμού. Ποσοστό 89,7% των ζευγαριών θα επηρεαζόταν θετικά στην τεκνοποίηση εφόσον υπήρχε οικονομική υποστήριξη-συμμετοχή στο κόστος του τοκετού.

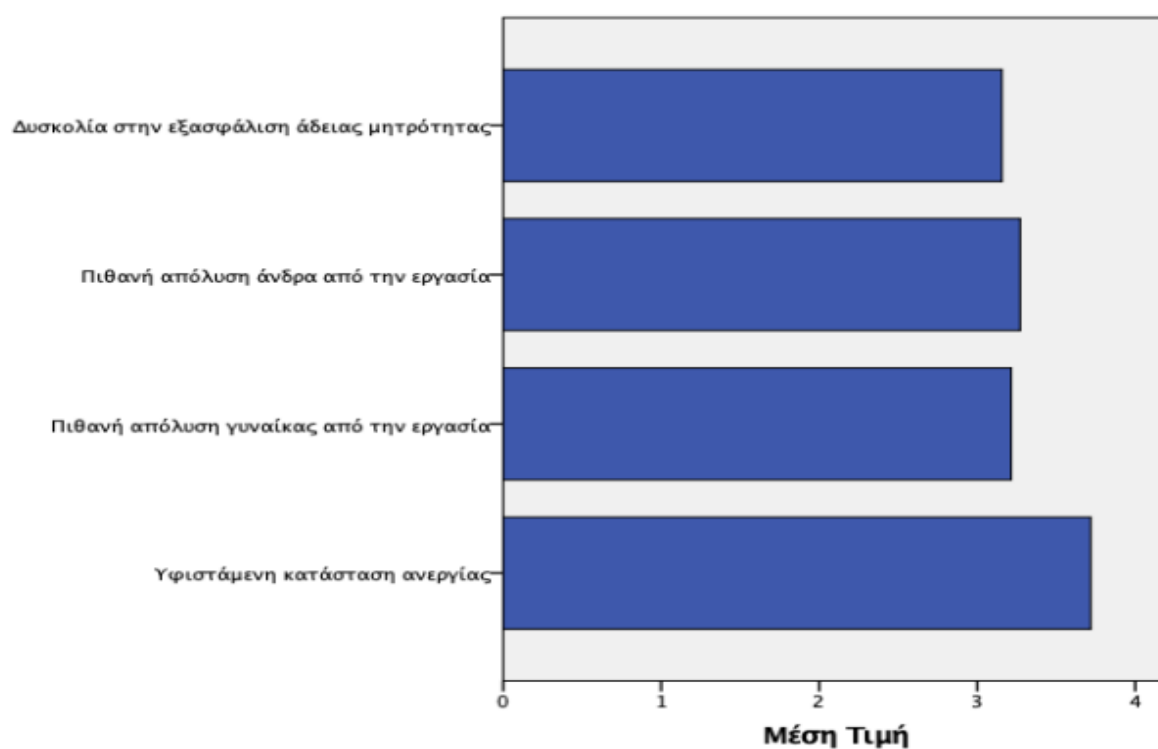
Η πλειονότητα των ζευγαριών της μελέτης (89,7%) θεωρεί πως η κάλυψη του κόστους τοκετού θα διευκόλυνε σημαντικά την τεκνοποίηση, ενώ ένα ποσοστό 86,3% θεωρεί σημαντική την οικονομική υποστήριξη των εξόδων του βρεφονηπιακού σταθμού.

Σχεδιάγραμμα 32: Τεκνοποίηση- κάλυψη εξόδων τοκετού

- Οι εργασιακές συνθήκες

Το 20% των ζευγαριών επηρεάζεται δυσμενώς από την αβεβαιότητα- ανασφάλεια στην εργασία ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα. Η παράμετρος της εργασίας περιλαμβάνει επιμέρους θέματα όπως η δυσχέρεια εξασφάλισης άδειας μητρότητας, η πιθανότητα απόλυσης, η κατάσταση ανεργίας.

Σχεδιάγραμμα 33: Εργασιακά προβλήματα- τεκνοποίηση

Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει τους κύριους παράγοντες τεκνοποίησης, σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης:

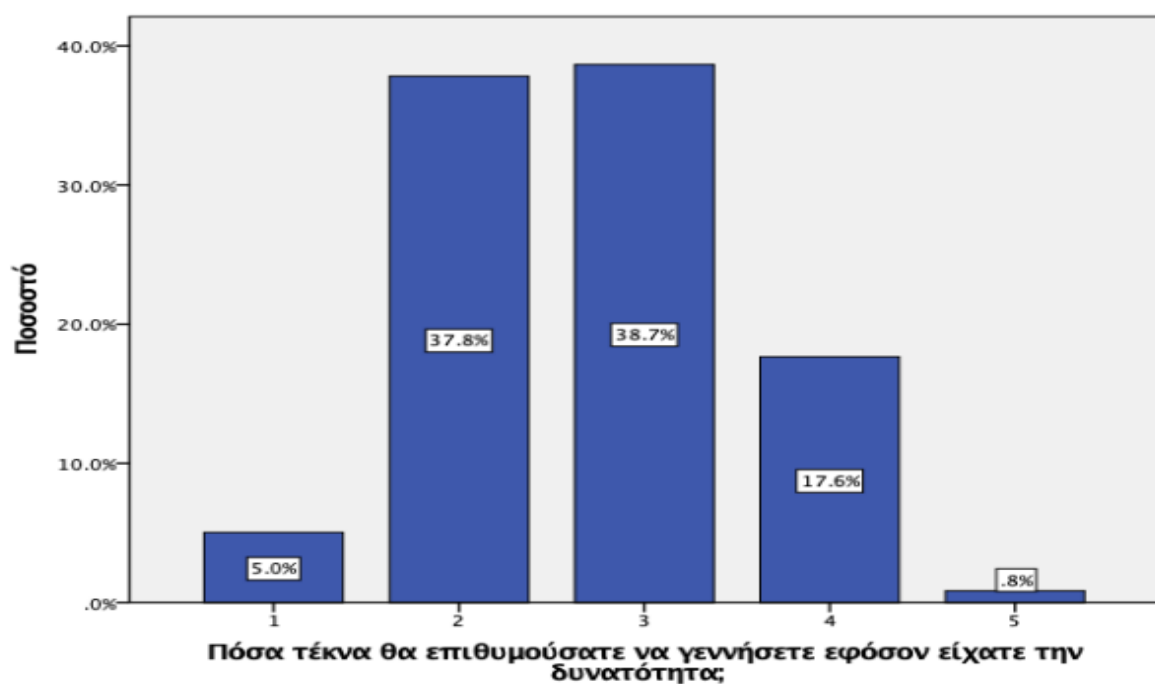
<i>Παράγοντες</i>	<i>Πολύ σημαντικό</i>	<i>Μέτρια σημαντικό</i>	<i>Καθόλου σημαντικό</i>
<i>Προβλήματα λόγω των εργασιακών σχέσεων</i>	25 (20.7%)	41 (33.8%)	55 (45.5%)
<i>Δύσκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας</i>	33 (27.2%)	44 (36.4%)	44 (36.4%)
<i>Απαγορευτικό συνολικό οικονομικό κόστος γέννησης τέκνου</i>	64 (52.9%)	36 (29.8%)	21 (17.3%)

© "Διερεύνηση των παραγόντων που δημιουργούν το πρόβλημα της υπογεννητικότητας στην Ελλάδα", 2019

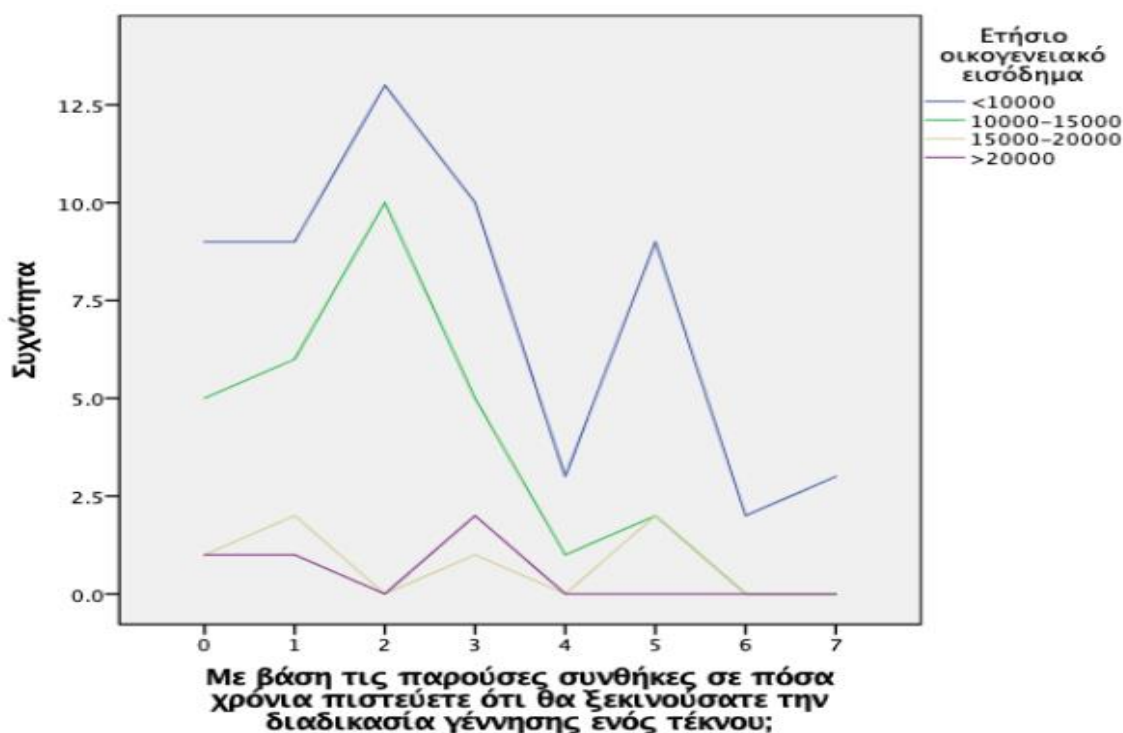
Πίνακας 6 : Παράγοντες τεκνοποίησης

Σημαντικό ρόλο στην τεκνοποίηση παίζει η στάση των ζευγαριών αναφορικά με την επιθυμία, τον χρόνο τεκνοποίησης και τον αριθμό των επιθυμητών παιδιών. Στην ερευνητική μελέτη ποσοστό 80% των ζευγαριών επιθυμεί μέχρι 3 παιδιά και ένα μικρό ποσοστό 17% θα επιθυμούσε 4 παιδιά.

Σχεδιάγραμμα 34: Επιθυμία τεκνοποίησης-αριθμός τέκνων

Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης φαίνεται πως υπάρχει σχέση ανάμεσα στον επιθυμητό αριθμό τέκνων και στο ετήσιο οικογενειακό εισόδημα.

Σχεδιάγραμμα 35 : Αριθμός τέκνων-οικογενειακό εισόδημα

Τα κύρια συμπεράσματα της μελέτης για την υπογεννητικότητα στην Ελλάδα περιλαμβάνουν:

- Οικονομικά Κίνητρα: Η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία των οικονομικών κινήτρων και την ανάγκη για μέτρα που δεν αναπαράγουν το παλαιό συντηρητικό μοντέλο της μη εργαζόμενης μητέρας. (Kotzamanis B, Baltas P, Kostaki A. (2017).
- Εργασιακή Συμμετοχή των Γυναικών: Η αύξηση της απασχόλησης των γυναικών είναι κρίσιμη για την αντιμετώπιση των συνεπειών της γήρανσης του πληθυσμού.
- Συνθήκες Εργασίας: Οι φιλικές προς την οικογένεια συνθήκες εργασίας για γυναίκες και άνδρες είναι απαραίτητες για την απόκτηση περισσότερων του ενός παιδιών.
- Δημογραφική Πολιτική: Η επιλογή της κατάλληλης δημογραφικής πολιτικής πρέπει να είναι πολύπλοκη και να επιδιώκει την ισορροπία μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και πληθυσμιακών μεταβολών.¹⁰ Η δημογραφική πολιτική θα πρέπει να εστιάσει στην οικονομική στήριξη των οικογενειών σχετικά με την τεκνοποίηση και στη διαμόρφωση

¹⁰ HOPEGENESIS.ORG

επιμέρους πολιτικών ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή του τόπου διαμονής. Κρίνεται σκόπιμη η διαμόρφωση πολιτικών σύμφωνα με το βαθμό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών της Ελλάδας. Είναι απαραίτητη μια δημογραφική πολιτική αναστροφής της πτωτικής πορείας των γεννήσεων στην Ελλάδα με ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας, πολιτική και οικονομική σταθερότητα, οικονομική αρωγή των ζευγαριών στα έξοδα τοκετού- κύησης, φορολογική πολιτική με φοροελαφρύνσεις.

Η ερευνητική μελέτη υποστηρίζει την εκπόνηση μιας ολιστικής και καλά διαφοροποιημένης πολιτικής λαμβάνοντας υπόψη τις γεωγραφικές και οικονομικές ιδιαιτερότητες, ώστε να υποστηριχτούν τα ζευγάρια στην τεκνοποίηση.

4.4 Συνέπειες της υπογεννητικότητας

Αξιοσημείωτες είναι οι δημογραφικές αλλαγές στην Ελλάδα και τις πιθανές επιπτώσεις τους σε διάφορους τομείς. Η Ελλάδα βρίσκεται μπροστά σε σημαντικές προκλήσεις και αλλαγές που απαιτούν προσεκτική πολιτική διαχείριση και στρατηγική προσαρμογή. Η υπογεννητικότητα έχει σημαντικές συνέπειες που επηρεάζουν την κοινωνία, την οικονομία και τον δημόσιο τομέα.

Ας εξετάσουμε τις βασικές πτυχές:

Γήρανση του πληθυσμού: Η υπογεννητικότητα οδηγεί σε γήρανση του πληθυσμού, καθώς οι γεννήσεις δεν επαρκούν για να αντισταθμίσουν τους θανάτους. Η χώρα αντιμετωπίζει μείωση στα ποσοστά γεννητικότητας και ταυτόχρονα αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων. Ο πληθυσμός γίνεται πιο ηλικιωμένος, με συνέπειες στην υγειονομική περίθαλψη και τις συντάξεις.(Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ 2010).

Οικονομικές επιπτώσεις: Αυτές οι δημογραφικές αλλαγές μπορεί να επηρεάσουν την οικονομία, το ασφαλιστικό σύστημα, την κοινωνική πρόνοια και υγεία, καθώς και την εθνική άμυνα. Η υπογεννητικότητα μειώνει τον εργασιακό πληθυσμό και επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη. Οι χαμηλές γεννήσεις μπορούν να επηρεάσουν τον φορολογικό ισολογισμό και τον προϋπολογισμό του κράτους. Η συνεχιζόμενη δυσαναλογία μεταξύ συνταξιούχων και εργαζομένων έχει σημαντικές επιπτώσεις στα συνταξιοδοτικά συστήματα.(Λώλης Δ., 2001). Η αύξηση του πληθυσμού των συνταξιούχων σε σχέση με τους εργαζόμενους δημιουργεί προβλήματα στη χρηματοδότηση των συντάξεων. Οι περισσότεροι συνταξιούχοι εξαρτώνται από τα συνταξιοδοτικά ταμεία για το εισόδημά τους, και η αυξανόμενη αναλογία συνταξιούχων προς εργαζόμενους αυξάνει το βάρος στα συστήματα αυτά.(Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ 2010).

Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη για βελτίωση των ιδιαίτερα χαμηλών συντάξεων που παρέχονται από ορισμένα συνταξιοδοτικά ταμεία. Οι πολίτες που λαμβάνουν χαμηλές συντάξεις χρειάζονται επαρκή εισόδημα για να διασφαλίσουν αξιοπρεπή ζωή κατά την ηλικία της συνταξιοδότησής τους.

Οικονομικά Βάρη:

Στον οικονομικό τομέα, υπάρχει αναφορά σε συσσώρευση “οικονομικών βαρών”. Αυτό αναφέρεται στην αυξανόμενη πίεση που ασκείται στον παραγωγικό πληθυσμό για να υποστηρίξει τους συνταξιούχους και να διατηρήσει την οικονομική ισορροπία.

Η υπογεννητικότητα επηρεάζει την κοινωνική συνοχή και τις γενεαλογικές σχέσεις. Οι οικογένειες μπορεί να αντιμετωπίσουν προκλήσεις στη φροντίδα των ηλικιωμένων. Η αυξανόμενη αναλογία των ηλικιωμένων στον πληθυσμό έχει σημαντικές επιδράσεις στην πολιτική και τις εκλογικές διαδικασίες. (B. Κοτζαμάνης, 2021).

Οι ηλικιωμένοι τείνουν να ψηφίζουν με μεγαλύτερη συνέπεια σε σχέση με τους νεότερους ψηφοφόρους, επηρεάζοντας έτσι τα εκλογικά αποτελέσματα. Υπάρχει μια γενική αντίληψη ότι οι ηλικιωμένοι είναι πιο συντηρητικοί και ενδέχεται να υποστηρίζουν πολιτικές που διατηρούν την παράδοση και τα κεκτημένα. (Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ (2010).

Κοινωνικές Αλλαγές:

Η αυξημένη επιρροή των ηλικιωμένων στην πολιτική μπορεί να δυσχεραίνει την υιοθέτηση ριζικών μεταρρυθμίσεων και να επιβραδύνει τις κοινωνικές αλλαγές. (Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ , 2010).

Η δημογραφική αυτή μεταβολή απαιτεί μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση στην πολιτική, με την ενσωμάτωση των απόψεων και των αναγκών όλων των γενεών. Η προώθηση της γενεατρικής πολυφωνίας και η ενίσχυση της συμμετοχής των νεότερων ψηφοφόρων μπορεί να βοηθήσει στη διασφάλιση της δημοκρατικής νομιμότητας και της αντιπροσωπευτικότητας (Κατσανέβας Θ., 2006).

Η σύγκρουση μεταξύ των γενεών και η διεύρυνση του χάσματος μεταξύ ηλικιωμένων και νέων είναι ένα αναμενόμενο φαινόμενο. Ας εξετάσουμε τις επιπτώσεις αυτής της δυναμικής:

Εργασιακή Συμμετοχή:

Η διατήρηση θέσεων εργασίας από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί να οδηγήσει στην περιθωριοποίηση των νεότερων, πιο εκπαιδευμένων ατόμων. Οι νεότεροι εργαζόμενοι μπορεί να βρεθούν εκτός του εργασιακού στίβου, με αρνητικές συνέπειες για την κοινωνική τους πρόοδο. Οικονομική Ανισότητα:

Η διεύρυνση του χάσματος μεταξύ ηλικιωμένων και νέων μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της φτώχειας. Οι νεότεροι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας και την οικονομική ανεξαρτησία.(Β. Κοτζαμάνης, 2021).

Κοινωνική Δυναμική:

Η αλλαγή της συμβολής της κοινωνίας και της οικογένειας είναι επίσης σημαντική. Οι νεότεροι αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην επίτευξη κοινωνικής προόδου, ενώ οι ηλικιωμένοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνία.(Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ 2010).

Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, απαιτείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα ενισχύσει την κοινωνική συνοχή και θα διασφαλίσει την ισότητα των ευκαιριών για όλες τις γενιές. (Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ 2010).

Η υπογεννητικότητα αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα για πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Οι γεννήσεις βρίσκονται σε σταθερά πτωτική πορεία από το 2008, με αποτέλεσμα ο μέσος όρος του πληθυσμού να είναι σήμερα άνω των 43 ετών. Ποιοι είναι οι παράγοντες που κρύβονται πίσω από αυτήν την τάση; Προκειμένου να βρεθούν λύσεις, πρέπει να καταγραφούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τα ζευγάρια αρνητικά στο να αποκτήσουν παιδιά. Μια πρόσφατη έρευνα από την οργάνωση HOPE genesis αποκάλυψε στοιχεία σχετικά με το πώς σκέφτονται τα ζευγάρια και ποια κίνητρα θα μπορούσαν να δοθούν ώστε να αισθανθούν ασφαλείς να δημιουργήσουν οικογένεια (Κατσανέβας Θ., 2006).

Η επιμήκυνση του προσδόκιμου ζωής είναι ένα θετικό φαινόμενο, αλλά συνοδεύεται από προκλήσεις στον τομέα της υγείας. Πράγματι, η αύξηση της προσδοκώμενης διάρκειας ζωής έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των χρόνιων νοσημάτων που συνδέονται με την τρίτη ηλικία. προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει το υγειονομικό σύστημα λόγω των δημογραφικών αλλαγών στις επόμενες δεκαετίες. Η αύξηση του πληθυσμού της τρίτης ηλικίας θα αυξήσει τη ζήτηση για νοσοκομειακή περίθαλψη και θεραπεία, ενώ οι νεότερες ηλικίες θα επικεντρώνονται περισσότερο στην πρόληψη. Αυτό υποδηλώνει ότι θα χρειαστεί μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση στη διαχείριση των υγειονομικών πόρων, με έμφαση τόσο στη θεραπεία όσο και στην πρόληψη, για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του συστήματος.(Κατσανέβας Θ., 2006)

Οι δαπάνες υγείας αυξάνονται λόγω της μεγαλύτερης κατανάλωσης ιατρικών υπηρεσιών από τους ηλικιωμένους σε σύγκριση με τις νεαρότερες ηλικίες. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ηλικιωμένοι συχνά έχουν αυξημένες ιατρικές ανάγκες και χρειάζονται περισσότερη φροντίδα, που μπορεί να περιλαμβάνει τακτικές επισκέψεις στον γιατρό, φαρμακευτική αγωγή, θεραπείες

και πιθανώς νοσηλεία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των συνολικών δαπανών υγείας για την κοινωνία.(Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ 2010).

Το επιλεγμένο κείμενο αναδεικνύει την αυξανόμενη επίπτωση των δημογραφικών αλλαγών στη μακροχρόνια περίθαλψη και μέριμνα. Στο μέλλον, αναμένεται ότι οι χώρες με ήδη ανεπτυγμένα συστήματα περίθαλψης θα βιώσουν ακόμα μεγαλύτερη πίεση, καθώς τα επίπεδα δαπανών τους για την υγεία είναι ήδη υψηλά, κυμαινόμενα μεταξύ 1,5% και 3% του ΑΕΠ.

Ο αντίκτυπος της γήρανσης του πληθυσμού στη νοσοκομειακή περίθαλψη είναι ένα σημαντικό ζήτημα που απαιτεί προσοχή. Καθώς ο πληθυσμός γερνάει, αυξάνεται η ζήτηση για νοσοκομειακές υπηρεσίες, κυρίως λόγω της αυξημένης εμφάνισης χρόνιων παθήσεων και της ανάγκης για πιο εξειδικευμένη φροντίδα.

Μελέτες δείχνουν ότι η γήρανση του πληθυσμού θα οδηγήσει σε αύξηση των απαιτήσεων για νοσοκομειακή χωρητικότητα, με προβλέψεις για αύξηση των ημερών νοσηλείας κατά 21.9% και των κλινών κατά 21.1% μετά το 2030. Αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστούν επενδύσεις σε εναλλακτικές μορφές νοσοκομειακής φροντίδας και στην ανάπτυξη γηριατρικής εμπειρογνωμοσύνης εντός των νοσοκομείων. (Κατσανέβας Θ., 2006).

Η Παγκόσμια Υγειονομική Οργάνωση (WHO) επισημαίνει ότι όλες οι χώρες αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις για να διασφαλίσουν ότι τα υγειονομικά και κοινωνικά τους συστήματα είναι έτοιμα να ανταποκριθούν σε αυτή τη δημογραφική μεταβολή. Επιπλέον, η γήρανση συνδέεται με την αύξηση πολλαπλών χρόνιων παθήσεων, όπως απώλεια ακοής, καταρράκτης, πόνος στην πλάτη και τον αυχένα, οστεοαρθρίτιδα, χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια, διαβήτης, κατάθλιψη και άνοια. Συνολικά, η υπογεννητικότητα απαιτεί πολιτικές που θα ενθαρρύνουν τις γεννήσεις και θα αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προκύπτουν από την έλλειψη πληθυσμού.(Ν. Maestas , K. Mullen, and David Powell, 2016).

Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί ειδική περίθαλψη και προσαρμοσμένες υπηρεσίες υγείας για τους ηλικιωμένους. Η οικονομική ενίσχυση των υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας για τον συνεχώς αυξανόμενο γηραιό πληθυσμό είναι ένα θέμα που βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα της πολιτικής υγείας παγκοσμίως. Η αύξηση του πληθυσμού της τρίτης ηλικίας έχει σημαντικές επιπτώσεις στα υφιστάμενα συστήματα υγείας, κυβερνητικά προγράμματα και κοινωνικά συστήματα. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν ολιστικές λύσεις που προάγουν την ασφάλεια, την αυτονομία, την ευημερία και την αξιοπρέπεια των ηλικιωμένων. Η συνεργασία μεταξύ πολιτικών, κοινωνίας των πολιτών, ακαδημαϊκών και του

ιδιωτικού τομέα είναι ζωτική για τη δημιουργία αυτών των λύσεων.(N. Maestas , K. Mullen, and David Powell, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Προτάσεις Αντιμετώπισης του Δημογραφικού Προβλήματος

Η γήρανση του πληθυσμού έχει διαμορφώσει μια νέα πραγματικότητα, με κύρια χαρακτηριστικά την ελάττωση της ανταγωνιστικής δύναμης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών. Η ενίσχυση- υποστήριξη των γεννήσεων και του θεσμού της οικογένειας αποτελούν προτεραιότητες της δημογραφικής πολιτικής.

Το δημογραφικό πρόβλημα είναι, αναμφίβολα, σύνθετο. Βασικός παράγοντας που χρειάζεται αντιμετώπιση είναι η υπογεννητικότητα. Δεν αρκεί ωστόσο η αύξηση της γεννητικότητας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της δημογραφικής γήρανσης. Απαιτείται αναστολή της δημογραφικής εξέλιξης, με τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων, ώστε να διασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή και η πορεία ανάπτυξης της χώρας.

Για την αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, υπάρχουν διάφορα μέτρα που μπορούν να ληφθούν:

- Ενθάρρυνση της οικογενειακής σχεδιασμού: Η χρηματοδότηση προγραμμάτων οικογενειακού σχεδιασμού, η νομιμοποίηση, η δωρεάν πρόσβαση και η διαθεσιμότητα σύγχρονων μεθόδων αντισύλληψης είναι σημαντικά μέτρα.
- Βελτίωση της υγειονομικής περίθαλψης: Η μείωση της παιδικής θνησιμότητας μπορεί να επιτευχθεί μέσω βελτίωσης της υγειονομικής περίθαλψης.
- Περιορισμός του γάμου σε νεαρή ηλικία: Ο περιορισμός του γάμου σε ελάχιστη ηλικία 18 ετών μπορεί να συμβάλλει στη μείωση των γεννήσεων.
- Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση: Η εκπαίδευση των νέων για τη σεξουαλική υγεία και τη χρήση αντισυλληπτικών μεθόδων είναι ζωτικής σημασίας.
- Αποτελεσματικά μέτρα σχετικά με το συνταξιοδοτικό σύστημα ώστε να βελτιωθεί ο κεφαλαιοποιητικός του άξονας και παράλληλα επιμήκυνση του επίσημου εργασιακού βίου. (EU)
- Αύξηση της απασχόλησης στην αγοράς εργασίας και βελτίωση της εξωστρέφεια των επιχειρήσεων.
- Οικονομικά κίνητρα για άτομα που παρακολουθούν προγράμματα κατάρτισης και δια βίου μάθησης σε μεγάλη ηλικία.

- Παροχή επιδότησης για το κόστος ανατροφής των παιδιών σε εργαζόμενους γονείς,. Αναβάθμιση της ποιότητας της παιδικής φροντίδας που προσφέρεται από δημόσιους και ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς.
- Επέκταση της χρήσης της τηλεργασίας που θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους μετακινήσεων από και προς την εργασία.
- Εφαρμογή οικογενειακών πολιτικών. Οι οικογενειακές πολιτικές περιλαμβάνουν μέτρα για την επιδότηση του κόστους ανατροφής των παιδιών, καθώς και διατάξεις για γονικές άδειες, ώστε οι γονείς να μπορούν να αφιερώσουν χρόνο στην ανατροφή των παιδιών τους.
- Προαγωγή ενός υψηλότερου επιπέδου υγείας και διαβίωσης για όλους. Είναι άμεση η ανάγκη δέσμευσης περισσότερων πόρων και σχεδιασμού αποτελεσματικών πολιτικών για την προαγωγή της δημόσιας υγείας και την πρόληψη. Αυτές οι πολιτικές περιλαμβάνουν την προώθηση υγιεινών συνηθειών, την έγκαιρη ενημέρωση και πρόσβαση σε προληπτικές εξετάσεις, τους εμβολιασμούς για όλες τις ηλικίες και μέτρα για την πρόληψη πτώσεων, μεταξύ άλλων.
- Ενίσχυση της μακροχρόνιας φροντίδας και υποστηρικτικά περιβάλλοντα και υπηρεσίες για ηλικιωμένους. (I.O.B.E. Eurobank 2022)

Συνολικά, η συνδυασμένη προσπάθεια των παραπάνω μέτρων μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.

5.2 Προτάσεις Αντιμετώπισης της Υπογεννητικότητας στην Ελλάδα

Η πτώση της γονιμότητας σε πολλές χώρες αποτελεί μια πρόκληση που απαιτεί προσεκτική προσέγγιση. Ας εξετάσουμε τις πιθανές πολιτικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος:

1. Ενθάρρυνση της Γονιμότητας και πληθυσμιακός σχεδιασμός

· Η διευρυμένη πολιτική πρέπει να ενθαρρύνει τη γονιμότητα. Μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχέδιο με στόχο την ενίσχυση της αναπαραγωγής και την παροχή κινήτρων στα έγγαμα ζευγάρια. (Αρβανιτίδου, 2018)

2. Στόχοι και Αξιολόγηση:

Πρέπει να σχεδιαστούν σαφείς στόχοι για την αύξηση της γονιμότητας και να αξιολογηθούν οι προόδοι προς αυτήν την κατεύθυνση. Η προσέγγιση πρέπει να είναι προσανατολισμένη στο άτομο, σεβόμενη τα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων.

3. Υπογεννητικότητα και Προβλήματα:

Πρέπει να διατυπωθούν και να προσδιοριστούν τα προβλήματα που πηγάζουν από την υπογεννητικότητα. Η προσέγγιση πρέπει να είναι ενημερωμένη και να λαμβάνει υπόψη τις συνθήκες κάθε χώρας. (Β. Κοτζαμάνης, 2021).

Η προσέγγιση που επιλέγεται πρέπει να είναι ισορροπημένη, σεβόμενη τις ανάγκες των ατόμων και την βιωσιμότητα της κοινωνίας.

Οι προτάσεις για την αντιμετώπιση των πληθυσμιακών προκλήσεων, όπως η υπογεννητικότητα και η γήρανση του πληθυσμού, μπορεί να περιλαμβάνουν:

- **Πολιτικές Υποστήριξης Οικογενειών:** Ενθάρρυνση της γεννητικότητας μέσω οικονομικών κινήτρων, όπως επιδόματα τέκνων και φορολογικές ελαφρύνσεις. Μεταρρυθμίσεις στην κοινωνική ασφάλιση και τη συνταξιοδότηση, με νέα μοντέλα εργασίας και παραγωγικότητας, όχι μόνο με την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης, αλλά και με καινούργια μοντέλα ευέλικτης συνταξιοδότησης. Στόχος είναι η ταυτόχρονη διατήρηση ενός «δικτύου» ασφαλείας για τις κοινωνικές δομές και οι τροποποιήσεις στη χρηματοδότηση και την παροχή υπηρεσιών υγείας, περίθαλψης και κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και η δικαιότερη κατανομή των κοινωνικών βαρών.

- **Ευέλικτες Εργασιακές Συνθήκες:** Δημιουργία ευέλικτων ωραρίων και τηλεργασίας για να βοηθήσουν τους γονείς να συνδυάσουν την εργασία με την οικογενειακή ζωή.
- **Προγράμματα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης:** Ανάπτυξη προγραμμάτων που αποσκοπούν στην αύξηση των δεξιοτήτων και την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των νέων. Να προωθήσουμε μέτρα δια βίου κατάρτισης. Αξία στην εργασία σημαίνει και η καταπολέμηση των προκαταλήψεων που οδηγούν σε διακρίσεις εις βάρος των ηλικιωμένων και η προώθηση μιας πραγματικής πολιτικής δημόσιας υγείας σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Αυτή περιλαμβάνει την αντιμετώπιση του καπνίσματος, του αλκοολισμού και της παχυσαρκίας, σύμφωνα με τις Οδηγίες της ΕΕ, με στόχο τη μείωση των διαφορών στο προσδόκιμο επιβίωσης που συνδέονται άμεσα με το βιοτικό επίπεδο και το επίπεδο εκπαίδευσης.
- **Υγειονομική Περίθαλψη:** Βελτίωση των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας, ειδικά για τους ηλικιωμένους.
- **Μεταναστευτική Πολιτική:** Ρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής για να ενθαρρυνθεί η έλευση νέων και εργατικών δυνάμεων. Η Ελλάδα έχει γίνει κέντρο εισαγωγής μεταναστών, αλλάζοντας τα κοινωνικά, ηλικιακά, οικονομικά και εθνικά χαρακτηριστικά της χώρας.
- **Ενσωμάτωση Μεταναστών:** Προγράμματα για την κοινωνική και εργασιακή ένταξη των μεταναστών.
- **Προώθηση του Επαναπατρισμού:** Ενθάρρυνση των πολιτών που έχουν μεταναστεύσει να επιστρέψουν και να εργαστούν στην πατρίδα τους.
- Η ενθάρρυνση της γεννητικότητας μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας σειράς πολιτικών και πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην ανακούφιση των οικονομικών και κοινωνικών πιέσεων που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες.
- **Οικονομικά Κίνητρα:** Παροχή επιδομάτων τέκνων, φορολογικών ελαφρύνσεων και άλλων οικονομικών κινήτρων για τις οικογένειες με παιδιά.
- **Ευέλικτες Εργασιακές Συνθήκες:** Δημιουργία ευέλικτων ωραρίων και τηλεργασίας για να βοηθήσουν τους γονείς να συνδυάσουν την εργασία με την οικογενειακή ζωή.

Πολιτικές Ισότητας Φύλων: Ενθάρρυνση της ισότητας των φύλων στον χώρο εργασίας και στην κατανομή των οικογενειακών ευθυνών.

Αυτές οι προτάσεις απαιτούν συντονισμένη δράση και συνεργασία μεταξύ κυβέρνησης, τοπικών αρχών, επιχειρήσεων και κοινωνικών οργανώσεων για να είναι αποτελεσματικές. (Β. Κοτζαμάνης, 2021).

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η προσαρμογή στην πληθυσμιακή αλλαγή θα πραγματοποιηθεί σταδιακά και μακροπρόθεσμα, καθώς απαιτείται συνεχής μελέτη, διάλογος και ρεαλιστική κατανόηση του φαινομένου και της ιστορικής του εξέλιξης. Χρειάζεται διάθεση για μικρές αλλαγές και πειραματισμό ώστε οι σημερινές γηράσκουσες κοινωνίες να παραμείνουν ακμάζουσες και να παρέχουν συνθήκες ευημερίας για όλους τους πολίτες τους. (Αρβανιτίδου , 2018)

Για να ενθαρρυνθεί το πολιτισμικό κλίμα που υποστηρίζει τη γεννητικότητα, μπορούν να ληφθούν διάφορα μέτρα:

- **Εκπαίδευση και Ενημέρωση:** Οργάνωση εκστρατειών για την ενημέρωση του κοινού σχετικά με τη σημασία της γεννητικότητας για την κοινωνία.
- **Πολιτιστικές Πρωτοβουλίες:** Δημιουργία πολιτιστικών εκδηλώσεων και προγραμμάτων που τονίζουν τις αξίες της οικογένειας και της γονιμότητας.
- **Υποστήριξη Μέσων Ενημέρωσης:** Συνεργασία με τα μέσα ενημέρωσης για τη δημιουργία περιεχομένου που προάγει θετικά μηνύματα για την οικογένεια και τη γεννητικότητα.
- **Κοινωνική Υποστήριξη:** Ενίσχυση των δικτύων κοινωνικής υποστήριξης για τις οικογένειες, όπως ομάδες γονέων και κοινοτικά κέντρα.
- **Πολιτικές Ισότητας:** Προώθηση της ισότητας των φύλων στην εργασία και στην οικογενειακή ζωή, ώστε να ενθαρρυνθούν και οι δύο γονείς να συμμετέχουν ενεργά στην ανατροφή των παιδιών.

Αυτές οι προτάσεις απαιτούν τη συνεργασία της κυβέρνησης, των ΜΚΟ, των κοινωνικών οργανώσεων και των πολιτών για να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον που υποστηρίζει και ενθαρρύνει τη γεννητικότητα.

Υπάρχουν παραδείγματα από όλο τον κόσμο όπου οι δημογραφικές πολιτικές δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα ή αντιμετώπισαν σημαντικές προκλήσεις. Παρακάτω αναφέρονται μερικά παραδείγματα:

Η Ιαπωνία είναι γνωστή για τον γηράσκοντα πληθυσμό της και το χαμηλό ποσοστό γεννήσεων. Παρά τις πολιτικές για την ενθάρρυνση της γεννητικότητας, η χώρα αντιμετωπίζει

προκλήσεις στη διαχείριση των συντάξεων και την αγορά εργασίας. (Bloom E. David, Canning David, & Sevilla Jaypee 2001).

Η Ισπανία επίσης αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω της γήρανσης του πληθυσμού και του χαμηλού ποσοστού *γεννήσεων, που επηρεάζουν τις δημόσιες πολιτικές.(Bloom E. David, Canning David, & Sevilla Jaypee 2001).

Στη Βενεζουέλα, οι κυβερνητικές πολιτικές που προκάλεσαν μετανάστευση και η κακή οικονομική κατάσταση οδήγησαν σε γήρανση του πληθυσμού και σε αλλαγές στις πολιτικές.(Bloom E. David, Canning David, & Sevilla Jaypee 2001).

Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν ότι οι δημογραφικές πολιτικές απαιτούν προσεκτικό σχεδιασμό και προσαρμογή στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

Το 2022, 5.1 εκατομμύρια μετανάστες εισήλθαν στην ΕΕ από χώρες εκτός ΕΕ, αύξηση περίπου 117% σε σύγκριση με το 2021. Στις 1 Ιανουαρίου 2023, 27.3 εκατομμύρια πολίτες από χώρες εκτός μέλους της ΕΕ διέμεναν σε κράτος μέλος της ΕΕ, αντιπροσωπεύοντας το 6.1% του πληθυσμού της ΕΕ.(Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ (2010).

Αυτά τα δεδομένα δείχνουν ότι η μετανάστευση έχει ήδη συμβάλλει στην αύξηση του πληθυσμού και μπορεί να συνεχίσει να παίζει έναν ρόλο στην αντιστάθμιση της γήρανσης του πληθυσμού.

Η ανάγκη για ουσιαστικά βήματα προς τη σωστή εκμετάλλευση της μετανάστευσης είναι κρίσιμη για την αντιμετώπιση της δημογραφικής γήρανσης. Η υιοθέτηση μιας ενιαίας μεταναστευτικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να περιλαμβάνει τα εξής βήματα:

- Καθορισμός Κριτηρίων Εισόδου: Ορισμός σαφών και δίκαιων κριτηρίων για την είσοδο και την παραμονή ειδικευμένων μεταναστών.
- Ενσωμάτωση στην Αγορά Εργασίας: Δημιουργία προγραμμάτων που θα διευκολύνουν την ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας, με έμφαση στην αναγνώριση προσόντων και διπλωμάτων.
- Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης: Ανάπτυξη πρωτοβουλιών για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, όπως προγράμματα γλωσσικής κατάρτισης και πολιτιστικής προσαρμογής.
- Διασφάλιση των Δικαιωμάτων: Εξασφάλιση ότι οι μετανάστες έχουν πρόσβαση σε δίκαιη μεταχείριση και προστασία των δικαιωμάτων τους.

- Συνεργασία με Χώρες Προέλευσης: Ενίσχυση της συνεργασίας με χώρες προέλευσης για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων.
- Εύρεση καινοτόμων τρόπων επίλυσης και προσέγγισης του δημογραφικού προβλήματος, όπως το παράδειγμα στην Ιαπωνία. Χαρακτηριστική η εφαρμογή γνωριμιών στην Ιαπωνία που με στόχο την προώθησή της έχει σκοπό να συμβάλει στην σωστή αναζήτηση γνωριμιών και την πρόταση των κατάλληλων συντρόφων διεξάγοντας ένα διαγνωστικό τεστ, που απευθύνεται σε άτομα τα οποία θέλουν να δημιουργήσουν γάμο και οικογένεια. Ο σύντροφος που είναι πιο συμβατός θα είναι αποτέλεσμα επεξεργασίας με τεχνητή νοημοσύνη του διαγνωστικού τεστ, το οποίο θα συμπληρώνουν οι ενδιαφερόμενοι .(Παράλλαξη, 2024)

Η εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής θα απαιτούσε συντονισμένη δράση και συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς και την υποστήριξη των ευρωπαϊκών θεσμών. Η στρατηγική αυτή θα μπορούσε να συμβάλει στην αντιμετώπιση της δημογραφικής πρόκλησης, ενώ ταυτόχρονα θα ενίσχυε την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη στην Ευρώπη .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Συμπεράσματα

Η μείωση του πληθυσμού και η δημογραφική γήρανση είναι πράγματι σημαντικά ζητήματα που επηρεάζουν την κοινωνία της Ελλάδας και όλες τις χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, οι κυβερνήσεις και οι διεθνείς οργανισμοί εξετάζουν διάφορες στρατηγικές, όπως η ενίσχυση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, η προώθηση της ενεργού γήρανσης, και η ανάπτυξη προγραμμάτων για την ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας. (Λώλης, 2001).

Για να αυξήσουμε τον πληθυσμό, υπάρχουν διάφορες πολιτικές και προσεγγίσεις που μπορούν να εφαρμοστούν. Ορισμένες από αυτές περιλαμβάνουν:

- Ενίσχυση της γονιμότητας: Υιοθέτηση πολιτικών που προωθούν τη γέννηση παιδιών, όπως φορολογικά κίνητρα, επιδόματα γέννησης και ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας για τους γονείς.
- Πολιτικές μετανάστευσης: Προώθηση της μετανάστευσης, ιδιαίτερα των ειδικευμένων εργαζομένων, μέσω εργασιακών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- Προγράμματα στήριξης οικογενειών: Ανάπτυξη προγραμμάτων υποστήριξης οικογενειών, όπως παιδικοί σταθμοί, προσχολική αγωγή και υπηρεσίες φροντίδας παιδιών. (Gauthier, 2002).
- Εκπαίδευση και ενημέρωση: Παροχή γνώσεων και πληροφοριών για την οικογενειακή προγραμματισμό και τη γονιμότητα.
- Εργασιακή ευελιξία: Δημιουργία ευέλικτων συνθηκών εργασίας που επιτρέπουν στους γονείς να συνδυάζουν την εργασία με την οικογενειακή ζωή. (Gauthier, 2002).
- Κοινωνική υποστήριξη: Παροχή βοήθειας σε οικογένειες, ιδιαίτερα σε αυτές με χαμηλό εισόδημα ή πολυάριθμα παιδιά. (B. Κοτζαμάνης, 2021).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η αύξηση του πληθυσμού πρέπει να γίνεται με βιώσιμο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Επίσης, η ποιότητα ζωής των πολιτών πρέπει να παραμένει κεντρική στις δημογραφικές πολιτικές. (Yujie Li, 2015).

Απρόβλεπτα γεγονότα όπως πανδημίες και πόλεμοι μπορούν να έχουν βαθιές και μακροχρόνιες επιπτώσεις στον πληθυσμό και την οικονομία. Η πανδημία του κορονοϊού, για παράδειγμα, έχει επιφέρει σημαντικές δημογραφικές αλλαγές λόγω της αυξημένης θνησιμότητας, της μειωμένης γονιμότητας και των μεταβολών στη μετανάστευση. Επιπλέον, οι πανδημίες μπορούν να προκαλέσουν μακροχρόνια οικονομική ζημιά, επηρεάζοντας την επένδυση, την εκπαίδευση και την απασχόληση. (Bloom E. David, Canning David, & Sevilla Jaypee (2001).

Όσον αφορά τον πόλεμο, οι επιπτώσεις μπορεί να είναι ακόμη πιο άμεσες και σοβαρές. Οι συγκρούσεις μπορούν να προκαλέσουν απώλειες ανθρώπινων ζωών, μαζική εκτόπιση πληθυσμών, καταστροφή υποδομών και μακροχρόνια ανθρωπιστικά προβλήματα. Επιπλέον, οι πόλεμοι μπορούν να έχουν βαθιές επιπτώσεις στην ανάπτυξη, την υγεία και την οικονομία των χωρών που εμπλέκονται. (Yujie Li , 2015).

Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι απρόβλεπτες αυτές μεταβλητές απαιτούν προσεκτικό σχεδιασμό και προσαρμογή των πολιτικών για να μετριαστούν οι επιπτώσεις τους. Η πρόληψη, η έγκαιρη αντίδραση και η ανθεκτικότητα των κοινωνιών είναι κρίσιμα στοιχεία για την αντιμετώπιση των δημογραφικών και οικονομικών προκλήσεων που προκύπτουν από τέτοια γεγονότα. (Λώλης, 2001) .Η μείωση του πληθυσμού στην Ελλάδα είναι ένα σημαντικό ζήτημα που έχει προκαλέσει ανησυχία στους ειδικούς. Από το 2011, η χώρα βιώνει ένα αρνητικό ισοζύγιο γεννήσεων, με τις γεννήσεις να είναι λιγότερες από τους θανάτους. Το 2017, για παράδειγμα, καταγράφηκαν 88.553 γεννήσεις έναντι 124.501 θανάτων..

Τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής που δημοσιοποιήθηκαν πριν από ένα μήνα επιβεβαίωσαν τη μείωση του πληθυσμού κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η οποία επηρεάστηκε από την οικονομική, την προσφυγική και την επιδημιολογική κρίση. Η μείωση αυτή, που ανέρχεται σε 384 χιλιάδες άτομα ή 3,55%, ήταν μικρότερη από την αρχικά εκτιμώμενη και επηρεάζει σε διάφορους βαθμούς την πλειοψηφία των διοικητικών ενοτήτων της χώρας. Ωστόσο, η εξαγωγή συμπερασμάτων από αυτά τα αποτελέσματα σε πιο λεπτομερή επίπεδα απαιτεί προσοχή.

Οι ειδικοί τονίζουν την ανάγκη για πολιτικές που θα στηρίζουν τη μητρότητα, την οικογένεια και τη γονιμότητα.

Η μείωση του πληθυσμού έχει επίσης αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, καθώς μειώνονται οι διαθέσιμοι πόροι του παραγωγικού συντελεστή της εργασίας, επηρεάζοντας το ΑΕΠ.

Για να αντιμετωπιστεί το δημογραφικό πρόβλημα, η Ελλάδα χρειάζεται μια συνολική προσέγγιση που θα περιλαμβάνει την ενίσχυση της οικογένειας και την προσέλκυση νέων ανθρώπων στην αγορά εργασίας. Είναι σημαντικό να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα ενθαρρύνουν τις γεννήσεις και θα στηρίζουν τις οικογένειες, προκειμένου να αναστραφεί η τρέχουσα τάση. Μέτρα όπως η βελτίωση των υποδομών φροντίδας παιδιών, η παροχή κινήτρων για την απόκτηση περισσότερων παιδιών, και η ενίσχυση της εργασιακής ευελιξίας για τους γονείς μπορούν να συμβάλλουν στην αναζωογόνηση του πληθυσμού και την ανάκαμψη της οικονομίας. (Bloom E. David, Canning David, & Sevilla Jaypee , 2001).

Όπως αποδεικνύεται, οι χώρες που δαπανούν υπερβολικά χρήματα μόνο σε κίνητρα (επιδόματα, φοροαπαλλαγές) για να ενθαρρύνουν τις οικογένειες να αποκτήσουν παιδιά πετυχαίνουν ελάχιστα. Αντίθετα, οι χώρες που τα καταφέρνουν καλύτερα επενδύουν τα χρήματά τους κυρίως στην άρση των εμποδίων που αποθαρρύνουν τα ζευγάρια (ή και τις γυναίκες που είναι μόνες). Μεγάλες άδειες πατρότητας και μητρότητας, εξασφάλιση της εργασιακής ασφάλειας και της επαγγελματικής εξέλιξης για γονείς, ποιοτικές και δωρεάν δομές προσχολικής αγωγής. Αυτά είναι τα μέτρα που αποδεδειγμένα έχουν αποτέλεσμα. Παρ' όλα αυτά, ακόμη και αυτές οι χώρες, αν και επενδύουν πολλά σε τέτοια μέτρα, πλησιάζουν τον δείκτη αναπλήρωσης αλλά δεν τον φτάνουν. Και αυτές πρέπει να βρουν επιπλέον λύσεις για να αυξήσουν τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό τους.

Το ζητούμενο είναι, κατά τη διάρκεια αυτής της μετάβασης είναι να βρούμε έναν τρόπο στη χώρα μας να μην παγιδευτούμε σε έναν κύκλο ύφεσης και συρρίκνωσης.

Κλειδί για την επιτυχία είναι η ορθολογική χρήση της τεχνολογίας, έτσι ώστε η Ελλάδα να δημιουργήσει έναν σωστά δομημένο σχεδιασμό για τη βελτιστοποίηση των προοπτικών της. Με την εφαρμογή του ψηφιακού μετασχηματισμού στην αρχή της διαδικασίας, η χώρα ενισχύει την ανάπτυξή της ως μια τεχνολογικά προηγμένη χώρα και ταυτόχρονα επιστημονικά καταρτισμένη και εκπαιδευμένη. Αυτό επιτυγχάνει τον απώτερο σκοπό της πληθυσμιακής ανάπτυξης με τον βέλτιστο τρόπο, ενώ καθορίζει μια προοδευτική στρατηγική που οδηγεί τη χώρα προς αυτή την κατεύθυνση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

"Hannah Ritchie and Max Roser, (2024), Age Structure Website Worldpopulation review 2024

Website Worldpopulation review 2024 Retrieved from: [Internet Speeds by Country 2024 \(worldpopulationreview.com\)](https://www.worldpopulationreview.com/internet-speeds-by-country-2024)

Website Worldometer, 2022 Retrieved from: [GDP per Capita - Worldometer \(worldometers.info\)](https://www.worldometers.info/gdp-per-capita/)

Website 7th Health Region of Crete, Maps of Hospitals and Health Centers, Retrieved from:

<https://www.hc-crete.gr/%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%85%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CF%81%CE%B7%CF%84%CE%B7%CF%82#tabs1-nosokomia>

Mao Yi (2013). Mortality, Fertility and Economic Growth, Jinan Journal (Philosophy and

WWW.STATISTICS.GR

WWW.EUROSTAT.ORG

Ní Bhrolcháin, Maire and Eva Beaujouan. 2012. Fertility postponement is largely due to rising educational enrolment, Population Studies 66(3): 311–327

Yujie Li , 2015 The Relationship between Fertility Rate and Economic Growth in Developing Countries

Nicole Maestas, Kathleen J. Mullen, and David Powell, The Effect of Population Aging on Economic Growth, The Labor Force and Productivity, Published by the RAND Corporation, Santa Monica, Calif 2016

de Ghidi, P.M., (2012). A model of ideological transmission with endogenous parental preferences. International Journal of Economic Theory, 8(4), pp. 381-403.

Hodder Arnold Hoffman, S. and Averett, S. (2010). Women and the Economy. Family, Work, and Pay. 2nd Edition. Boston, MA : Pearson/Addison-Wesley Human Fertility Data Base

(2017). Max Planck Institute for Demographic Research (Germany) and Vienna Institute of Demography (Austria).

Örsal DDK, Goldstein J (2010) The increasing importance of economic conditions on fertility. Rostock, Max Planck Institute for Demographic Research (MPIDR Working Paper; WP 2010-014

Ní Bhrolcháin, Maire and Eva Beaujouan. 2012. Fertility postponement is largely due to rising educational enrolment, *Population Studies* 66(3): 311–327

Yujie Li , 2015 The Relationship between Fertility Rate and Economic Growth in Developing Countries

Nicole Maestas, Kathleen J. Mullen, and David Powell, The Effect of Population Aging on Economic Growth, The Labor Force and Productivity, Published by the RAND Corporation, Santa Monica, Calif 2016

Örsal DDK, Goldstein J (2010) The increasing importance of economic conditions on fertility. Rostock, Max Planck Institute for Demographic Research (MPIDR Working Paper; WP 2010-014

Doepke, M. and Zilibotti, F. (2008). Occupation Choice and the Spirit of Capitalism. *The Quarterly Journal of Economics*, 123(2), pp. 747-793.

Dornyei, Z. (2007). *Research Methods in Applied Linguistics. Quantitative, Qualitative, and Mixed Methodologies*. Oxford University Press. 'Investigation of the factors causing the problem of low birth rates in Greece,' 2019, p. 67.

Chabé-Ferret, B.,(2019). Adherence to cultural norms and economic incentives: evidence from fertility timing decisions. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 162, pp.24-48

EKKE (2002). *Fertility and Family Surveys in Countries of the ECE Region: Standard Country Report: Greece*. By Haris Symeonidou for National Center for Social Research.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Νόμος 3832/2010 Αποτελέσματα της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 που αφορούν στο Μόνιμο Πληθυσμό της Χώρας (ΦΕΚ Α 698 /20-3/2014)

Νόμος 3852/2010 Αποτελέσματα της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών έτους 2021 που αφορούν στο Μόνιμο Πληθυσμό της Χώρας (ΦΕΚ Α 2090/7-3-2024)

Ιστοσελίδα 7η υπε Κρήτης , Χάρτες Νοσοκομείων και Κέντρων Υγείας, Ανάκτηση:

Δελαγραμμάτικας Κυριάκος (2020) , Το δημογραφικό στην Ελλάδα, περίοδος 1950 - 2010 και οι προβλέψεις για το έτος 2050

Κοτζαμάνης Βύρων (2017), Οι δημογραφικές εξελίξεις στην μεταπολεμική Ελλάδα: τάσεις, ρήξεις, προοπτικές [Online].- Νοέμβριος 2, 2021.

Ι.Ο.Β.Ε. Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (2022) , Eurobank Δημογραφικό πρόβλημα στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προτάσεις πολιτικής

Γκικόπουλος Αθανασίου Γεώργιος (2022) ,Πρόβλεψη των γεννήσεων/ θανάτων στην Ελλάδα και οι οικονομικές επιπτώσεις της μεταβολής του πληθυσμού

Αρβανιτίδου Σταυρούλα (2018) , Προοπτικές της θνησιμότητας, της της αναπαραγωγικότητας και της γήρανσηςστην Ελλάδα: 2011-2051

ΕΚΚΕ (2002). Έρευνες Γονιμότητας και Οικογένειας στις Χώρες της Περιφέρειας ΕΚΕ: Πρότυπη Έκθεση Χώρας: Ελλάδα. Από τον Χάρη Συμεωνίδου για το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Human Fertility Data Base (2017). Ινστιτούτο Δημογραφικής Έρευνας Max Planck (Γερμανία) και Ινστιτούτο Δημογραφίας της Βιέννης (Αυστρία).

Kotzamanis B, Baltas P, Kostaki A. (2017). Η τάση της περιόδου γονιμότητας στην Ελλάδα και οι αλλαγές της κατά τη διάρκεια της τρέχουσας οικονομικής ύφεσης. Population Review, 56 (2).

Διανέοσις, 2016, Το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας: Μια Έρευνα
Παπαδάκης, Μ. Κογεβίνας, Δ. Τριχόπουλος, 2012, Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ,
ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ-ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

WWW.STATISTICS.GR

WWW.EUROSTAT.ORG

Διανέοσις (2016). Η Πληθυσμιακή εξέλιξη της Ελλάδας (2015-2050). Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Χριστοδουλάκης Ν, Νεκτάριος Μ, Θεοχάρης Χ. ΕΚΚΕ (2010). Το κοινωνικό πορτρέτο της Ελλάδας: Αθήνα 2010. Νεκτάριος Μ. (2-007). Επενδύσεις αποθεματικών ασφαλιστικών ταμείων στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης. Σπουδαί 57 (1) σελ. 80-97.

Bailey, M.J., Hershbein, B. and Miller, A.R., (2012). The opt-in revolution? Contraception and the gender gap in wages. *American Economic Journal: Applied Economics*, 4(3), pp.225-54.

Βουλή των Ελλήνων, (2018) Έκθεση της διακομματικής κοινοβουλευτικής επιτροπής για το δημογραφικό, Διεύθυνση εκδόσεων & εκτυπώσεων της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα

Κοτζαμάνης Β., Σοφianoπούλου Κ., (2008), Η δημογραφία των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης: τάσεις και προοπτικές: Δημογραφικά νέα, τ.2ο , Νοέμβριος – Δεκέμβριος, ΕΔΚΑ, Βόλος.

Κατσανέβας Θ., (2006), Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιά Ειδικά θέματα της ελληνικής οικονομίας, Πειραιάς, Εκδόσεις: Σταμούλης

Μπάγκαβος, Χ., (2005) Εισαγωγή στη δημογραφία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα.

Παπαηλίας Θ., (2014) Οικονομία και Κοινωνία, Οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία μεταπολεμικά, Εκδόσεις Κριτική Παπαηλίας Θ., Τελική Σύνθεση ή Η Ανατολή απέναντι στη Δύση, Εκδόσεις: Παρουσία

Β. Κοτζαμάνης Δημογραφικές εξελίξεις και προκλήσεις, Έρευνες και Μελέτες, ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Αθήνα, 2021. (imegsevee.gr/wp-content/uploads/2021/03/kotzamanis-5.pdf). DOI: 10.13140/RG.2.2.28287.12961B.

Β. Κοτζαμάνης Ο ρόλος των δημογραφικών συνιστωσών στο «Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία», μια κριτική προσέγγιση, Δημογραφικά Νέα, 42, 2021 (doi.org/10.6084/m9.figshare.14346461.v1).

WWW.HOPEGENESIS.ORG

Ιστοσελίδα Παράλλαξη, 2024 Πώς η Ιαπωνία σχεδιάζει να λύσει το πρόβλημα της υπογεννητικότητας: [Πώς η Ιαπωνία σχεδιάζει να λύσει το πρόβλημα της υπογεννητικότητας | Parallaxi Magazine](#)